ספר

משנה הלכות

מדור התשובות

מהדורא קמא

חלק ראשון

בארבעה חלקי שו"ע ובכמה מקצועות הש"ס אשר נשאתי ונתתי והשבתי לידידי וחברי ותלמידי בדבר הלכה, וגם מה שהחלפתי במכתבים עם גאוני וצדיקי הדור שליט"א, ולהבחל"ח ששבקו לן חיים זי"ע להשתעשע בדברי תורה

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשש"ד

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בברוקלין נוא יארק

בן לאאמו"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב
שנהרג ונשרף עקה"ש, חי"ד

הוצאה חמישית
עם הוספות ותיקונים מאת מרן המחבר שליט"א

עם מפתח כללי

בארבע עשרה חלקי שו"ת משנה הלכות
לפי סדר ארבעה חלקי שו"ע ולפי סדר א"ב

יוצא לאור ע"י
מכון משנה הלכות גדולות

שנת תש"ס לפ"ק

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of
Rabbi Menashe Klein
of Ungvar
Dean of Yeshiva Beth Shearim
1578 53rd Street
Brooklyn, NY 11219

❖

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk containing all the volumes in searchable text files & PDF format, contact:

Toll Free (888) 498-8642 **ארה"ב**
New York (718) 851-0806 **ניו יורק**
Israel (02) 587-0613 **ארץ ישראל**
MishnaHalachos@mail.com

❖

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:
Machon Mishne Halachos
3301 W. Strathmore Ave.
Baltimore, MD 21215
USA

❖

כל הזכויות שמורות תשס"ד
Copyright © 2004

הקדמה להוצאה רביעית

מעוז צור ישועתי לך נאה לשבח, נדבות פי רצה נא ה' כקרבן תודה על המזבח, שהתיינו וקיימנו להוצאה רביעית מספרי משנה הלכות שמך להלל ולשבח, השם החיינו וקיימנו לעבדך באמת עבג"צ ואז אגמור במזמור שיר חנוכת המזבח.

זה עשר שנים שעברו מאז הדפסנו הוצאה שלישית, מספרינו שו"ת משנה הלכות עשרה חלקים בעזרת מגיד מאחרית ראשית, וב"ה נתקבלו בין לומדי תורה שנבראת קודם ברא בראשית, ובעזה"י נתקבלו תיכף ומיד, ומאז הולך ונתמעט, ונשארו מהרבה מעט, ואין לנו להספיק עוד, ממה שנשארו להמבקשים עוד, גם כי בעזה"י הוספנו עוד ארבעה חלקים, במשך השנים בעט ועופרת חקוקים, כולם במספר י"ד כרכים, ובעזה"י כלם אהובים ולבני תורה נצרכים, ואתחנן ליוצר אור ובורא אדם, תזקינו ואמצינו לעת זקנה ככלות כחות האדם, להמשיך ולקיים בבוקר זרע זרעך, ובערב אל תנח ידך, לב טהור ברא לי אלקים, ורוח נכון חדש בקרבי להקים, ברוך אשר דברי התורה הזאת יקים, וללמוד וללמד, מפיך המלמד, תורה לעמו ישראל, עדי יבא ינון גואל ישראל, ללא עיפות ולא ליעות, ללבן ולברר וללבן בין חלוקי דעות, ולהעלות על הכתב, כל מה שצריך רב, ולהשיב לשואלי דבר אמת, ולהכיר למי הפסולים ולמי החותמת, ולהוציא לאור שאר תשובות ות"ת, אשר עדיין לא זכו לאורה, ולהוסיף עליהם כהנה וכהנה, בדעת צלולה וסברא נכונה, והשי"ת שמו יהי' בעזרתי, לא להכשל ת"ו בהבנתי, ולא ישמתו חבירי בכושלי, כמאמר החנא במשנה שהתפלל שלא אכשל בדבר הלכה, וישמחו חביריו במה שזכה.

ואת אחי אנכי מבקש, נא למעה"ש שלא להתעקש, ולראות בעין טובה, ממצות השם הוא ללמד זכות ולא חובה, ואם יראו דבר שלא כרצונם, ואשר נראין מר ליכנס לתוך גרונם, עד שיתן לי אלקים חיים, יריצו אלי דבריהם, פה או בירושלים, ואני אנסה בכל כתי, להמתיק ולהסביר דברי שעלו במחי, ואם באמת אראה ששגיתי, אז אודה ולא אבוש לומר טעיתי, ולא אצטרך לאחר מאה ועשרים לבוש, כאמרם ז"ל הודה ולא בוש, ואבקש סליחה ומחילה מכל העדה, ומהשם כפרה על השגיאה שבא ע"י לעדה, ואם לאחר מאה ועשרים שנה, ולא יוכלו לעמוד עתי בכתב מי מנה, אבקש שלא לפסול הדברים, כאלו הם בלי דעת נאמרים, אלא דגם לא יפסוקו משם נגד הדעות, אשר יבאו כהנים בימיהם שעודם בחיות, וכעין מה שאמר רבא לרב פפא ולרב הונא, (ב"ב ק"ל ע"ב) כי אתי לקמייכו פיסקא דדינא דידי, ותזיתו בה פירכא לא תקרעוהו, עד דאתיתו לקמאי, אי אית לי טעמא אמינא לכו כדבעי, ואי לא הדרנא בי, ואכתוב אלי דברי שאמרתי טעיתי, ואם יבא לכם לאחר מיתה, או עם הגסיסה, לא מיקרע תקרעוהו, ומגמר נמי מיניה לא תגמרוהו, לא מיקרע תקרעיניה, דאי הואי התם קאמינא, דלמא אמינא לכו טעמא, ושמא גם אתם תמצאו עוד תי' או מענה, מגמר נמי לא תגמרו מיניה, דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בשעתיה, הן דבר התלוי בסברא, והן דבר התלוי בגמרא, אין לו אלא מה שלבו רואהו, ע"פ התורה אשר יורהו.

ומעתה כמה מילין על הוצאה הזאת הרביעית בס"ד הנה בהוצאה השלישית אז יצאו לאור עשרה חלקים משו"ת עם מפתח כללי וב"ה נתקבל בעולם התורה, ללא הפלי' באהבה וחבה ומאז יצא לאור הוצאה הנ"ל ספו תמו הספרים מן השוק ושואלין ודורשין במשנה הלכות ואין בתניות של ספרים ולא בשאר מקומות לא נשארו, לכן בעזה"י החלטנו לאדפוסי אידרא הוצאה רביעית זו בדרך רמז ורביעי בקודש, ובקצת תיקונים ושיפורים על ההוצאה השלישית.

וראה זה דבר חדש היות כי בינתיים בעזה"י הוצאנו לאור עוד ארבעה חלקים שו"ת תדשות משנה הלכות מהד"ת נוסף על הי' חלקים כמו שזכרנו למעלה נמצא יחד עכשיו י"ד תלקים של משנה הלכות, וע"פ עצת כמה מידידינו החליטו להוציא לאור כל הי"ד תלקים בהוצאה חדשה זו, אבל כיון שהכמות של י"ד חלקי שו"ת הוא תופס הרבה מקום ולאו כל אדם יש לו מקום כזה בעקד הספרים או בחדר ספרים שלו או ארונות של תורה, ולכן הסכמנו להדפיס על נייר יותר דק ולכרוך הי"ד כרכים בשבע כרכים, כלומר להדפיס ולכרוך כל שני כרכים יחד הגם שיחפוס ג"כ מקום מ"מ יהי' חילוק גדול בין י"ד כרכים נפרדים לי"ד כרכים כל שני חלקים יחד והנני מקוים שעשינו לטובת המעיינים להקל על קונים ועל הלומדים בספרים. גם הוספנו במפתח הכללי המפתחות של הארבע ספרים הנוספות בכדי שיהי' דבר השלם להמחפש ומבקש למצוא חפצו שקשה כח התיפוש בי"ד

ספרים והגם כי המפתח יותר ממה שכתיב ביה יש בפנים הספרים ומ״מ הרבה תועלת יבא מהמפתח לכל אחד שבקל יוכל למצא מבקשתו.

והיות כי דרכי מאז ומעתה שלא לעבור הזדמנות שלא להזכיר מן הנסים שעשה לנו הקב״ה בזמן החורבן העולמי העבר על כלל ישראל וכבר כתבו הרמב״ן ובעל צדה לדרך בהל׳ חנוכה שמצוה להזכיר הנסים שעשה לו הקב״ה והעובר על זה כאילו כופר בטובת הקב״ה לאדם ומן המיצר קראתי י׳ ענני במרחב י׳. (תהלים קי״ח ה׳) כל גוים סבבוני וגו׳ דועכו כאש קוצים וגו׳ לא אמות כי אחי׳ וגו׳ יסור יסרני י׳ ולמות לא נתנני, פתחו לי שערי צדק, נראה המשך הפסוקים לענינינו כי בעונ״ה ראה ראינו שאבותינו הי״ד בשעת צרה שצר הצורר על עם ישראל משנת תרצ״ח עד שנת תש״ה והי׳ עם ישראל בעת צרה ליעקב אשר כמוה לא נהיתה ועם ישראל מן המיצר קראו לה׳ קרעו צום ותפילה וצעקה ובעונ״ה שתם תפלתם וכל גויי הארץ ממזרח וממערב עד סוף העולם סבבוני ודועכו כאש קוצים הרגו שרפו והמיתו בתאי גז קראמעטאריאוס ולא נשארו אפילו אחד בעיר ושנים ממשפחה עד ששמחו שח״ו הצליחו לעשות ח״ו כלה בשונאי ישראל, עד שהאיר ה׳ וריחם על שארית ישראל כי הבטיח לנו לא להחליף אותנו ולא ימיר אותנו באומה אחרת ונשארו אודים מוצלים וע״ז ניבה דוהמע״ה מן המיצר קראתי י׳ וגו׳ כשכל גוים סבבוני דועכו כאש קוצים ואעפ״כ לא אמות כי אחי׳ שכלל ישראל סוף סוף יציל שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל אבל התנה לא אמות כי אחי׳ אבל בשביל שאספר מעשה י׳ כי הן אני נשארתי לבדי בכדי לספר מעשה י׳ ואפי׳ יסור יסרני י׳ ולמות לא נתנני הכל בשביל פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה י׳.

ועוד גבר עלי חסדו שלאחר שיצאנו מן המחנות אשר תחת יד הארורים, ששם אותי בקרן אורה זו תורה ולא שם אותי בקרן חשכה אשר אין נוגה לו ח״ו וזיכני ממרום להיות חלקי בין יושבי בית המדרש ולא שם חלקי בין ישבי קרנות ואחת שאלתי מאת ה׳ אותה אבקש שבתי בבית ה׳ כל ימי חיי כלומר הגם שזיכני עד הנה עזרוני רחמיך ולא עזבוני חסדך הנני מתפלל ואל תטשנו ה׳ אלקינו לנצח, ובפרט שב״ה הגעתי לימי זקנה ועוד ימי זקנה ממשמשים ובאים שהשם יתב״ש יאריך ימי ושנותי ושיהיו ימים שיש בהם חפץ בבחינת זקני ת״ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם אף שאין בזה״ז דין ת״ח וכ״ש אני הקטן שלא זכיתי לחכמה אבל בכל זאת ולא בבחינת זקני ע״ה שדעתם מטורפת ח״ו וזהו שאמר אחת שאלתי מאת ה׳ אותה אבקש שבתי בבית ה׳ כל ימי חיי ואמר שאלתי בלשון עבר ואותה אבקש על להבא ולהנ״ל אתי שפיר דעד השתא בקש לישב ונתנו לו אבל כיון שבאים ימי זקנה מבקש שנית שיהיו בכלל עוד ינובון בשבה דשנים ורעננים יהיו אותה אבקש שבתי בבית ה׳ כל ימי חיי ולחזות בנועם ה׳ ולבקר בהכלו עד שיעברו כל ימי חיי בבית ה׳ ושוב לבקר בהכלו לעתיד לבא בביאת משיח צדקינו.

ומעתה אפרוש את כפי אליך אבינו שבשמים חוס ורחם עלי ועל ביתי זו אשתי הרבנית הצדיקית ובני וחתני ובנותי וכלותי ונכדי שיחיו תן להם חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה ומאוצרך הטוב תשפיע לנוויהם שפע ברכה והצלחה, והברכה אחת לך אבי תשפיע גם למחותנינו ולכל אנשי קהילתנו ולכל אנשי שלומנו לתלמידי ככני ותלמידי הישיבה שיזכו ללמוד תורה לשמה ויצליחו בלימודם למען שמך הגדול נא ברכם שגבם טהרם תמיד גמלם עדי יבא ינון ולו יקהת עמים.

וסימנא מילתא הוא היום בקומי בבקר הצצתי בהקדמת ספרי משנה הלכות ח״א שהוצאני משנת תשמ״ח והי׳ ממש ביום ז׳ להדלקה וז״ל שם אלו דברי כלי שבורה עבד נרצע לאדוניו העומד לשרתו ולשרת בניו זרע אברהם יצחק ויעקב אסקופה נדרסת בפני כל פה בארץ חשיכה ז׳ להדלקה וי״ר שיאירו לנו מאור הגנוז משמת ימי בראשית בביאת משיח צדקינו.

החותם ברעדה ובכלב ונפש,

מנשה הקטן

בן לאאמו״ר הקדוש מוה״ר אליעזר זאב הי״ד
וא״מ הצדקנית מרת רחל לאה הי״ד

תיקונים והוספות

ח"א סי' ד' (דף ז' ע"א) וזה לכאורה ראי' ברורה לדינו ז"ל:
נ"ב ועיין הגאשר"י קידושין י"ג שכתב כן בשם הרשב"א.

ח"ב סי' י"א דף י"ט ד"ה עוד יש וכו' וק"ל:
נ"ב ועיין שו"ת בית שערים יו"ד סי' ער"ה לטבול בסתימת השן פילינג בלע"ז או פלאמבא.

ח"ב סי' כ"א דף ל"ד ד"ה ואני וכו' לדוכתה:
נ"ב ועיין תוס' ב"ק פ"ח ע"א ד"ה והא עבד ודו"ק.

ח"ב סי' ל"ה דף נ"ד ד"ה ומה דכתש' אלף ו"ו:
נ"ב צ"ל ר"ר

ח"ב סי' מ"ב דף 142 ד"ה ומה בסופו בספרי שו"ת משנה:
נ"ב ח"א

ח"כ סי' ס"ו דף ק"ג ד"ה ובדרך וכו' לפענ"ד:
נ"ב שוב מצאתי בח"ס בח' סוגיות נדפס בסוף ספ" רשבצ"י סי' י' שנמי יצא לחדש דצריך להפסיק כדי שיעור עיכול וכ"כ בסדר המשנה על הרמב"ם הל' שביתת עשור, עמוד ס"ט ועיין בעל העקידה על התורה שער שלשה עישים דף ס"ט ע"ב ועיין עוד משנ"ה ח"ג סי' פ"ב בשם הזוה"ק ודו"ק.

דף השער לשנות דף 246

ח"ג סי' כ' דף 8 ד"ה וז"ל הס"ח:
נ"ב סי' תתכ"ח

ח"ג סי' קס"א דף 218 ד"ה או יאמר וצ"ע:
נ"ב שוב מצאתי כן בשו"ת בית שערים א"ח לכק"ז ועיין גמ' שבועות כ"א ע"ב דמבעיא ליה לר"ע אי מחלק בין סתם למפרש ודו"ק.

ח"ג סי' ר"כ דף קמ"ט ד"ה ודע:
נ"ב עיין ב"מ קי"ד ע"א ולא והכתיב ואכלת ושבעת וברכת ואהקדש קאי ע"ש ודו"ק.

ח"ג בהשמטות בסוף ד"ה ובביאורי עה"ת:
נ"ב ועיין עוד מש"כ בתשובה מדברי האדמו"ר מאוסטראווצא זצוק"ל דקדושת א"י קדמה עוד משעת בריאת העולם ומזמן האבות שהיו בה ואין זה ענין של קדושת ארץ ישראל שנתקדשה בביאתם לארץ ישראל לאחר יציאת מצרים או קדושה שני' בימי עזרא.

שם צריך להוציא את ההגדשה

ח"ה סי' מ"ז דף ל"ג ד"ה ומה וכו':
עיין מש"כ בספרי משנ"ה ח"ו סי' י"ג וח"י סי' ג' בס"ד

ח"ה סי' מ"ט דף 68 ד"ה איברא וכו' בס"ד:
נ"ב ועיין רש"י ביצה י"ח ע"ב ד"ה לאחר וכו' ובחצי שבת אתה אוסרו ובחצי שבת אתה מתירו ע"ש.

תיקונים והוספות

ח"ה סי' קי"ח דף פ"ה ד"ה שוב וכו':
ועיין תוס' ע"ז דף מ"ג ע"ב ד"ה שעל וכו' ועיין לקמן בספרינו זה סי' קי"ט-קכב.

ח"ה סי קע"ה דף קי"ח ד"ה ומה וכו' ודו"ק:
נ"ב ועיין עוד נדרים דף ג' ע"ב בפי' הרא"ש ד"ה לא אפטר.

ח"ה סי' ר"ד דף 270 ד"ה מבואר וכו' שהאריך בו:
נ"ב וקצת יש לחלק דאינו דומה תרומה שלקח הכהן מעצמו מפני שבעלים אסרו הנאה עליה ובין היכן שהבעלים נתנוהו לכהן דהו"ל כמתנה שאינו יכול לחזור בו וכן מצאתי בשו"ת ח"ס יו"ד סי' רמ"ג ד"ה ומי שאמר ואתי שפיר ודו"ק.

ח"ה סי' רמ"ו דף 336 ד"ה אבל וכו':
נ"ב שוב מצאתי למהרי"ל הל' נישואין שכתב בפשיטות דבחור שנשא אלמנה או אלמן שנשא בתולה יש להן דין ככל בחור ובתולה ע"ש.

ח"ו סי' ס"ט דף ל"ט ד"ה ולפ"ז וכו' קצרתי:
נ"ב ועיין תוס' ב"מ דף קי"ב ד"ה חוזר

ח"ו סי' צ"ב דף 100 ד"ה ומה פסחים קע"ז:
נ"ב צ"ל פסחים קט"ז

ח"ו סי' רנ"ה דף 312 ד"ה ובדבר וכו' שמו:
נ"ב ועיין משנ"ה ח"י סי' רס"ה כמה מהראשונים שהיו להם שתי שמות וגם מבעלי התוס' ע"ש.

ח"ז סי' ו' דף ז' ד"ה עוד וכו' הרי הוא מותר:
נ"ב ועיין נדה ע' ע"ב אשתו של לוט מהו שתטמא א"ל מת מטמא ואין נציב מלח מטמא ולכאורה הנציב מלח מן המת בא וע"כ כיון שנשתנה מברייתו נשתנה ואינו מטמא וי"ל.

ח"ז סי' י"ט דף י"ט ד"ה ומה שכתב וכו' אופן הקריאה:
נ"ב שוב מצאתי למהר"י ברונא בשו"ת סי' צ' וז"ל כן הורתי להיות אחד עומד אצל החזן עם חומש ואז הוי כמו ראוי לבילה וכו' גם שמעתי שכן נהגו בכל ארץ צרפת וספרד ובארץ ישראל ע"ש.

ח"ח סי' ק"ר דף ע"ו ד"ה אמנם וכו' וטעמם:
נ"ב שוב העיר ה' עיני ומצאתי בפי' הר"ש טהרות פ"ו מ"ח בסילקי וכו' תניא בתוספתא בסילקי שפותחין אותה בימים ונועלין אותה בלילות בזמן שהיא פתוחה רה"ר נעולה רה"י. בסילקי יש לה שני פתחים זה כנגד זה וכן סטיו וכו' שני פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ומודה ר"מ לחכמים בבסילקי שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה שאחד האמצע ואחד הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה וכו' ע"ש. והנה נתגלה טעמי שהוא תוספתא מפורשת בלי חולק דכל שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה הוי רה"י לשבת ע"ש. ובפיה"מ שם מ"ט כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל כבר נתבאר בתוספתא שזה הבנין אשר יקראוהו פרן הוא דומה לבסולקי, ויהיה לו שני פתחים מכוונים זה כנגד זה בזאת הצורה וצייר שם רבינו הרמב"ם מכוון ומפולש ופסק כחכמים ע"ש.

תיקונים והוספות

ח"י סי' יד ד"ה שוב וכו' עכ"ל:
נ"כ והיום ראיתי במעגלי צדק (מחזור מהגאון ר' בנימין מנירונבורג) קודם תפלת שחרית וז"ל וכתרומת הדשן סימן שלישי וכו' וכמידי דצ"צ או לצורך מי שבא להתפרנס מן הצבור וכעי למיעסק ליה שפיר דמי למיפסק ע"ש ודומה קצת דאפי' בין ישתבח לברכת שמע כן ודו"ק.

ח"י סי' ס"ז דף ל"ד ד"ה והנה וכו' ופשוט:
נ"כ שוב מצאתי בירושלמי פסחים פ"י ה"א אריב"ל הני ד' כוסות של פסח כנגד מי כנגד ד' כוסות של פרעה וכו' ואשחט אותם אל כוס פרעה וכו', והמבואר דד' כוסות שתקנו לנו חז"ל תקנו נגד ד' כוסות של החלום שחלם ואשחוט אותו והנה התם כתיב אשכול ענבים ואשחוט אותם ולא שהי' יין ישן כלל נמצא דעיקר התיקון הי' כשכיל תירוש ומיץ ענבים ולא יין והוא פלא.

ח"י סי' צ"ד ד"ה שוב זכרתיו:
נ"כ צ"ל זכיתי במקום זכרתיו

ח"י סי' קסו דף צ"ד ד"ה והנלפענ"ד וכו' העולה:
נ"כ ועיין מגילה כ"ז ע"א יחיד שהלך לעיר אחרת וכו' ועיין יו"ד סי' רנ"ו ס"ו וי"ל דהתם מיירי שפסקו עליו אבלכאן הוא בעצמו נותן ודו"ק. ומיהו היכא דיש שם חבר עיר ת"ח המתעסק בצ"צ תנתן לחבר עיר ע"ש. והכי נמי לכאורה כן הוא וצ"ע.

ח"י סי' קצ"ה דף קיד, ד"ה ונראה וכו' הז"ב:
ועיין בכורות דף נ' ע"א רב אשי שדר ליה וכו' ומשמע דמהני שליחות ועיין מש"כ שם על הגליון שלי וצ"ע.

דברים אחדים להוצאה שלישית

חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה (תהלים ק"א), יהי שם ה' מבורך (איוב א'), מעתה ועד עולם, על כל גלוי ועל כל נעלם, ואף כי כבודו מלא עולם ,הוא נסתר מכל נעלם, ולית אתר דפנוי מיניה, והכל צריכים לו דכולא ביה, מרומם על כל ,יוצר אור ובורא הכל, איזה עין תשורהו, לשון מי תכילהו, ולב מי ימצאהו, ואיזה שכל אשר ידעהו, ותבונות מי תבינהו, וחכמת מי תשיגהו, עמוק עמוק מי יעלהו, אבל כח מעשיו יגידוהו, נוראותיו יסדוהו, עלילותיו יודיעוהו, כי אלקי אלקים לבדו הוא, אין עוד כמוהו, עירין וקדישין יקדישוהו, שמש וירח ומזלות יצלצלוהו, זרע ישראל יגדלוהו, יונקי שדים יברכוהו, שרפים ואראלים יעריצוהו, שבח יקר וגדולה וכבוד יתנוהו, מלך מלכי מלכים יקראוהו, מקרני ראם עד ביצי כנים יקלסוהו, מכנף הארץ זמירות ישמעיהו, ואנכי תולעת ולא איש, עפר ואפר מכבשוני אש, אפפונו חבלי מות,ומצרי שאול בחצר מות, ולאחר החורבן הגדול והנורא לעם ישראל, שלא היה כזאת מאז הבדילנו וקראנו בשם ישראל, הן אני נשארתי לבדי בלי אב ואם, כשרוב ממשפחתי הלכו על קידוש השם, יצאתי בערום ובחוסר כל, רצוץ ושבור גלמוד ושכול, ושבחתי אני את המתים מן החיים, אם לעת כזאת למה נשארתי בחיים, לבד הנשמה הטהורה הקשורה בעץ החיים, יעצה מצוה לקיים ובחרת בחיים, ואומר מה אנא מוביד סברי מן ברייי, לית אנא מוביד סברי מן ברייי, ונדרתי נדר גדול, לא"ל הגבור הנורא והגדול, להשקיע כל ימי חיי לבורא כל העולמים, לשום לילות כימים, ולהעמיק בתורתו הקדושה בלתי סוף, לחקרה, ולהבינה, ולסלסלה, מתחילה ועד סוף, ומאז לא שקטתי ולא שלותי, צרה ויגון מצאתי כי זרים עבדתי, לולי תורתך שעשועי בעניי אבדתי, ומתנת חנם מאתו יתי"ש נתחננתי, לילות כימים שמתי, ובתורתו חיי בלתי, ועוד שמתי נפשי בכפי, בעט סופר וברוב שרעפי, ללקט ולברר וללבן ענינים, מה שלפענ"ד אינם מובנים, ולקבוץ על יד יד, בעט כותבת במו יד, זה לעומת זה, כנבואת אבי חוזה, בזמן שאחרים הלכו אחר תענוגי עוה"ז, ועוה"ב מה זה, ועל מה זה, ולאסוף כסף הרבה ולבטוח בדמים, ולבנות להם בתים, ולנטוע כרמים, נכסוף נכספתי לחי העולמים, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, בחבורה עם אחי ורעי, ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ולגור חיי צער עדי יביאנו לבית עולמו, וברבות הימים, כשנתרבו הענינים, שמתי אבן על אבנים, ויעצו כליותי לחברם במחברת, להיות לשם השם ולא לי לתפארת, ולקיים הנדרים, ולהדפיסו בחבורים, גם מה ששאלו ממני ידידי ורעי, ולפעמים משא ומתן עם מורי ורבותי, וזכני הבורא יתי"ש ברוב רחמיו וחסדיו לא בזכותי, אלא בזכות אבותי ורבותי הקדושים להדפיס עד חלק העשירי ועד בכלל, וב"ה וב"ש נתקבלו הספרים בין לומדי ושוחרי התורה בני ישיבות מרנן ורבנן ראשי ישיבות גאונים ות"ח, והגם כי לא עשיתי דבר שיהא בו מעלה, להיות בו עולה ונתעלה, אלא כתלמיד הלומד, וכותב דבריו להתלמד, וכלוקט המלקט מאחרי הקוצרים, וכמאסף פרט ועוללות מבין הבוצרים, ואין בו חכמה אלא מלאכה, יגיעה רבה בכל דבר הלכה, וחפץ ה' בסייעתא דשמיא, לזעירא דלא מן חבריא, להדפיס ולהפיצם בין צדיקיא.

ואמרו ז"ל בגי' הוה חזקה לכולי עלמא, ובכן אתן שבח לבורא עלמא, אשר זיכני להוציא לאור ספרי משנה הלכות הוצאה שלישית, ולהפיצם בין לומדי תורה רבנים גאונים ראשי ישיבות ותלמידיהון, ה' יפיש חייהון ויסגי שלמהון, וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה שמיה דקודשא ברוך הוא, אשר מאתו הכל הוא, לעילא מכל ברכתא ושירתא, תושבחתא ונחמתא, על כל אשר אתי עשה, על נסיך שבכל יום עמנו, מעת מרחם יצאתי ועד הנה הגיעני, ועל כל אלה אשר ב"ה נתקבלו דברינו בין כותלי בית המדרש, והנני מודה על העבר וצועק על העתיד.

כתיב כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, ואמרו ז"ל (ברכות ס' ע"ב) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה ואמר רבא לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה, ואמר ר"א משום ר' לוי מאי קרא (תהלים ק"א) חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, ר"ש בר נחמני אמר מהכא (שם נ"ו) בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלקים אהלל דבר זו מדת פורענות, ר' תנחום אמר מהכא (שם ק"ט) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, ורבנן אמרי מהכא (איוב א') ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. והנה בעמדי באמצע הדפסת ספרינו הוצאה חדשה זו, והנה פתאום שמענו מהאסון הגדול אשר קרא אותנו אשר בעונ"ה ובעון הדור השליך ארץ תפארת ונלקח מאתנו ארון הקודש וס"ת שלמה ה"ה חתני כבני כליל המעלות איש האשכולות שלשלת היוחסין בעל תריסין הרב הגאון כו' כש"ת מוה"ר יהודא אריה אלתר זצלה"ה רב דשכונת רוממה ודומ"ץ לחסידי גור וראש כוללי חסידי גור בירושלים עיה"ק, בן מחותני מעכ"ק הרהגה"צ שלשלת היוחסין משרידי הדור הישן וגדול מרביצי התורה שבדורינו ענותן ושפל ברך נא כל מדה נכונה כקש"ת מוה"ר פנחס מנחם אלתר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת, ויהי בנסוע הארון ביום א' דסוכות השתא התשמ"ח (התשמח בה"א לשון שאלה בעונ"ה) והוא אברך בן ז"ך שנים קנקן חדש מלא דבר ה' תורה ויראה וקדושה נא כל מדה נכונה והניח אחריו את אשתו הרבנית הצדיקת בתי מרת מרים מלכה ובנו הילד שעשועים הב' אברהם מרדכי הי"ו בן ארבע וחצי ונשאנו עליו הספד גדול בירושלים עיה"ק וכל בית ישראל יבכו את האסון הנורא הזה כי הי' ממש עתד לגדולות מאד מאד ונזדעזע כל ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, וגם כל העולם כולו עם התורה, אוי נא לנו כי חטאנו ואבדנו את האריי החי הגדול מבין החיים, אבד חסיד מן הארץ, צר לי עליך בני יהודה אריה, נעמת לי מאד נפלאת אהבתך לי מאהבת נשים. איך נפלת על במותיך חלל. ווי, ווי, חבל, חבל, מה שאבדנו ,ונאבד אילן גדול מישראל שהיה עתיד לגדולות אשר נבאו עליו וכאשר ראינו בשנים המעוטות כמה פעל לטובת הכלל להרבצת התורה ולמען כבוד שמים והכל בהצנע לכת.

והנה הניח אחריו הרבה חדושי תורה יתן ה' ונזכה להוציאם לאור ויתקיים בו אגורה אוהלך עולמים, וע"ד

שאמרו ז"ל צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל, ויהיה מליץ יושר למשפחתו הכבודה והחשובה, אשתו הרבנית והצדיקת מרת מרים מלכה תחי' ובנם היקר ילד שעשועים אברהם מרדכי חי"ן, ולנו ולכל הדור, אוי נא לנו כי הצרכנו כפרה גדולה וצעירה כזו, דודי ירד לגנו ללקוט בשושנים ובמקום אחר נדפיס את ההספד שספדנו עליו, ולא הבאתי פה שורות אלו רק כדי להניח לו מקום בין החיים יהי זכרו ברוך, ויתן ה' כח לאשתו ולבנו ויחזקם ויאמצם להמשיך בדרך ה' ולגדלו ולחכמו לגדול בישראל שיהיה לתפארת אבות בס"ד.

והנה בהוצאה זו השלישית אשר זכנו השי"ת להוציא לאור הוספנו קצת הוספות ותיקונים הן בעצם הדפסה מה שנפלו כמה שגיאות ושיבושים, והן קצת חידושים שנתחדשו במשך הזמן בענינים והוספנו אותם על הגליון, ובמקום שלא היו נכנסים על הגליון הדפסנים בסוף הספר בהשמטות, והנו מקוים שבעזה"י יהיו לתועלת המעינים בספרים. כן הוספנו עוד דבר חדש בס"ד מפתח ענינים בב' אופנים מכל העשרה חלקים בס"ד שעד עכשיו לא היו רק על שבעה חלקים, ומאז נתוספו ג' החלקים בס"ד בכדי להיות דבר שלם הוספנו המפתחות על כל עשרה חלקים, והדפסנו המפתחות בחלק הראשון כמו בהוצאה שניה.

ואבקש מהא"ל העוזר, להיות לי לעזר, כדכתיב עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ (תהלים קכ"א), וכתיב ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי ואני עני ואביון ה' יחשב לי עזרי ומפלטי אתה אלקי אל תאחר. עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור, ובתפלת ר' נחוניא בן הקנה יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר ולא יוכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם, וביציאתו מה הוא אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי עוה"ב והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך.

אלו דברי כלי שבורה, עבד נרצע לאדוניו, העומד לשרתו ולשרת בניו זרע אברהם יצחק ויעקב אסקופה נדרסת בפני כל פה בארץ חשיכה ז' להדלקה וי"ר שיאור לנו מאור הגנוז משמת ימי בראשית בביאת משיח צדקינו בב"א אמן.

הכותב והחותם בלב ונפש,

מנשה הקטן
בן לאאמו"ר הקדוש מוה"ר **אליעזר זאב** הי"ד
וא"מ הצדקנית מרת **רחל לאה** הי"ד

הקדמה לדוגמא חדשה

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ודרשו ז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית, שנאמר ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, אמרה תורה עד שלא נברא העולם נבראתי, אמר רב הונא בשם רבי שמעון בן לקיש שני אלפים שנה קדמה תורה לבריאתו של עולם שנאמר ואהי' אצלו אמון ואהי שעשועים יום יום אמון אומן אמרה תורה אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה בי נסתכל וברא העולם שנאמר ה' קנני ראשית דרכו יום יום, יומו של הקב"ה אלף שנים שנאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול, וכתוב אחד אומר זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור מלמד שנבראת תורה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות עד שלא נברא העולם, ועשרים ושתה דורות משנברא העולם מן אדם ועד משה רבינו, וכשאתה מחשב תשע מאות ושבעים וארבעה דורות לשני אלפים שנה נמצא כל דור ודור שתי שנים ותשעה עשר יום וי"א שעות ושני שלישים וי"ד חלקים וזה הוא דור. וברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה, והבדילתנו מכל העמים וחיי עולם נטע בתוכינו הוא יפתח לבנו בתורתו, לב טהור ברא אלקים ורוח נכון חדש בקרבי, דרכיך ה' הודיעני ואורחותיך למדנו, ברוך אתה ה' למדנו חקך. טוב אתה וסטיב למדנו חקך. אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבת ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהכלו.

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון, מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רימה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (אבות פ"ג מ"א). וכתב הרע"ב דבהני ג' דברים ניצול מן הגאוה ומן התאוה וחמדת ממון ופרש מן החטא ע"ש דברי התנא אלקי עומדין נגד עיני אדם להבל דמה טפה סרוחה יסודו מעפר וסופו רמה ותולעה חרד מאימת יום הדין שעתיד ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה. בזה היום אשר קיינהו לראות ספרי משנה הלכות על רבינו הגדול בעל הלכות גדולות (בה"ג) —כתובות, נדרים, נזיר, וגם שו"ת משנה הלכות שבעה חלקים בס"ד — פרי עמי לחזור ולהדפיסו אידרא ולהפיצו בין לומדי ואוהדי התורה, אשר ב"ה נתקבל באהבה רבה מפי חכמים וסופרים גאוני הדור ראשי ישיבות ותלמידיהם.

והנה תוכן הספר ומעשהו אין צריך לבתוב כי כבר הדברים כתובים בהקדמה ואין לכפול חדברים גם כי בס"ד לרוב כבר הוכר הספר בין לומדי התורה, ומי שתורה חדשה היא אצלו יסחול נא לעיין בחקדמה ראשונה או בפנים הספר או במפתח הענינים ויראה דרכנו בס"ד. ברם צריך להזכיר כי הוספנו קצת הנהות ותיקונים והערות אשר נתעוררתי קצת במשך הזמן, והדפסנום על גליון הספר על הרוב במקומו ואי"ה יהיה לתועלת הלומדים בספרים בס"ד.

וראה זה דבר חדש אשר הוספנו לבקשת הרבים וכפרט הרבנים הדופקים בתשובות ותלמידי הישיבות המעיינים בענינים עשינו מפתח חדש לפי סדר ארבעה חלקי שו"ע, ועוד מפתח אחד לפי סדר הענינים לפי האלפ"א ביתא מכל הז' חלקי **משנה הלכות** והדפסנום בס"ד בחלק ראשון מהתשובות וכל מי שיכנס בשער התשובה ויבקש דבר בעזה"י ימצא במפתחות רוב מהדברים והענינים הנמצאים מפוזרים אחת הנה ואחת הנה ויקל עול חיפוש על המעיינים בהספרים. ומיהו גם המפתח הישן נשאר כמו שהיה. לא חסנו על הוצאות ועל הטרחות כי ראינו בזה תועלת גדול בס"ד להמעינים בספרים.

וזאת למדעי שעשינו שינוי קטן בהוצאה זו ולדעתינו לטובה הוא, והוא דבהוצאה ראשונה נמפח סדור התשובות עם רבינו הבה"ג על מסכת בתובות, וכן בחלק ב' נספחו סדור התשובות עם רבינו הבה"ג על מסכת נדרים ונזיר, ובהוצאה זו צרפנו דברי רבינו הגדול הבח"ג על כתובות נדרים ונזיר בחיבור אחד ותשו"ת נ"כ אל התשובות ובעזה"י יהיה זה לתועלת למציא דבר על אופנו. עוד תיקננו כמה תיקוני טעות הדפוס הראשון.

*

ר' אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ר' טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים הוא הי' אומר לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל אם למדת תורה הרבה

נותנין לך שכר הרבה רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ושמאי הוא הי' אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת. מבואר דתכלית הבריאה היתה בשביל ללמוד וללמד.

וחייב אדם מיעוט כמני להעיר קצת בחשיבות ליתר תורתינו הקדושה להלכה למעשה ולהתעסק בה ובפוסקים נושאי כלים ראשונים ואחרונים כרי"ף ורסב"ם ורא"ש וטור ובעלי ש"ע הב"י והרמ"א והש"ך והט"ז המנ"א הפמ"ג הגר"א והגרע"א והח"ס הס"ב עד הדורינו אנו כולם אהובים וברורים לברר הלכה למעשה כפי האפשר כי זה הוא עיקר ליתד התורה והנם שב"ה חברתי לזה קונטרס מיוחד בשם שערי המשנה והארכתי שם והראתי לדעת שעיקר ליתד התורה הוא לבא לידי מסקנא והלכה למעשה או להלכה ולא למעשה וכמו שמצינו בכל הש"ס דלאחר שקליא וטריא פריך מאי הוה עלה, או מסיק והלכתא כדין ואפילו במקום שלא קמסיק הלכה הוא לפי שמסכינן אכללי הלכה שנתבארו בש"ס עיין עירובין ס"ה ס"ו וכדוד המלך אמרו ז"ל דוד דגלי מסכת כתיב ביה יראיך יראוני וישמחו שאול דלא גלי מסכת כתיב ביה ובכל אשר יפנה ירשיע ופרש"י דוד דגלי מסכת כדאמר בברכות (דף ד') שהיה יגע בתורה ומורה הוראות כדאמר ידי סלוכלכות בדם ושפיר ושליא ואומר מסיבושת רבי יפה דנתי יפה זכיתי כו' ואמרינן נמי מועד קטן (דף ט"ז) עדינו חעצני יושב בשבת תהכמוני זה דוד כו' ירשיע לא היה זוכה להורות כהלכה ע"ש והוא פלא, דבשביל שלא שלא הורה כהלכה קראו ח"ו ירשיע.

ובגמ' קידושין (ל"ג ע"ב) ר' אלעי זר' יעקב בר זבדי הוו יתבי חליף ואזיל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו חדא דאתון חכימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה ופרש"י תורה עומדת מפני לומדיה בתמיה לפי שעסוקים בדבר הלכה היו קרי להו לדידהו תורה עצמה ולדידיה קרי לומדיה פי' לפירושו דמשום דלמדו הלכה למעשה קרי להו תורה עצמה והוא שאינו לומד הלכות נקרא לומדיה ולא תורה עצמה גם בפסכ' ברכות (דף י"א ע"א אהא דאמרו אף לנמרא צריך צריך לברך פרש"י שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצא עכל"ק מבואר שעיקר התורה הוא לימוד שמביא לידי הוראה שהוא הלכה למעשה. ולכן הלומד תורה ועוסק בדבר הלכה מקרי תורה עצמה וליתד שלא להלכה נקרא לומדיה. ובא"ר א"ח סי' קל"ו בשם שכה"נ והובא בפמ"ג שם לענין חיובים לעלות לתורה בדין קדימה כתב ת"ח בעל הוראה קודם לת"ח מפלפל ואינו בעל הוראה ונתן הפמ"ג טעם משלהי מסכת הוריות דמיני יעוקר הרים סיני עדיף ע"ש.

ונראה לבאר דמנ"ל לרש"י לפרש דר' אלעי זר' יעקב היו ע מקום בדבר הלכה זר' שמעון בר אבא לא, נראה לפמ"ש בגמ' (תענית י' ע"ב) אל תרגז בדרך אל תתעסק בדבר הלכה דפריך איני והאמר ר' אלעי בר ברכי' שני ת"ח שמהלכין בדרך ואין ביניהן ד"ת ראויין לישרף בו' לא קשיא הא למיגרם הא לעיני פ' דללמוד תורה בלי עיון חייב גמי על הדרך וכדכתיב ובלכתך בדרך אבל לעסוק בדבר הלכה דבעי עיון זה א"א בדרך זה שאמר להו אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה אבל למיגרם ודאי חייבין גם על הדרך ולפ"ז אתי שפיר דר' אלעי זר' יעקב היו יושבין זר' שמעון הי' מהלך ודייק רש"י מדקאמר דר' אלעי זר' יעקב בר זבדי הוי יתבי ודאי מתעסקין היו בדבר הלכה שהוא תורה עצמה זר"ש שהי' עוכר לא עסק בדבר הלכה וקרא עצמו לומדיה שאינו עוסק בליבון וביורור הלכות קרא על עצמו לומדיה. מבואר מיהו דהעוסק בתורה ובדבר הלכה דוקא הוא הנקרא תורה עצמה ולא כמו שנשתבשו כמה מצעירי הצאן שאומרים ללמוד הלכה אינו לומדית ונהפוך הוא דללמוד הלכה דוקא הוא תורה עצמה זה אמת וברור.

וברש"י על התורה פ' ויגש, את יהודה שלח להורות לפניו נושנה פרש"י לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה ייש לדייק מה הוסיף בלשון שמשם תצא הוראה, ולא די בלתקן לו בית תלמוד. אמנם פשוט, דהדיוק „להורות לפניו" שהעיקר שיהי' בית תלמוד שמשם תצא הוראה זה עיקר הבית תלמוד, ואם יחי' הבית תלמוד בלי הוראה אין זה תקון. וכבר אמרתי דבאמת גם קודם לזה היו בתי מדרשות וכבית מדרשו של שם ואבר וודאי היו עוד בתי מדרשים וגם במצרים היו בתי כנסיות שלהם שהיו דורשים ולומדים חכמות שלהם אבל יעקב אבינו הידש בבית מדרשו שיתקן בית תלמוד שמשם תצא הוראה, זה הי' מדרשו של יעקב אבינו, והראה לנו את הדרך ילכו בה מעיר לעיר ממדינה למדינה בכל מקום שיתייבו שם בנ"י העיקר הראשון להקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה. ואמרו ז"ל איש אחד מאלף מצאתי ודרשו אלף נכנסין לביה"מ ואחד יוצא להוראה, זה האחד הוא התכלית המכוון מכל הבית המדרש שאחד יצא להוראה. ולא עוד אלא שמי שעוסק בהלכה שבינה שרי עליו כמ"ש חז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד וכמ"ש רבינו הראב"ד ז"ל בכמה מקומות כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשינו והוא ע"פ גמ' ב"ב חכם עדיף מנביא שנאמר ונביא לבב הכסה ואמרו שם משהרב ביהמ"ק אע"פ שבטלה נביאה מן הנביאים לא בטלה מן החכמים.

והגאון החסיד מרן ר' חיים מוואלאזשין בהקדמה על פי' רבינו הגר"א ז"ל על אזרח חיים, לאחר

שהאריך בענין מחשבה ומעשה כתב ז"ל: ומכ"ש שלא להזניח ח"ו את לימוד התלמוד הקדוש המביא לידי מעשה וזה כל פרי לימוד הש"ס להוציא ממנו חלכה למעשה. אשרי השונים הלכות ע"מ לעשות ולקיים הכה המקיימים את העולם כולו וכו' אמנם העם ככל דרכי ה' הישרים והצדיקים ילכו כם כו' כי רבים כשלו לפרוק מעליהם עול יגיעת למוד הש"ס להוציא ממנו הלכות ואומרים כי הלימוד אשר למעשה הוא רק ש"ע ואף אם לומדים נמרא אינם לומדים אלא לחדד השכל ויש מזניחים את התלמוד לגמרי ומסתפקים בלימוד הש"ע לבד ולא זו הדרך הישרה שחננו ה' בינה לדלות ממעמקי דברי הש"ס אשר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נכלל בדבריהם הקדושים וצדיקים ילכו ביושר דרכם להיות עיקר הוראתם מן הש"ס ולימוד הש"ע הוא להיות להם למוכרת לזכור הדינים כי הוא הסולת הנלקט משיטות הש"ס וכלי מעיין בחיבור הזה אשר חיבר כו' הגאון רבינו אליהו החסיד נ"ע על ש"ע יראה שזו הוא דרכו של רבינו הגדול נ"ע לעורר ולהזכיר בלימוד הש"ע את מקורו מן הש"ס ע"פ שיטותיו ע"ש באריכות בהקדמה על א"ח לרבינו הגר"א ז"ל והנה מאן נברא רבא מעיד דכל פרי לימוד הש"ס הוא רק להוציא ממנו הלכה למעשה ואשרי השונים ע"מ לקיים שהמה המקיימים את העולם כולו והלומד בש"ס רק לחדד השכל ולהקשות קושיות והיות ולא להלכה למעשה אין זו דרך ישרה בעיני ה' זוה הי' דרך רבינו הגדול הגאון ר' אליהו מווילנא, ובאמת ראינו שכל חידושיו הם ע"פ הלכה.

ובהקדמה עיד שם לבני הגאון ז"ל הגאון ר' יהודא ליב והגאון ר' אברהם ז"ל כתבו באריכות ובסופו ז"ל: להשלים את בני דורו יסד בית מלא תורה להיות אנשי תמיד עומדים אל משמרתם סביב לשלחן ה' דשנים ורעננים מקרא משנה וגמ' וכו', איך במעט שנים ישינו לדעת כל התלמוד ערוך בפיהם וידעו מקור הדינים והתורות של כל ארבעה טורים בתכלית השלמות הזהיר שלא לעסוק הרבה בפלפול אשר סופו להגמל לפעמים שהוא לקנתר חלילה הוא הריסה גדולה אל רצונו ית' כי בו תרבה הפשע ותגדל העון ויוסבר החיבור הנעים וינורש האמת מעדת ה' והפלפול טוב לכוון אלא להלכה. הנה בקיצור נתנו לנו הלכה ברורה והשקפות רבן של כל ישראל הגאון החסיד ר' אליהו ז"ל שעיקר הלימוד ללמוד כל הש"ס והכל על קושב הלכה למעשה עם ארבעה טורים ששה סדרי משנה ובלי לפלפל הרבה פלפולים אשר רובם מהם הם ללא יועיל ולפעמים גם יזיקו. עכ"פ הא לן שני עמודי עולם אשר כית ישראל נשען עליהם כהלכה מפי משה מסיני אשר עיקר הלימוד הוא הלכה למעשה ובלי פלפול רב וגם ללמוד באופן שיהי' בקי בכל התורה ששה סדרי משנה וכל הש"ס וכל זה יגיעו בפעם שנים כמבואר שם בהקדמתם על ש"ע א"ח.

ובפ' בחקותי, אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ואת מצותי תשמרו הוי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, עיין רש"י שם, הנה דצותה תורה ללמוד ולעמל בתורה אבל רק שתהא העמל על מנת לשמור ולקיים ובמה יודע אימה שהוא העמל ע"מ לשמור ולקיים כשהוא עמל ויגע בהלכה היוצא מהתורה כדי שיוכל לקיים מה שלמד ובכל מאמר ומאמר מחז"ל ילמוד כיצד לנהוג וכמ"ש ז"ל דאפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד תהם הלכה כמ"ש בר"ג שאמר ראיתם טבי עבדו שהוא ת"ח ולפיכך הוא ישן תחת המטה בסוכה וקאמר ומדכריהם למדנו שהישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו. עכ"פ מכל דכור ודכור העיקר ללמוד מינה ההלכה למעשה.

עוד זאת אדרוש מעטי מה ששמעתי פתגם מקצת מן הלומדים והתלמידים שהלכה למעשה לא צריך ללמוד אלא מורה הוראה, ומאחר שאני לא מתכוון להיות מורה הוראה ממילא לא צריך ללמוד הלכה למעשה, ובאמת כי זה שגגה גדולה מלבד מה שכתבנו לעיל דלימוד הלכה הוא הלימוד האמתי שנקראה תורה עצמה, ולפלפול לא הי' אלא דרגא שני' אבל הרי באמת כל אדם הוא מורה הוראה בכל עת ובכל שעה. וצריך אדם לדעת ההלכות כדת מה לעשות וכיצד להתנהג ע"פ תוה"ק דכל דרכיו הן לעצמו והן לביתו ואם למשל עומד בבוקר צריך להורות כבר לעצמו בתהלוכות עד התפלה ושוב בתפילין ותפלה וברכות וברהמ"ז וק"ש וכל הש"ץ ואם יוצא לקנות בחנות צריך להורות לעצמו בדיני ח"ם, ואם חננו ה' במשפחה ובנים הרי הוא מורה הוראות בכל יום ובכל שעה לאשתו ובניו כדת פה לעשות, והאיך להתנהג, והרי הוא מורה הוראות, ואם אינו יודע ההלכות ומורה להם הרי הוא ח"ו מחריב עולמות, ואם צריך לשאול בכל עת אין לו מורה הוראה וגם אינו יודע מה שהוא שאלה וצריך לשאול ובדיני או"ה בשר בחלב בביתו בכל יום וכיוצא בהם מה שבל איש ישראל מחויב בכל יום לעסוק לעצמו הלכות נדולות כי א"א לשאול על כל דבר קטן. ואם הוא בעל מלאכה או בסחר, שוב יש לו שאלות. עכ"פ כל איש מישראל הוא באמת מורה הוראות אלא שהחילוק אם הוא מורה לעצמו או לאחרים. ולכן ודאי החיוב על כל אדם מישראל ללמוד הלכה למעשה וכ"ש הל' שבת ויו"ט, חמץ ומצה, נדרים, רבית, הל' נדה, שהם נופי תורה אשר הם חיינו ואורך ימינו.

הקדמה

ולמודעי אני צריך להמבקרים אשר לא ימצאו חדשות כרצונם בספרינו, כי באמת בכל כחי שטרחתי על עצמי שלא לחדש בין להקל ובין להחמיר, וכ"ה וכ"ש עלתה בידי במדה מרובה כי אני מתרחק מן החדשות ודרך החדשה זר הוא בעיני אלא בכל יום ויום יהיו בעינך כחדשים ולא חדשים דאין כל חדש תחת השמש שחוא שטשה של תורה ואנן נאכל ישן נושן ונהפוך בחם ונשנה בה תמיד דכולה בה והוא תהלתי ותפארתי בעזה"י לשמור על הישן ולא לשנות דין או מנהג אפילו הנחנה מובח שהנחינו בח אבותינו ואפילו מנשים וקנות כמבואר בשו"ת חרשב"א שהכל מקובל לנו מסיני. גם יש לחזחר מן החדשות אשר מציאים לאור סידי יום ביומו ספרים חדשים הנמצאים מידי יום ביומו קמעים מגניזות או לייבערים והדבר מאד קשה לסמוך על הדברים האלו מפני ב' טעמים. א) כי לאו מר ברב רב אשי חתום עליה, עיין שו"ת הריב"ש סי' קס"ח שהביא אחד תשובת רב האי גאון ז"ל וז"ל לאו רבינו האי חתום עלה ואם היא אמיתית לא הוה משתמים חרי"ף והרמב"ם לכתבה בחיבוריהם או אחד מהאחרונים ע"ש, וכ"כ רבינו הרמב"ן במלחמות ועוד פוסקים, והכ"נ כן הוא.

ב') נראח דאפילו בספר כולו שנדפס מ"ם יש לעיין שהרי חכלל מסור בידינו דכל מקום שלא ראו האחרונים את הראשונים קיי"ל כראשונים מ"ם נראה דזח דוקא שהיו ידועים או עכ"פ נמצאים היו אבל כח"נ שלא היו בנמצאים כבר כתב מרן החזו"א ז"ל כי א"א לסמוך על הנדפסין מחדש שכבר הפסיקה המסורה בינינו ואין אנו יודעים מי חמה המעתיקים שמלאכת ההעתקה כבדה מאד ואף ע"י זריזין ומדקדקין מצוי מעות סופר הרבח ואם כן חדבר ע"י איזה רפיון בדקדוק הדברים יוכל חדבר להשתנות לגמרי ולכן חפוסקים שלא חפסיקה המסורה ביניהם ובינינו בכל חדורות ששקדו עליהם חכמי דור דור לשמרם ולנקותם צריכים לחשוב את ספריהם ליותר דוקנית וכ"ש במקום שאין ללמוד אלא מדקדוק לשונם שקשה לסמוך על חחדשים, עיין חז"א א"ח סי' ס"ז אות י"ב ועוד בכמה ספרים. וממילא דכ"נ אפילו נמצא מכת"י ראשון שלא ראו אחרונים אין לשנות חמסורה ולחדש דרכים חדשים.

וז"ל הראב"ן בשו"ת סי' י' ושמענו עתה מחדש שחבר אחד (כוונתו על ר"ת ז"ל) בצרפת, מורה שחמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם ככל איסורין שבתורה, וחלילה לנו ולכל הבאים אחרינו לשמוע לו כי על זח נאמר ואל תמוש תורת אמך שאין לנו להתיר מה שאסרו הראשונים ואפילו לא עשו אלא לגדר בעלמא שהחמירו בו בחמץ משאר איסורין משום דחמץ לא בדילי מיניה ושאר איסורין בדילי מינייהו ולא בעי גדר אין לנו לפרוץ גדרים שפורץ גדר ישכנו נחש כי גם תורה שלמה מסרו לנו והתורה מהן יצתה הלכך אין לסור ממשמעתם ואפילו אם לא חי' כי אם מנהג חומר שהחמירו עליהם אבות ראשונים אין לנו לשנות את מנהגם וחומר שקבלו עליהם ואפילו אם יבא אליהו ויאמר כדאמר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל אין שומעין לו שכבר נהג העם בסנדל הכ"נ אין לנו לשנות המנהג וכ"ש מנהג שיש בו חומר כדאמרינן בני בישן נהוג דלא חוו אולי מצור לציידון במעלי שבתא אתי לקמי' דר"י כו' אמר להו כבר קיבלו עליהם אבותיכם שמע בני מוסר אביך ונו' וגם מדאייתרא דהוו אכלי ליה בני א"י ובני בבל לא אכלי ליה ונהגו ביה איסור וכשחיו באים בני א"י לבבל הוו אכלי בפניהם ולא היו רוצים להתיר מה שנהגו בו איסור כדאמר בחולין ובפסחים ע"ש, ופיים, והחכם שהורה לעצמו הורה, ואסור לשנות לן מנהג אבותינו עכ"ל. והכ"נ כן הוא דהרי יש לן מסורה אחרת א"כ אפילו מצינו באיזה קדמון חיפוך מה שלא הי' נמצא בינינו, גניח שודאי מנהגינו לא הי' כמותו ועכ"פ כיון שכבר נהג עלמא אין לשנות.

ובזה נלפענ"ד לומר עוד חלוק דמה שאמרו חלכה כראשונים דזוקא במקום שלא נהג עלמא היפוך זה רק שחכם רוצה לפסוק בדבר חדש ומצינו בראשון היפוך זה או הלכה כמותו אבל היכי דכבר נהג עלמא בדבר ובא אחד ומצא איזה שיטה בקדמון שלא הי' נמצא בינינו רוצה לשנות מנהג ותיקין שלנו ודאי אין הלכה כראשון בזה והו"ל בכלל שאם יבא אליהו אין שומעין לו שכבר נהג עלמא וכעין זה כתב בא"ז הגדול שמצינו כמה פעמים דנהוג עלמא שלא כש"ם ופוסקים אלא ע"פ ספרי חצינים כגון מס' סופרים ואדר"נ כגון קריאת יחל ביום התענית ואפ"ה אם נהוג כן הו"ל כיצא בת קול שהלכה כהני ספרים ע"ש וא"כ חכ"נ לענין הני ספרים כיון שנמצאו אחר שנהוג עלמא דלא כותיהו לא גרע מהש"ם.

ועוד בו שלישיה כי כבר העירו לן רבותינו חצדיקים האחרונים ז"ל כי מן השמים השניחו על בעלי ש"ע שימצאו כל הפוסקים הצריכים לנו ולהיות לנו למורי דרך ואם לא הביאו כמה מן הפוסקים מאת השם היתח ואת להרחיק שיטה זאת מהלכה ועיין שו"ת שאר אפרים סי' קי"נ וז"ל: ואשר הוא מסופק וכתב שקבלו עליהם נוירת מהר"י מינץ כו' ואינו דומה שטיעה לראי' אנכי הרואה בפנקס הק"ק תקנה קדמונים שקבלו עליחם כמה רבנים והתנו ביניהם שלא יפסקו שום פסק ע"פ תשובה ופסקים חן מראשונים ההן מאחרתים אם לא מה שמבואר בטור וב"י ושלחנו המהור עם הכרעת בעל המפה ומפרשיהם האחרונים ולא ע"פ שום פוסק אחר ואף שימצא לפעמים בספרים אחרים ממה שיהיה נגד הפוסקים הנ"ל אזי לא יזיק כלום, הפוסקים ע"פ ספרים חנז' כו' ע"ש, ועיין משנה חלכות ח"ז סי' ל"ב

קצת באריכות מזה. וא"כ בדידן נמי כיון שמן השמים לא נתגלו הני כת"י עד הנח אין לשנות בשביל הני פוסקים המסורה לנו ע"פ בעלי הש"ע אם לא במקום שאין הכרע או יש לסמוך על הכרעה כזו.

ורביעי בקודש נראה כמ"ש התום' שמצאו בקבר יחזקאל הנביא תפילין כשיטת רש"י והשיב ר"ת דמש"ה ננגנו והכ"נ יש לומר דהרבה ספרים ננזום בנגיזות שלא רצו להשתמש בהם וכמו שרצו לעשות בספר יחזקאל ועם קהלת והכ"נ אפשר מה"פ ננגנו ואפילו יש כמה שלא ננגנו מ"מ כיון שודאי יש כמה מהם שננגנו מפני שלא רצו בהם א"כ כבר על כל כת"י חדש שלא נתבאר ולא נודע שמם עד הנה יש לחסתפק בנגיזה עכ"פ ושוב אין מקום ח"ו לשנות שום דבר מסורתינו בשביל כת"י שלא נתברר לן וזה לפענ"ד נ"כ נכון. ולכן רע המעשה מה שראינו יש צעירי צאן חרוצים לפקיע שמייהו מיד כשמוצאין איזה חדשות באיזה ספר קדמון מכת"י מה שלא שערום אבותינו מפרסמים את זאת כחלכה מסיני ופוסעים על ראשי עם קדש אם לא שומעין לדבריהם.

ועיין שו"ת נודע ביהודה תניינא אבן העזר סימן ק"נ שכתב לצורב ת"ח נדול ש"ב וז"ל ובאמת חרה לי עליו וביותר על חשואלים כי דבר זה לנדולי הרבנים מגיע לחשיב בדבר חמור ולקצת פוסקים נחשב לדבר שבערות, ומה לצעירי השנים וזה זמן מועט שיצאו מכית רבם, ואם כי הם תריפים נדולים, להכנים ראשם בזה ומוב להם לבלות זמן בלימוד ש"ס ופוסקים כי אחר מחילת כ' עדיין לא פסלת לך ארבעה מורים ומוב לך לינע ביניעה רבה לחזור על מה שלמדת ונם ללמוד אשר לא למדת בש"ס ומורים האחרונים ועבור זה נסנתי להשיב כלל כו' עד זה חוא שורש דבריך אחרונים ובראותי הדברים חזרים הללו חוספתי חרון אף יותר ויותר וראה כמה נבר אצלך הילדות והשחרות וכוסף לקפוץ להורות להחביליך בהבל חבלים כאלו ואין חדברים כדאי לחשיב עליהם כלל וראוי אתה לנעור בך בנערה עבור זה ותאמין לי שבשביל הנאתך ומיבתך אני כותב לך דברים קשים כדי להישירך לדרך חנכון עכ"ל. ובעין זה כתב כ"ק מרן בבית שערים לאחד, ולכן ח"ו לא לנטות ימין או שמאל ממסורת אבותינו חקדושים, וכבר אמרו הני דבי בניסין מאי אהני לן רבנן מעולם לא שרי לן עורבא ולא אסרו לן יונה כלומר שהתרעמו על הרבנים שאין מחדשים חדשות אלא אוסרים העורב ומתירין היונה הכל כמ"ש בתורה בלי שינוי והתחדשות כלל.

וכבר שנו בזה בזמנינו איזה חכמים שרצו לשנות מצות מילה המקובלת לנו מפי משה רבינו מסיני שהמצוה הוא: חתוך העורלה, ואחר כך פרועת חעור הדק. וכן נחנו אבותינו ואבות אבותינו דור אחר דור. ופה באמעריקא קמו אנשים והתחילו לשנות ח"ו אופן ומנהג אבותינו כמצות מילה המקובל לנו איש מפי איש הלכה למשה מסיני ותלוי עצמם על קורא עכבוש שכביכול מצאו תשובת רב האי נאון ז"ל שכן ה' מנהג בני בבל. והרואה יראה כמה מן המעות והעקמימות יש בזה, שחרי אם אמת שהי' זה מנהג בני בבל ושכ"כ רב האי נאון, ואם היתה התשובה אמיתית, לא חוה משתמים הרי"ף והרמב"ם או אחד משאר פוסקים ראשונים או אחרונים להביאה ולהחזיק או לחלוק על מנהג זה שחוא שינו נמור באופן המילה שלנו. אבל האמת לעצמו יעיד שתשובה זו לא ידענו מבמן מי יצאה שהרי בתשו' חנאונים עצמה כתב שמצא בלשון ישמעל קמע לרב האי — ומי יודע מי זה האיש אשר כתב זה המכתב בלשון עכו"ם, ומי הוא זה רב האי, אם הוא רב או בר סמכא כלל וכלל בזה. ובספרי הארכתי בזה בס"ד בחלק ו' ע"ש. וח"ו לשנות מנהגינו דמצות מילה.

והיות כי המכשיל את חבירו נדול עונו מנשוא, ועיין מס' שמחות פ"ח וז"ל דורשי חמורות אומרים: ונתצתם את מזבחותם מה חמאו, עצים ואבנים, אלא לפי שבא לאדם תקלה על ידיהם אמר הכתוב ונתצתם, והרי דברים ק"ו, ומה אם עצים ואבנים שאין בהם לא זכות ולא חובה, לא טובה ולא רעה — על שבא תקלה על ידיהם לאדם אמרה תורה ונתצתם — אדם שהוא נורם להחטיא את חבירו ומטהו מדרך החיים לדרך מות, על אחת כמה וכמה, עכ"ל. ועיין רש"י קדושים עה"פ ואת הבהמה תהרונו: אם אדם חמא, בהמה מה חמאה, אלא מפני שבא לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל ק"ו לאדם שיודע לחבחין בין טוב לרע ונורם רעה לחבירו לעבור עבירה, כיוצא בדבר אתה אומר אבד תאבדון את כל חמקומות חרי דברים ק"ו מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה חשחת שרוף ובלח המטה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה, עאכ"ו, עיין שם. ולכן אני מבקש מכל מעיני בספרי משנת חלפות שלא לסמוך על דברי להלכה ולמעשה על שום דבר חדש, כי לא באתי לידי מדה זו לחדש חדשות ולא כתבתי רק לעורר ולפלפל כדרכה של תורה. ואם לאחר העיון יראה בעצמו שהדברים מכוונים להלכה, או ישאל ממורה הוראה מובהק או במקום ספק יכול לצרף לפעמים גם את סברותינו ונמטי ליה כשובא מכשורי.

ונחלקו רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל המוציא לאור את ספרו אי מברך עליו שהחיינו עיין מנ"א א"ח סימן רכ"נ סק"א בשם רמ"מ ושו"ת מחרי"א יו"ד סימן רע"ז וח"מ סימן נ"נ ובספר דע"ת או"ח חנ"ל ובשו"ת רדב"ז ח"נ סימן תי"ב ובמו"ק ובשו"ת בית שערים או"ח סימן ל' ובמשנה הלכות ח"ו סימן ו', ובכבר הארכתי בזה בס"ד. ועתה מספקינא במוציא לאור

הקדמה

את ספרו שכבר נדפס הוצאה שניה אי צריך לברך שהחיינו ומקום יש בראש לומר דבהוצאה ראשונה הוקא יש להסתפק בשהחיינו לאמרה שמא לא יתקבלו הדברים ולמה יברך אבל הזוכה להוציא חוצאה שניה שכבר נראה שהספר ב"ח תפס מקום בין יושבי בית המדרש לומדי תחורה ושוחריה אולי כ"ע מודי כח"ג דמברך שהחייגו ועכ"פ בכתב ולכן אחר שזיכני השי"ת שמו להוציא לאור שנית ספרי משנה הלכות ז"ח וב"ה נתקבלו בין התלמידים יושבי בית המדרש וראשי ישיבות רבנים הגאונים, אברך ח' שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה להוציא הוצאה שניה.

ומעתה הנני מבקש שנית מאת לומדי ומעייני בספרי משנה הלכות, היות כי לא כתבתי הדברים רק מקוסא אלא פרחתי הרבה על כל הלכה והלכה כפי כחי לעמוד על בורי בש"ס ופוסקים וכמפרשי ש"ס ראשונים ואחרונים ולכן אל ימהר המעיין למצא שניאות ומעויות אלא יעיין עכ"פ כמה שעיינתי אני כי לא נפל חדיו על הנייר ונעשה אותיות מאליו אלא כתבתי בכובד ראש. ואם לאחר העיון ימצא אעפי"כ דברים בלתי מובנים וכיוצא בזה, אם ישלח לי אסיר לו תודה רבה ואם יחיה בידי להשיבו וליישב דבריגו אשיבנו בתודה ובאם לאו אסיר לו תודה על אשר העמידני על האמת ומיניח ומיני יתקלם בדי ואי"ה בספרים הבאים בהוצאה אחרת נתקן המעויות.

ומה אשיב להי כל תגמולוהי עלי כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא על כל החסד אשר עשית עמדי כל ימי חיי הבלי מיום היותי על האדמה עד היום חזה אפיפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא, ואם אמרתי אספרה מקצת מן המקצת מן חקורות שעדו עלי, הגליון יכלה והצרות לא יכלו ואיזה מהם אספרה ואיזה מהן לא אספר, מן החורבן הנורא שעשו חנאצים המנאצים את ה' וכל העולם כולו והרגו ורצחו ושרפו לוב מנין ובנין של עם קודש טשופרא דשופרא מהם במחנות של כבשני אש מזה אחד ומזה אחד ואני בתוך ראח ס"ת חיים רבבות אלפי ישראל נופם נשרפות ונשמותיהם פורחות באויר ובתוכם אבותי ורבותי הק' ורוב משפחתי, יושב ומהרהר, זו תורה וזו שכרה, ובת קול מנהמת שתוק כך עלתה במחשבה לפני, ואני בעודי יושב ומצדיק את הדין ואהללה בוראי כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחי.

והן אני נשארתי לבדי אחר המלחמה ערום יצאתי מתוך המחנות אוישוויץ-בוכענוואלד ועוד קנה שבור ארצוץ עד שהקב"ה ברוב רחמיו הביאני עד כה וגם פ"ה לא עשיתי מאומה ופנעו בי ננעי ופגעי הזמן. ולולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי. ואמרתי לרשום רק מקופיא לאנשים כמוני שאם ח"ו יפגע בהם יד השם, לא יבעמו ביסורים אלא יקבלום באהבה כי כבר היה לעולמים ודרכי ה' נסתרה לא נוכל להבין ולהשכיל.

ועל הכל מודה אני לפניך ה' א' על כל החסד אשר עשית עמדי, נדבות פי רצה נא ה' ומשפטיך למדני. שערי שמים פתח והסכת לתפלתנו, העבר לתקן אשר שחתנו. — ועל העתיד הנני צועק ומתחנן לפניך, יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו להטות לבבנו אליך כדי שנזכה ללמוד תורה לשמה וללמדה לאחרים בלי שום פני' בלתי לה' לבדו ויתקדש שם שמים על ידינו ויתרבה הדעת וכבוד שמים.

והגני העני ממעש, קרוץ מחומר ונבער מדעת, מתחנן לפניך שוכן שחקים, בכפי פרישות ממעמקים, לזכנו לגדל את בנינו, ובהצלחתם ידאו עינינו, לתורה ולגדלה ולעשר וחיים, חן וחסד ורחמים מן השמים, ברכה והצלחה, לכל המשפחה, ואם הבנים שמחה, מגדול החל ועד קטן כלה, על אם הדרך ולא בסטילה, בני אליעזר זאב, דוד שלמה, עמרם, משה, זרע ברך, מהשם המבורך— והבנות בנותי מרים מלכה, רחל לאה, פיגא רשקא, לאמיתם הרבנית אדוכה ליבא, יזכו לבעלי נדולי תורה קדושי עליון כפי הכתובה, ויהיו צנועות, כאמחות. ונזכה לראות בישועת ה' כהרף עין בביאת משיח צדקינו.

דברי חרם הנשבר אסקיפה הנדרסת העומד לשרת בפני חכמי התורה ולומדיה, המרוד והעמום בעבודת הקודש, הכותב בידים רועדות החותם ברעדה בלב ונפש

מנשה הקטן

החודש ימי הרחמים והסליחות התשל"ח לפ"ק.

מדור שאלות ותשובות

סימן א

מחיה חיים יכתב ויחתם לחיים טובים אחרוכים את כ"ק רב הרבנים באור הגאונים חכם חרשים גדול האשים דתילד כותיה תילד, כל רז לא אניס לי' ע"ה פ"ה סיני ועוקר הרים בקי בכל הששה סדרים, חסיד ועניו, חכמתו תאיר פניו שמו הגדול הולך מסוף העולם ועד סופו וכו' ה"ה בקש"ת מוהר"ר שאלאוויטשיק אבדק"ק בריסק ירושלים עה"ק תו"א.

אחרי רוב קידה וכשחחויה כעבדא קמי' מלכא מלכי המלכים הקב"ה ומחרי בקצת חלק מחילות עבור כעריחו כתי נדיק בשחי בשאלתי שאלה קטנה וגדולה היא אולי תכא לדעתי מחלוקת בין הפוסקים בשכ"ע סי' ס"ג כתב כעור ח"ל כתב בכ"ג נרכת בחולים בפ"י ומ"ש אפר נ' חנוך וכו' נרכת בחולים ע"כ וכ"י נרכה זו בשם בכ"ג כתבה כרמ"ם בפ"ק דכחובות וכתב מה"ש אפשר נרכה זו תקנת כגאונים ומסתברת לנרכה אחר שמלת בחולים מכ"ל וכתב עליו בד"מ ובחע"ו נחיב כ"ב ח"ב כתב בשם רבינו ניסים שנריכה טוב של יין ולא יברכנו בלא טוב וכן כתבו כב' דעות בש"ע מ"ש. ובדריבה כתריך כרבב להקשות מדברי רבינו יהושע בפלגא ופלגא שכתב בשם ר"ן (וכביאו כרמ"ה בד"מ וכ"פ בש"ע) על נרכת בחולים שנריכה טוב ואין לנרכה בלי טוב ואם *מצוי יין יברה אין מוקים ויסחום פותם ויברך ואם לא ימלא יברך על השכר שכרי גם כרמ"ם בפ"ק דכחובות כביא דברי כר"ן ושם מוכח בבדיא מיני וביה כשם כר"ן נופי דלא קתי כלל לנרכת בחולים אלא לנרכת מחנים ודקא מדסיים וכתב אבל נרכת מחנים שכיח שצע נרכות חייב לנרך על הכוס אלמא דמחלת דבריו נמי מיירי בנרכת מחנים ודקא וכן כעור כביא דברי כר"ן הנאכר ס"ש סי' ס"ב אבל בסי' ס"ג בגי נרכת בחולים לא זכר אלא פקד דברי כר"ן, וכן בקיצור פסקי כרמ"ם כביא דברי כר"ן לענין ב"ח אבל לא לענין ב"ג וכן כרנב מהבריס וכבי מסחברא וכו' דמ"ב יקשה כאיך כר"ן מצריך יותר בגי נרכת בחולים לנרכה דוקא על הכוס יותר מנרכת חיוסין שכתב כרמ"ם בשמו דמ"ל כוס וחב כוי יביא בחרעא וניודע בשמי שמיא ואולי פסקי כרמ"ם כשמעו לר' יהושע ז"ל שרחה שכרמ"ם כתב דברי כר"ן כאמר חכף שמוך ממש אחר נרכת בחולים וכוא סבר וכבר רגיתי לאכם אחד שאשבה ג"ב בזה ובאמת כא ליחא שדברי כרמ"ם בשם כר"ן קתי שם אלפני פיו אנרכת אחנים ב"ח ש"ב. ואחריו נמשכו כל האחרונים ז"ל כח"מ וב"ש ועיין ב"ח ושעב"ש וכמ"ז.

והנה אף שאיני כדאי לכנין וב"ש לבעיב מ"מ נלע"ד דדברי ר"י וכרמ"ם נכונים ליברא לנאחור נראה דגם דעת נב"ג שכוא מקור נרכה זאת נמי ס"ל לנריכה כוס שכרי כתב ח"ל וכך מפיק ליה לסודר' מחייב לנרוכי אי ליכא כשם ואסא מנרך עליכו נפב"ג ועני בשמים וכדר נרוך אחב ד' אמ"ב וכו' עד נרוך כבוחר בזרעו של אנרהם כרי שכתב ז"ל דכך מפיק ליה לסודרי' וכייעו כסודר שבזמינו לדם בחולים כמו שאמרו בגמ' כחוצות דף ו' ודף י' כניאו לו לוחו סידור ודף י"ב ע"א ושיין רש"י בד"ב למשמ ובדף ו' ודף י' מפב למב ושרש"י לנרר אח כבחולים וכך מפיק לי' לאותו סידור מחייב לנרוכי אי ליכא כשם ואסא ואדרבה עוד כוסיף ואסא ג"ב מה שלא כזכיר כפוסקים ז"ל עב"ש נראה דגם דעת כנב"ג כוא דבעי כוס וכדעת ר"ן גאון ורי"ו וכרמ"ם ז"ל כן אמת דמדברי כנב"ג אין כברא ב"ב אי כאי כוס דוקא לכתלה בעינן או לאב דכשאון סובל ב"ש דל"ל כאי מחייב לנרוכי אי ליכא כשם ואסא כייעו רק אז בחיוב וכוי ריאב לדיוקא או נימא דדיוקא דריאב לאו דיוקא כוא ומחייב לנרוכי מ"מ רק אי ליכא כשם ואסא מנרך עליכו ואי לא לא ובריאשן נראב לי פיקר וכן נראב לכאורב כשאן מסחבר יותר לפנ"ד וב"ב כדעת ר"ן גאון שכביא כרמ"ם ז"ל לאמש לכאורב קשב למב לא כביא כרמ"ם ז"ל כן בשם נב"ג רק בשם ר"ן אפשר לומר מכאי טעמא דכי' מספקא לי' לברמ"ם ז"ל ג"ב אי כנב"ג ז"ל מייתי לכתחלב או דיעבד קאמר ולכן כביא דברי כר"ן שמוכרם לכדיא לאפוי דיעבד אין לנרך בלי כוס.

ועתה נשוב ליבב בקשיות שבקשב כדריבב ז"ל לחי"ו ז"ל מב שכתב שמדברי כרמ"ם נופי' מכא מיני' ובי דלשאן כר"ן לא קאי אנרכת בחולים מדסיים וכתב ח"ל אבל נרכת מחנים שכוא ז"ב חייב לנרך על הכוס וכו' אלמא דמחלת נמי מיירי בנרכת מחנים וכו' אחר בשיקות אפר רגליו סייעתא לא קא מזיעא הכא ולולי דבריו בקדושים כוה אמינא דאי' לביפך לכאורב מיקר דאיתא מתיבא אבל דקאי אלפיל ואי משום כא לא אמרי לעני"ד דכרי כתב שם נמי אבל נרכת חיוסין אם לא יאמר כוס ומב שייך שם לומר דקאי אכיכא אמנם לפי דעת ר"י אתי שפיר דקודם כתב דין אחר בא וכוס מעכב בו וכדר כתב נרכת חיוסין ואי מעכב, חיברא לכאורב בשאן כרמ"ם ל"ל לפרש בפ"א מחרי שאמרו אחד שכתב שם לאחר כתבו בברכב וכורב ר"ן וכו' ואי יאמר דלא קאי אכיכא אלפני

כי' ט' לומר כהיה ר"ן נלי' ות"ו החיבור וכמו שכתב שם בסמוך בסי' י"ז כתב רב שרירא ולא כתב וכתב ר"ס נותו"ן החיבור לפי שזה כוי דין חדש נ) דלפחת כפרישב דכתי כורה קאי לברכת מחנים כפולי מילי למ"ל שכיון שסיים ולא סגי לי' ללא נכום אבל בברכת תירוסין לפי' בלא כום מ"ב כבר ידעינן דינא דברכת מחנים וא"ת ולמה לי' לחזור ולשנות אבל ברכת מחנים שכוא שבע ברכות חייב לברך על ככום הרי כבר כתב כן ולא סגי לי' בלא כום ומתי תשמעינן כאן מה שלא ידענו כבר ומ"ב כתי אבל בשני חייב לברך על הכום מיותר כוא נדברי הרמ"ם ולא כיב לו לכתבו למנם לי כדעת הריו"ו והרמ"ה תתי שפיר פי' הרמ"ם דמתחלה כתב פסק כר"ן לענין ג"ב ותח"כ ברכת תירוסין ותח"כ ברכת מחנים ותתי הכל בדיוק וכ"ל.

ומה שהביא כדריסב ז"ל רתי' לדבריו מדברי כעור וקיצור פסקי הרא"ם רתיתו ברורה כוא ברם בגון דא מכ"ל וכי בברא מגברא קמיתא דר"ו לא ס"ל כפי' כעור בדברי הרא"ם וידוע דקיצור פסקי הרא"ם נמי מבעל כעור כוא מ"כ גם מה שהקשה בין כתי רתי' ח"פ ומה שהקשה בתוך יבי' מחייב כום יותר בברכת בחונים מברכת תירוסין לדעת הר"ן ויציאת בתרעא וכו' לולי דבריו הקדושים גם לא הפסיר לייבב דברכת תירוסין לא כוי רק כבשר מלוה ובלי ברכת מחנים בין ברכת תירוסין עושה כלום לענין חיוב דכלה בלא ברכה תסורה לבעלה כנדה (ולפ שנפשה ס"ל גמורה בברכת תירוסין למנם אה נפשה גם בקידושין בלי ברכה כלל) ות"ב כיון דברכת תירוסין בלי ג"ח חיו גומר כמלוה וכ"ב המרדכי בשם הרא"י בתשובות הביאו בבנב"ה לברא"ם דף ז' ע"ב ולכן בברכת תירוסין קל משא"כ ברכת בחונים דהוא מיקר כמלוה (ואיפשר דלכן קורלין לוחו בעילה מלוה ופיין במפרשים מה שבתריכו דגם אה לא כוי מלוה רק כבשר מלוה דתין משתו מתפנרת מביאה רשלוה) ולכן שפיר בתי כום ושוד ים לשל מילין בתלוקים מחריס בזה. ומה שכתב וכבר רתיתי לרכם תחד שעשה בזה, נראה דלוחו כתכם כתב כן מכח בשמעים כ"ל שוב רתיתי בעורך בשלחן ט"א כ"ל שבביאת ברכת תשר גב כ"ל וכביאת מבא"ג כ"ל ג"ב דין דכום כ"ל וכתתי שפיר כן כדברי בב"ג רק שלא נחית בכל מה שכתבתי ולענ"ד כמו שכתבתי.

עוד רגע תזבר לתר שכותלתי ותני ספר ותפר תחת כפות רגלי לזיקוס מכח דרתיתי בפסחים ס"ג ע"ב שתלקו ר"י ור"ל בשותם בפסח מי בתי עמו בעזרה או לא וכתב שם בגליון בש"ם לבגלון רע"ק שין ר"ם כלים פ"ל מ"ח ופ"ג ע"ב וכוותתו נראה דכתב כר"ם שם לפנים מן כחומה מקודש וכו' ועוד מקודש לכמה דברים דלא תמן בכל ותשב תחת מכן לענין שותם של תמן לר' יוחנן דתמר נפ' כתודה

וכפ' תמיד נשחט תון לחומת בית פתגי ע"ם, ולכאורה תזרכב לר"י כדין דתיסורת כיבי דתיתי תיתי דלא בתי בשרה ות"ב מה עושה כחומה לר"י וכן דתיתי ברא"ם כלים כג"ל שהקשה כן. וקושית זו תקשה גתי להרא"ם ז"ל דגם הרא"ם כתב שם כן בדעת הר"ם ולכאורה ל"ע תתתי לא הקשו כן גם לדעת הרא"ם ז"ל.

והנלע"ד לומי דבריכם הקדושים, ליתב דעת הרא"שונים

ולא לשוויכו עשה בדבר משנה דהנה ידוע שיטת רש"י פסחים מ"ח ד"ה לאכל דמיתן בגירסת כוותל יתי בתי מיהבל דתין ישראל עובר בבל ילתה משום דכוותל לי בתי מיהבל ובתוספות הקשו שם עיין, ותירלו בבא ליד בזבר, ובא"ת כתב ליתב שיטת רש"י תף דבכל מקום תין סברת שיהא שלו מחמת סברת זו דמייתו לרשותו מ"מ בבי חמן דתף דבכ"מ דבר הגורם לממון לכמ"ד כתן שתני ל"ב הקדש בתי הוותל וכו' כוי כדהבא"מ ועובר עליו, ובמ"ח מלוה י"ל כתב דבחמן של מע"ם למ"ל דבחמן לירושלים כוי ממון גמור ל"ב ל"ב וללירושלים דממון כדיוט כוא עובר ע"ם ולפי שיטת רש"י כבר יש לפקותא בקדושת בחומה לענין לא תשחט ובבון שבתי לו לשוחט תו לתחד מבני חבורה חמן של מע"ם ותלו כי' חון לירושלים כי' מ"ג ופעור ולירושלים כוי ממון הדיוט ועובר ח"פ לענ"ד.

ובאופן תחר לפ"ד לפי מה שפי' כמפרשים בסוכה דלכם בעינן שיהא רתוי לאכילה ג"ב וכ"ד שתין בו כיתר לאכילה לא מקרי לכם לענין לתרוג ומלה ולכן בעבל דעת כרבה פוסקים דל"ב לכם מחמת שתין בו כיתר לאכילה ועיין חוס' סוכה ותשו' שתג"ת סי' י"ו ול"ז שוד כתבו דבחמן של עבל תיו עובר דלא כוי לכם דמה שאמרה בחורה ב' דברים תיש ברשותו ועשתם בכחוב כתתו כם ברשותו דכ"ז כיבי שבאיסור רק מחמת איסור חמן לחודיה אז כוי גזב"ב אבל אם בחמן מחמת עצמו לא כוי שלכם וכבון איסורי בגלה, אז לא עשתו בכחוב כתתו ברשותו ג"ב, והב תף שים לפלפל בזה כיון דעבל תיתא בהפרשה מכל מקום כיבי דכוי איסורי כמלה ודתי, ותין כיתר לאיסורו לעולם כולי עלמא מודים דתיתו עובר דלא כוי שלו (ועיין רשב"ץ שבת ורין נדרים ובתב"ם מה שפלפלו תי ל"ב כוי שלו וגם תני בשגיי כתרכתי בזה במקום תחר), מכ"ש בבבי דהוה ל"ב ודתי מדשפי' לר"ב תיתו עובר עליו משום בל ילתה ות"ב בב"ד נמי דתיתו עובר משום לא תשחט דחד טעמא כוא.

והנה רש"י פסחים ס"ג בג"ל ד"ב לתמי כוותב כתב משמדשו נפב קדשו קדושת דמים ליתסר בתכילה ובבשלה תבל לא קדשו קדושת בגוף וכו' ותם נממלו ישרפו וכו' ופתב תי בבב בלתם תון לחומה בשעת שתיטה כתורה כוי תסורין בתכילה ובהנתה וכ"ל

ולז לי שחם כפסח עליכם ל"ע כיון דלא קרינן בי' לן, כיון שכם ל"ל, לחמם לי כוי לפניס מן כחומה נשמת שחימת חזה ונקדשו קדושת הגוף והכתרו נחליבה ונכנחה והשותם עליכם עוגר, ומחה דברי כר"ש והכרח"ם לדקו יחדיו דל"מ לענין השותם על חמן לר"י דלמר נפ"כ ונפ' ת"כ חוץ לחומת ב"פ (וחה כפי' רש"י פסחים ב"פ ופיין מנחות כג"ל ובגב"ם מה שליין ום"ם נפל נדנריו ול"ל סאכדרין י"ד) נ"ם לי כוי לפניס מ"כ נשמת שחימה לו לחוץ וחה לענ"ד נרור עוד יש כמה נפקוחות נפסולי קדשים ע"י כחומה ות"כ לענ"ד הקלוסה ל"ע קושיחם ז"ל דדנרי כרחשונים ז"ל לענ"ד נכונים.

שוב ראיתי נחנני נזר סו"ח סי' ט"ו שכחב נמי נפשיטות דנחב"ג לח חמרינן עשחו הכחוב נרשותו וכניח ראיה לדנריו מחוס' חולין פ' נד"ב שחיטה ומרמ"ם נמשילה דיש שליח לדנר עבירה דילף חטח חטח מחרומה. וכחב כרמב"ם דהיינו דוקח נקדשי נדק כניח חבל כיה נשר עולה שנחערב בו ליסור אחר חין שליח וכרחב"ד שיבח דבריו, כרי דלף דגלי קרח דלחו דמשילה חיכו מבטל הבליחות לחו אחר מבטל וכו' ע"ם, והב"י לענין חמן.

ומעתה חחן קגלי למילן ומבקש סליחה חת פני הדרת גחונו על לח כחבי נלשון עם סופר מהיר כי כגד לשון חני ונפרע בעמדי קמיה מלכא נפחחמו מפיינות כמליצה ממני.

כ"ך עבד לעבדי ד' כמבקש רחמי שמים חלמיד כמחבבך נחפר רגלי חכמים ומלפה לברמת קרן כחורה נביחת בר נפלי' מחוך רחמיו וחסדיו.

אני הצעיד מנשה הקטן (קליין) מגולי טשעכין כעת רב בחלנ"ה ומנהל רוחני ישיבות שארית הפליטה ויסודי תורה ברוקלין נ"י

סימן ב

אמר מגיד המשנ"ה: וכשזכיתי לקבל פני הדרג"ק של הגרי"ז סאלאוויטשיק שליט"א בארץ ישראל שנה שעברה, דברנו מתשובתי זאת ביום י"ז בתמוז והסכים לדברי אלו. גם אז נתן לי הסכמה בעל פה לדפוס חידושיי על בה"ג ועיין בהם בהכתבים שהיו לי שם מרישא ועד סיפא ואמר לי כי דברים טובים הם ראויים לחדפיס רק כי גדרו שלא ליתן הסכמות. וצוה עלי לקבל הסכמות מגאוני ירושלים. ואשרי הדור שגדולים מסכימים לקטנים.

ובדברי עם כגמון בקדוש מעשונין שליט"א נדנרי רע"ק כג"ל כעיר לי מירושלמי פסחים ל"ל כ"ש נחי כנסיות ונחי מדרשות מכו שיכא לריכין נדיקב ר' יוסי נמי חלירה שבירושלים שחוכלין עם חטח תוכ ורקיקי מיר מכו שיכא לריכין נלא כך חין נדוקות מן כנותר וכו' משמע לכאורה דאפילו נותר נמי נפי נדיקב ות"כ לכאורה ל"ע מירושלמי כג"ל לפירושי כג"ל

אמנם לענ"ד בקלוסה לולי דמסחפינא מדנרי כגמון בקדוש שליט"א הו"ח דחין מכחן רחי' דים ליפב דבירושלמי מיירי דלריך נדיקב מחמן קודם שמפשה נותר וכא דבודקין מנותר כוא מטעם אחר ות"כ אחי שפיר חירולי נקושית רע"ח לענ"ד, ודו"ק. ודי' ירחמו נפלחות נחורתו בקדושה עד עולם.

סימן ג

ב"ה אור ליום ה' לסדר ראשי המטות תשי"ז לפ"ק פה ברוקלין נ"י.

ישאו הרים וגבעות חיים וברכה ושלום יחולו על ראש האי צדיק חסיד ועניו גאון יעקב פאר הדור ע"ה פ"ה דב הרבנים תל שהכל אליו פונים שמו הולך מסוף העולם ועד סופו וכו' בקש"ת הרה"ג המובהק מוהר"ר **צבי שפח פראנק** שליטא ראש הרבנים ירושלים עה"ק תו"א.

הנה נכויתי בירושלים עכ"ק וכיתי לקבל פנכדנ"ק שליט"א ובהסכמתו על חבורי כחב להעיר על מה שכתבתי דדעת כרחב"ד ז"ל דברכת מירוסין הוי ברכה כמנוה מדברי כרמ"ם פ"ק דכתובות שכוח ז"ל מוכיח דברכת מירוסין לחו ברכה המנוה כוח משום דלחו מנוה הוח שכרי חפשר בפנגם בלי קידושין וכרי שיעת כרחב"ד דבפנגם לח בעי קידושין ומעת דמכח סברת כרמ"ם יש להוכיח דלכרחב"ד ברכת מירוסין לחו ברכת המנוה וכטעמו של כרמ"ם ולמה ניעת דכרחב"ד יחלוק על סברת כרמ"ם שחומר דמשום שמותר בלי קידושין חין זו ברכת המנוה וכחריך עם עוד כדרכה של תורה.

והנה מז נחחי לניחי טרוד למחוד וכימים הקדושים ממשמשים ובחים כמהרי חת כעגין ונשכח ממני כמעט ושכשיו שחני ב"כ טוסק נהדפסת חבורי וחך יגח יגח מניח כדפוס ושנחתי חל הסכמת כהדרג"ק חמרתי לשוב לעסוק פרק זה. ולחזק דברי כרחשונים שנחמרו לענ"ד בלי שום סדק ולחזק כל נדק ולבקש מכבדרג"ק שחל יקפיד עלי נכמריחו כחי לדיק ונפרט כי בשוב"כ שמעתי לשר לח כיה נקו כברירות ד' יח"ם יהיה עליו, ויעלה רעותה שלמה לכ"ק כגמון שליט"א ויחריך ימיו ושנותיו עד כי יבא מלך המשיח, ולח כ"ק כסליחה ג"כ על שנחחר כדבר שלח כשנחי חיקף ומיד.

והנה לענ"ד בקלוסה לולי דבריו בקדושים לי לשבר לומר דדעת כרחב"ד כפי טעם כרמ"ם ז"ל דברכת מירוסין לימו ברכת המנוה משום דפנגם כוי בלי קידושין, שכרי דעת כרמ"ם ז"ל דכדיוט מותר בפנגם

וכדעת הרמב"ן ז"ל וכן כתב לבדיה כנ"ל בע"א כי כ"ו ס"ק ג' ח"ל ויש לחיב מדברי הרמ"ק בתשובה לחיב ליסור בעלם ומ"ש כנ"ה דעת הרמ"ק בתשובה שכתב כני מספחתו יכולים למחות דעגם יש לכם שחכי פעגו ודייק שכוח משמת ליסור כנ"ל ואם דכריו דכתשובה הוא שחכיב פעגו ולחיב לחויב ט ורלחיו מוכרחת למעיין שם דלל"ב מכ ן ובבקעדת מספחתו וכלה על כנ"ד מוטל כדבר למחות כי לחיב ליסור נדבר.

וראיתי בקרבן נתנאל בחוכות כנ"ל סק"ח שכתב ח"ל ואם לקח בעגם וכו' בתוספ"ש סימן כ"ו למד מה בין שמואל דס"ל לרבינו לחיב ליסור בעגם וים לדחות דלויתי נמגן שפם לקח בליסור פעגם וקיים פריב וכיב לינו עוד מחויב לקדם מפב ע"כ. ודברי למג"ד תמוכים דוחקי דקדוק כנ"ל ונכן הוא לחן עומר דמייתי כשלקחב בליסור וילדב ט דל"ב למב שמר פעגם דוקא וכלה כל בימא ליסור כן הוא ומפילו מחיבי כריתות ר"ל נמי קיים פ"ו לו בימא זוית בעויב שלא מפם בעגם וכיב ליב לומר פחם כמעם מפום דמפשר לקיים כמלוה פ"ו בלא קידושין וכמו שכתב שם כרמ"ם לקמן בסמוך ח"ל כיון שמפשר לקיים מלות פ"ו בלא קידושין ומ"ב דלכבי כתב פעגם דבפעגם ליכא ליסורם כלל לדחתו וכוי דומים דבשם זקב וחילונית לו מקרב שכניח שם כרמ"ם ז"ל דמוחרת ט וכגון שכבר קיים כמלוה וחב למג"ד בדור ודברי בקי"ל ל"ב.

והנה כרמב"ן ז"ל נתבו' כי רפ"ד כחיר בעגם וס"ל לחיב שם ליסור נדבר וכרמב"ם ז"ל לוסר ודעתו שכל בימא בלא שם ליסורת לסור וכרמב"ד כשיגו שלן נתב לא מלקות ולא ליסור לנו ומשמע לכלוסב דס"ל נמי לבחיר בעגם ולפ"ז שפיר לחי סברת כבורל"ג נדעת כרמב"ד ס"ש סברת כרמ"ם ז"ל.

אמנם לליתי בריב"ם ז"ל כי ע"כ שכתב ח"ל וכתב רש"י ז"ל כתב נפי' כחומם נפ' חיי שכב כמים נכתובב פעגם בלא כתובב וכו' גם כרמב"ם ז"ל כן דעתו שכרי כל בימא בלא שם ליסורת וכו' וכרמב"ד ז"ל שכשיג מלינו לא לסר בלא שלן בם ליסורת וכו' ולא ליסור לנו לגל מכל מקום בליסור בית דינו של דוד הוא ופל"ם שכוח ז"ל כתב שכוח כפעגם כבתובב נפסוק ודוד כיו ט פעגים כיב מבוקר נכתובים שלקחם קודם שגזרו על ביחוד שכיב בעשב בעגון ותמר ע"כ.

ובתשובת בריב"ם סוד סי' ע"ח כתב ח"ל וידעתי שרבנו שכב בר נחמן בחיר בעיר בחוזרת ויוחר מלפין דברי בלוסרין וכבר נראב מדברי בראב"ד שכוח מן בלוסרין שכתב בחוזרת בעגם בין בב לא מלקות ולא ליסור לנו וכיא בעגם וכו' נראב מדברי מלקות

ולפיכך לנו כוח לליכא בא ליסור עשב לו ליסורת מדרבנן מיבא ליכא וכו' ע"ש. וכנראב לבדיה דדעת כרמב"ד ז"ל דעגם לף שלין בב ליסור לנו מ"מ ליסור עשב לו מכ"ע ליסורת דרבנן מב"ד בל דוד ליכא.

ומעתה ליכא למימר דטיעת כרמב"ד דעגם בלא קידושין ולכבריה מיבב דס"ל בסברת כרמ"ם ז"ל דלא כוי ברבת ליסורת בברבת בלוות דברי תרי מעמי ניבו ולפי בטעות בעשב יחתוב בעין לדחתה כרמ"ם ז"ל דמוחר בעגם ויוכל לקיים בלא קידושין בא כוי ברבת ליסורת מלוב מב"ב לדחתה כרמב"ד לף דפיגם בא בפי קידושין מ"מ כרי לדחתו ז"ל פעגם בסורב לפי' בפיחד וממילא מ"ש ט נחמת לקיים פ"ו בעגם שחסורב ט, יכיב מחוב עשם שיכיב ומ"ב מחויב ליתא עשב בקידושין ומ"ב כוי מלוב ג"ב. עוד ברלב מדברי בריב"ם שם דמב"ם ברמב"ד מוכב שמ"ם בבא בל בחשב לחר קידושין פ"ם ופיין בעממק שבלב סימן קם"ב שכתב כן לבדיה, וב ברור לפב"ד.

אמנם לפילו לי ניתא כדעת כנ"ה וכקרבן נתנאל דלפילו בליסור נמי יכול לקיים ולכן בא מקרי תו מלוב מ"ם לפב"ד לדברי כרמב"ד פ"ש לומר כן וס"ל ודלי דכוי מלוב.

דברסינן בירושלמי ברכות פ"ם כ"ד מלות ליתא מברך פליכן ר' יוחנן לומר שובר עשייתן וכו' כל כמלות משלות ברכב בשעת עשייתן תון מחקישב ומביא ים לומרים קידושין בנעילב וכתב כרמב"ן ז"ל בירושלמי לפסחים וכביאו כרי"ן שם ח"ל כייבו טעמא לפי שעין רלוי לברך על כמלוה בלא כשבית מזומנת לפניו לפעשיה ונאותה שעב כרי הוא עם כשעב בשעב וכו' ומ"ש שמעין מיבב דבקידושי כסף ושער עובר לעשייתן צריך לברך ברבת מירושין וכן כתב ריי"ף ורמב"ם בתשובב סגל בתום' פירשו דכי לומרינן דמברך עובר לעשייתב כ"ש כשובשב כמלוה כוא שמברך בגל שמברך מחר לא ע"ב.

והנראה מדברי בירושלמי כנ"ל לבדיה דברכת מירושין כוי ברבת כמלות לף מיבאי לפי פי' כרמב"ן ז"ל בלא מפילו לפי מב שפירשו בתום' ז"ל בשעם למב שעשר לברוכי מחר כך ולא נמי עובר לעשייתן מ"מ נראב דס"ל דמ"ש כוי מלוב גם כריב"ם חבו' פ"ב כתב בשמועות דברכת מירושין כוי מלוב. (ולפב מדברי בירושלמי כנ"ל נראב נמי דלא ס"ל לברמב"ן לף סברת דברמ"ם ז"ל דכיון דפעגם בלא קידושין ממילא ברכת מירושין לף כוי מלוב שברי כרמב"ן ז"ל דס"ל דפעגם בלא קידושין ומחברת מפילו לבדיום כמ"ש בחשר פי' רפ"ד ובביאור כנ"ל ומ"ב ס"ל דברכת מירושין כוי ברכת כמלוב וכמ"ש לבדיה מירושלמי כנ"ל

וכ"כ דפליג נמצא על סברת כרמ"ם ז"ל דמשמר דפעם נלע קידושין ממילא לע כוי מצוה נרכה לירושלים ומשמה פשוט לשמר דגם דשת כרמב"ד כן כוא ודלע כברמ"ם ז"ל דלע כרמב"ן וסוס' ז"ל (ובפיקר דברי ירושלמי כתרוכתי נאכ"י נחשוב (ו) לבגלון כמובכ מכרי"ז מינצברג שלים"ם בירושלים ת"ו).

והתשב"ץ ח"ב חשו' ס"ד כתב ח"ל דע כי מן כדין כיה לנרך נרכת לירושלים קודם שיקדש ככל נרכת כמצות ובפי טוב לפשייתן כדמתרינן נפ"ק דפסחים (ז' ע"ב) וכו' וברכת לירושלים נכלל נרכת כמצות כוא כדמוכח בירושלמי דברכות (פ"ט כ"ד) דגרסינן כל כברכות כולן מנרך עליכן טוב לפשייתן וכו' וכניא דשת כרמב"ן ז"ל ויש מי שסובר שכברכה שבאירו בירושלמי לימה קדשנו במצותיו ולוגו על כעריות דכניא לפיל בקידושי כסף ושטר בתר קידושין מברכין לב ללע נרכה לחרת כיא שים לנרך קודם בקידושין כשטר כמצות וכו' ומכלג כשולם ליגו כן לו מפני שלין מלוה לקדש ללע מפני מצות קיום ע"ו, ולוסה מלוה יכול לבתקיים נלע קידושין לס יקח פעם ופעם אב כ' כרמ"ם ז"ל וכו' ללע ולמי לוסה נרכה שבאירו בירושלמי כיא לוסה שלוו מברכין ולפ"ז יש לנרך לוסה קודם לירושלים כדמוכח כחס וכו'.

והרא"ד ז"ל נבשגותיו כתב נשון כזה, ומר מברכה לין לגו לומרים ללע מקדש ולמ"ל מנרך וכשטר מפני שבדבר תלוי נדשת לחרים שלס תשלך כתשב ולע תרלה כרי כברכה לנעשב מכ"ל וכרי ובודלי בירושלמי יקשה לכס ז"ל דכחס מוכח נבדיעד דקודם שבירושלמי יקשה לכס ז"ל דכחס מוכח נבדיעד דקודם לירושלים צריך לנרך כשמקדש בכסף ובשטר וכן ג"ל מחלמודא דידן נפ"ק דכתובות ז' ע"ב לתיכא כחס מלן דלע מחוס נב וקלמרי' עשמי מידי דכוה מברכת כמצות וכפירות משמע דשטר לשייה כוא כשטר נרכת כמצות וכו'.

ולמדנו מדברי כחשב"ן ז"ל חדע דמייתי כתב רליות נרכות דנ"ע כוי ככל נרכת כמצות ומייתי שם מש"ם נגלי וירושלמי כן ושוד גרלה פשוט דס"ל גמי דשת כרמב"ד ז"ל דברכת לירושלים כוי נרכת כמצות מדקא מקשי עליה מכא לירושלמי וכתב ובודלי שבירושלמי יקשה לכס דכחס מוכח לבדיעד דמנרך קודם ולי ניחא דס"ל דשת כרמב"ד דברכת לירושלים לע כוי מצוה ס"ב לע קשה ליה מבירושלמי דשת בירושלמי דכוי מצוה וכוא ז"ל כ"ל דלע כוי מצוה ופ"ם דין צ"ע כזה ס"ו דאי ליגו שוד גרלה דלע ס"ל כשת כרמ"ם ז"ל דשת כרמב"ד ז"ל שברי יניע שם שיטת רמ"ם ז"ל ולמרין כניא שת כריב"ף וכרמב"ם ולמ"ב כניא שת כרמב"ד וכרמ"ך ז"ל ומשלניכו כחשב"ן ז"ל כרמ"ם מברמב"ד ז"ל גרלה גרול דס"ל דלמו בחדע ממחת מיכו.

אברא שברי מדברי כרמב"ד גופי' נבשגותיו ומי מוכח מיניה וניה דס"ל דנרכת לירושלים כוי מצוה ובמי טוב לפשייתן לם לפשר שברי כתב ח"ל ס"ל לין לגו לומרים ללע מקדש ולמ"ב מנרך וכשטם מפני שבדבר תלוי נדשת לחרים שלס תשלך כתשב ולע תרלה כרי נרכב לנעשב מכ"ל וכגרלה דרק משום כע משמע דשמע לע תחרלה וחייסיק משום נרכב לנעשב לע מברכין מקודם לגבל פי לע כוי חייסיק משום נרכב לנעשב מכ"ע דכוה בשי טוב לפשייתן וכדשת כרמב"ם דכבי מוכב לשוט ולמ"ב כרי ל"ן לבדיע דשת כרמב"ד דנרכת לירושלים כוי מצוה וכמ"ם לפ"ד ומלוה דנחתים דשם לשימתו מלל חב לפ"ד נרוך.

גם נלו"ז בגדול בלכות קריאת שמע סי' כ"ב כתב ח"ל מיכא כיכא דמקדש לת כתשב נכסף ובשטר צריך לנרך מקב"ו על קידושי תשב ולע בשמקדש בגיאב משום דטריד בעירדא דמלוה (כרמב"ן כתב בזה שם לתר ובמשוב בלכות ס"ק מ' כתרכתי בזה בס"ד) דברי לתר בירושלמי כל במצות משמות וכו' ול"ל קידושין בשמיעב משמע לכל שלר קידושין כסף ושטר צריכין נרכב בששת פשייתן לר"ב ולר"י טוב לפשייתן וקול"ל כר"י וכו' כרי דס"ל גמי דכוה מלוה וכדשת כתשב"ן בל"ל ומב שכתב דמנרך על קידושי תשב כן כוא דשת רגיל יתיכל מפתרי"ם בגיאב כתשב"ן ושוד, לממס נכא לע ק"ל כוחיב.

ובספר כמכיג בלכות לירושלים ומשלין סי' ק"ב כתב כמלרם בלע נרכב חיסר לת לירושלי נרכב שביא מלוה ע"ם ובפיקר דבריו נתלבטו בו כרמשנים ז"ל ובתשב"ן ז"ל בביאור גם מדברי רגיל בבב"ג בפי מב שבגיאר בפיטול וכלו"ז וכפי גילסתם שכתבו משם למב בקידושין בריש וכתב משמע מלי מכדי לתכי לע קגיל לב וכיכי מנרכין ולסר לגו לת בלרוסות ללע לקדש בריש וכדר מנרך ב"ש מידי דכוי לתגיב משמע מלי עבול וכדר מנרך משום דגברא לע חב כ"ע עד דמקדש לב קגיל לב שכ"ל. (ועיין נפנים בשתב בלכות ס"ק ג'). וכמבואר מזה נמי דס"ל דנ"ע כוי נרכת כמצות וכנרכה כל כמצות כי' צריך לנרך עובר לפשייתן לס לע משמש ללע חב וכן דשת רב לתלי גמון בפ' חיי שלוחה ס"ו.

וראיתי נבשמק שלב בשלוחות כג"ל שמוד ג"כ על מדוכב ז' וכתרין שם נשלטו נדברי כרמשוש ז"ל וגרלה דמשמע מיניה נמתכ"ב דברי כתשב"ן כג"ל דנבא יש לייתב כמה מכלושיות שבקשב שם ובתידושי ב"כ יצתי דשת רגיונו בזה בפ"ק ב'. ובשלוחות פ' נרכב כי' קפ"ב כתב שלוחה דמיסייתן דבית ישרלל לתיכסנה נמי ולולידו בני ומשמש דכוה מלוה כבל כמצות ולע ולולידו בנים ובנות ומשמש דכוה מלוה כבל כמצות ולע

סגי בפעם דמיקר כמלוכ כוס ע"י חופה וקידושין וכדפי כרמב"ם ז"ל ומשמה כיון דים לן כל כני מעמי וגדולי הפוסקים דס"ל דכוי מלוכ ודלי דים נמי לומר דכן כוס דפי כרלב"ד ז"ל דכוי מלוכ נרכה לירוסין.

ונפרש כי כן מוכרח שימתו בהגהות וק"ל.

ומעתה פם לן ליפב למה כתב כרלב"ד נכ"פ כדמיון נרכה כמעת ולא כתב נרכה כמלוה גם תריכות לשון שכוו מצינו רליב מנוסח כנרכה שלומר תקב"ו על כתריות ולמה מזכיר נמ"ו על כתריות שלין זו שייך לנכי נרכה לירוסין כלל וכמו שכתבה כבדרג"ק שליט"א, ונלפ"ד דכתב כבר כנלחי לפיל מחלוקת כרלחוים ז"ל לי מברכין לשר קדשנו נמ"ו לקדם לת כאשה וכרי"ן וכחבב"ן כתבו כפשם דלמה לא מברכין כן משום שלא נגמרה כמלוה אלא כשיבעל פלי"ב וכן כל מלוה שלין עשייתה גמר מלוה לין מברכין עליה ולכן לין לחו מברכין לעשות ליליה כדלויתה נהחבלה דף מ"ב ע"ב ומשם זה כתב כרמב"ן ז"ל נפסחים נשם כרלב"ד ז"ל. וזה מיושב בשו"ת רנינו חנרכם בן כרמב"ם ז"ל כה דלויתה נמו"ק דף י"ח לא מיבעי לפרש דלא קשבד מלוה וכו' וכתב שלין כקידושין גמר מלוה עד שיבעל.

וא"כ יש לומר לדפי כרלב"ד ז"ל דלכן כתב דלא כוי אלא כברכת כמלוה ולא נרכת כמלוה דכיון דכמלוה לא נגמרה נכן מ"מ מלוה כוא, ומה מאד מיושב זה לריכות לשונו כלא תרלה לקב"ו על כתריות וכו' וגרלה כוא דבא ליפב זה מאי מלחר דכוי מלוה ל"א לריך נמי לנרך לקדם לת כאשה כמו כל כמלות ולכן מסיק כלא תרלה לקב"ו על כתריות שכוסמ כברכה כוא על כתריות ולא לקדם לת כאשה וממילא זכו כעשם למה כתב כברכת כמלות נכ"פ כדמיון ולא כתב נרכת כמלוה דלא נעשה נוסמ כברכה ודו"ק בזה.

באופן לחר יש לומר כיפך דברי כר"ל וכוא דכרלב"ד פשיטא דכמה כרמב"ן נפסחים כתב ח"ל ושון לחר כתב כרלב"ד ז"ל בשם כרב רבי משה בר יוסף ז"ל דמשום דכי לא מברכין לנשר (חמן) דמשמע מלוה שלין לה גמר אלא חייב לעשותה תדיר כגון כמחת חפלין וליליה וכיוצא בהן אבל מלוה שעשייתה בפעם אחת גמר מלאכתה כגון ניטול ונמילה לולב ומילה ושחיטה כולן מברכין בהן על מל"ל וכבלחי דבריו למיל, וכמה מלות לירוסין נמי בפעם אחת כמלוה נגמרה מלאכתה ולא יותר וכוי כמו מלות מילה או לולב כיון דלינו ממויב לקדם לת כאשה אבל כמו חפלין וליליה ולפי זה לין לנרך לקדם לת כאשה לקדם מעשה מלוה שלין לה גמר כמו לנשר וכנ"ל.

ומעתה יש לומר דזה כיאה כוא כרלב"ד ז"ל למה שכתריך לכניה דנרכת לירוסין לינו אלא כברכה כמעת ולא נרכת כמלוה וכו', וכוא דנוסח כנרכה כוא על כתריות ולשון על מלוה שכיא מלוה שבפעם אחת גמרה מלאכתה וממילא כ"ב נר"ח לן כוא וכרלשון מלאה מיקר לפנ"ד. עוד יש לומר לפי דפי חר"י שכקשו נסוד נוסח כנרכה שים לנקדים ולינו על כתריות שכוא מן כתורה ולח"כ ולפר לנו לת כלרוסות שכוא מדרבנן שלחר שלוים לוחה ליכה אלא דרבנן (ולגב מלאחי נלבודרכם שכניה בשם כרלב"ם נר יצחק דגם לרוסה עלמו כוי לחורייתא כמו לרוסה לחר ולדבריו לדם מכרג על לרוסה עלמו ובפירושי על רבינו נב"ג כבלחי וכ פלח) וכוחה כתבו כפוסקים דלחוריית שייך לומר ולינו וכמפרשים חולקים עליכם דגם לדרבנן לממיין ולינו כמ מנוכה וכדומה ומשה יש לומר דכרלב"ד נח לנויה מדפה תר"י דלא חיישי כיון דב"ח דרבנן לח כוי אלא קמ"ל דכוי דמברכין לקב"ו. ושוד יש לל"ל מילין.

עב"פ נרלה לפ"ד נרור דדפה כרלב"ד מכל מי שמעי דס"ל דנרכת לירוסין כוי נרכת כמלוה ובחמה כן כניה כב"י בלח"ע סיים ל"ד שם בפשיטות וכבדרג"ק כרגיש בזה בפשכמחו כמבורר.

ומעתה לפיים בלכנת שלם ובחפלה לרחמי שמיים לנריחות ולרפואות ולחיים טובים לרוכים עד גיחת ג"ל, יחזקו לבניו מכל סזק, וגם מה שכתבתי לל כתבתי חלילה לכזיב על דברי מרן שליט"ח לללה כמפרש דבריו בקדושים ויסלח לי כבדר"ג על חסר לל כשבתי קודם כי טרוד לחי מלד בבדפסת חנורי בפ"ד יתן ד' בי לבליה בו ושיתקבל על שלחן מלכים מלן מלכי רבנן כי זה חלקי מכל עמלי.

כ"ד עבד לעבדי ד' כמלפה לרחמים מרובים ולביחה בר נפלי בנ"ח

מנשה הקטן בן לאשמו"ר הקדוש אליעזר זאב הי"ד

סימן ד

ב"ה מוצש"ק כי תצא תשט"ו פה ברוקלין נ"י יצו"א

מחי חיים יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים בספרן של צדיקים גמורים האי חסיד ועניו מתלמידיו של אחרן דב הרבנים גאון עוזנו חכם חרשים פ"ה ע"ה אין כל רז אנוש מיני' ה"ה כקשי"ת הרהגה"צ מוהר"ר ישראל זאב מינצברג שליט"א רב ומו"צ בתוכבי ירושלים עיר הקדושה תובב"א

לא מבני נבן לכיות תלמיד שולל בשלום רב ומחר רוב קיזב וכנוד וכוקרב מצות לל כמלך פניכם

בדברים מופלגים בלימוד ובירור לגמרי ותרכבותי דא לדא מקמן כי יודע אני מיעוט ידיעתי ומה מדע אשר לא ידע אמנם לפי כמה זכיתי לקבל פני כדרג"ק מה נוגי לתרגמו בקדושה כרחתי לדעת מעט מזעיר מחדושי אשר חננני ד' על רגימו בכ"ג ז"ל אשר טפחתי ובניתי במסירת נפש ממש חכות במחבר עמדה לי ואחר כיון בתוך כדברים מגה לבקשות על דברי בסק"ח מה שלישי לייצ קושיית כפריסב מכרמב"ן ז"ל וכבדר"ג כעיר לי שדברים אלה טעות כם בידי ואמת שנבלתי ונשתוממתי מכמרלה כגדול כזה איך טעיתי בדבר פשוט עד שנוסתי לכריס רחשי ואפי' לעיין במה שכתבתי תולי ים לי לבשיב ונפנתי רחשי ובפרט כי כדרך ממעט וכו'.

והנה אך יגה ילחתי מן כניח בחוגה חשתי ולא כתמכמתי לרחות כדברים מתוך ככתב ורחיתי כי לפנ"ד דברי שריון וקיומין ניסוד קושית כפריסב ז"ל ותולי כי' שם עין עינו על דברי יותר מקופי' כיה מגה דברי שנתמרו ניושר אך כ"ק שליט"א בתגלל חז אשר מחמת חולשת הגוף לא יכול לעיין היטב בדברי רק מעט מאר וחב כוא שגרמה שחשדני במה שאין בי לייצ קושית כפריסב ומשתה חסיר מעלי חלנותיו מדברי אשר לפנ"ד נתמרו בכושר.

בסק"ח בנאתי קושית כפריסב על כרמב"ן ז"ל שנתן טעם למה מברכין ברכת אשר יג לאחר כמעשה ולא עובר לעשייתן וכתב ז"ל משום דאין רחוי לברך על כמלוה אלא כשכיח מזומנת לפניו לעשותה ונשותה שאב כיא עמו במטה עיין מ"מ ספ"ג מכ"ח ובקשב כפריסב ז"ל לטעם כרמב"ן מגמ' ברכות פ' כרואה שיכול לברך ברכת אלקי נשמה וכנותן לשכוי ניכ כשכוח שרוש וכו' וכתב עולי שכ קדוש של כרמב"ן ז"ל כיה נ"ל טעם כירושלמי משום שמע ימלא פ"פ וכוי כמו קידושי טעות וחכו נמי טעם של כרא"ש ז"ל שכתב גבי ברכת בתולים שים לברך לאחר שמלא בתולים משום שמע ימלא פ"פ וכו'.

ולענ"ד כתבתי לייצ דברי כרמב"ן ז"ל ותדרכב טעם כפריסב נ"ע דודאי לא חיישינן שמא ימלא פ"פ דמוקמינן לב מחזקתב שכיא בתולב ומשום כא לא כי' לנו לתקן לברכב לאחר מעשייתב ולדעת כפריסב ז"ל יקשה בכל קידושי אשר כאין מברכין ברכת קידושין לויושין ומשולין ניחום שמא ימלא פ"פ ויכי' מקחו מקח טעות וכוי ברכב לבעלה ות"ב מ"ם קידושי ניאב דחיישינן שמא ימלא פ"פ ומברכין לאחר כביאה ומ"ם בשאר קידושין כסף ושטר דלא חיישינן ומברכין שובר לעשייתן וכלא מטעם קידושי טעות אין לחלק בין כני עבגי וכתרכתי שם קלת ברחיות לבנות ולשחור כדרכב של תורב גם בסוגי' של פ"פ נשאתי ונתתי מעט בטעם כגלמות ומתי נאמן ונמב כוא נאמן לי גם לאוסרב לו רק לכתובב.

וכהדר"ג שליט"א כעיר על דברי כר"ל דדברים כלו טעות כם שכרי כל כשקלא וטריא בגמ' שם בענין פ"פ לי נאסרב עליו לו לא ס"ב מיירי שנבעלה לאחר שנתקדשב דלי לא תימא ככי הלא שנבעלה קודם קידושין אין כאן לישור לבעלה ס"ו דכגמרא מיירי שנבעלה לאחר קידושין ות"ב חזדא לב קושיתי דניחוש בכל בקידושין דלמא ימלא פ"פ וכאיך מברכין קודם בקידושין שברי בשעת בקידושין עדיין לא כי' פ"פ ומאן דמקדיש שפיר מקדש ואם כן אין רחיב מפחם קידושין ס"ב.

ובאמת לאחר נשיקת כפות ידיו לא זכיתי להבין דבריו בקדושים ובע"ד כאן לא יגה ידי חובת עיון בדברים, חדא דממקומו כוא מוכרח שברי כפריסב בעלמו כתב שם בטעם בירושלמי משום שמא ימלא פ"פ וכוי כמו קידושי טעות ונרחב להדיא דכפריסב ודאי מודב דבקידושי טעות כוי ברכב לבעלה (ופיין לקמן) ופ"פ נמי כוי טעמא קידושי טעות שברי כוא טוען שקודם קידושין נבעלה וכיא טופסת שתחתיו נבעלה ונסתפק שדכו ולדידי' כמיכו דבנן מטעם מזקב אין חדם טורח, וכיון דלדידי' ס"ב מיירי דנבעלה קודם שקדשב ומאחר דלדידי' כימיב דבנן ס"ב פ"פ נמי מיירי שנבעלה קודם קידושין ואפ"ב לא חיישינן בכל קידושי אשר משום ברכב לבעלה. ובמתני' י' ס"ב בתולב גובב מאתים ואלמנב מנב בתולב אלמנב גרושב וחלולב מן כאירוסין כתיבן מאתים ויש לבן טעמא בתולים ופירש"י ז"ל דב"ב מאתים שברי בחזקת בתולב כיא משלת לו ויש לבן טעמא בתולים אם לא מלאב כבתולים אבדב כל כתובתב דמקח טעות כוא לו ובדף י"ח ס"ב בגיורת ובשבוי' וכשפחב שנפדו ושתגיירו ושנשתחררו יתרות על בנות ג' שנים ויום אחד בתובתן מנב ואין לבן טעמא בתולים ופירש"י ז"ל ואין לבן וכו' ואין יכול לכפסידב לוחב מנב ולומר בחזקת בתולב נשאתיך וברי מקחי מקח טעות ובגמ' אם מתיב רב נחמן בגושא את האשב ולא מלא לב בתולים כיא לומרת משארסתני ולנסתי ונסתפק שדיך וכוא לומר לא כי לגלא עד שלא ארסתיך וכיב מקחי מקח טעות ול"ל כלל ולמר לבו ר' חייא בר אבין אפשר רב עמרם וכל גדולי כדור יתבי כי לומר רב שנת לבא שמעתתא ובקשיא לי ושני מלי מקח טעות נמי ממלחים לגבל מנב לית לב ולא לומרת ליח לב כלל ולמר רבא מאן דקא מותיב שפיר קמותיב מקח טעות לגמרי משמע וכו' לגא כדר ניב רבא מבאי.

וכתבו התוס' נד"ב כדר אבל מכא לא נמי לומר דכדר ניב משום דמקח טעות לגמרי משמע וכו' ס"ב ובגמ"ס פי"א מכ"א כי"ן, וכרא"ש כתב ולמר רבא מקח טעות לגמרי משמע ולית לב ולא כלום

וכן כלכתא וכן כתב הריטב"ח ז"ל, ובש"ת הארוך כזה ועיין תוספת מי מכיון מינן כזה מחלוקת הרמ"ם עם הגאון ז"ל, והרשב"א ז"ל כתב דדוקא כיכי דכעבל מרח בסעודה מז מכיון ומי מרח כתב בשביל בסעודה מז ליכו מכיון והטעם דמז אין לו שוב חזקה דתל"ע (ובזה למרתי ליצב מה שהגבו בזמינו שמבי בכלה סורח בסעודת הפורים כדי שלא יבא ביזו לעסוק בסעודה ע"פ) ועיין ל"ע סי' ס"ח ס"ק ו"ס"כ ובע"ז שם.

ובר"ן בארוך הרשב דנבר.

עב"פ נראה נרור דלד"כ הטעם משב בחזקת בחולב ומשלמת בחולב מקחו מקח בעות הוא לגמרי וקידושיו קידושי בעות הם והשקלא וטריא בגמ' הוא רק בראיב לופן מלמינן לי' שלמת דבר, למנם לאהר שלמלמינים ליב הוי קידושי בעות וכן מי הוי לתי מדים שרלו לוחב זשב קודם בקידושין לף ללא ערה בסעודה הוי קידושי בעות דכרי סוף סוף בחולב היא וזב נרור ומשב בדרא קצין לדוכתא דבכל קידושי משב למלי מברכין קודם בחולב ניחוש שמא ימלא פ"פ והוי קידושי בעות למפרע והוי ברכה לבעלב ולמב כתבו בירושלמי בקידושי בחולב יותר מקדושי כסף לפי הטעם הזב ל"ו לתין חוששין שמא ימלא דממינן לחזקה דרוב נשים בתולות נשלות ובקדושי בחולב וכן בברכת משב לב נמי הוי ממינן לחזקה זו רק משום דלא לפשר וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל משום דכוב עם לשתו בחטב וקושית הפרישב מברכות כבר יבצתי בשב"י דכאן מדיין לאו לשתו היא וכחס רק בלשתו בהיתו ועוד ייבצתי בכמב חופנים בשב"י. וזב נרור לענ"ד.

הן למת דבחוך הדברים וכרלוית שכבלתי שם בדרך שקלא וטריא מקום יש ברלם להקשות על היזב רלויות שכבלתי שם דלפשר שלינן מוכרחות מ"מ כמפיין כיצב יראב שדברי בעיקר הלכב הם ברורים בעפמם ולני לא כתבתי רק כלותו לייב משכח זוערי שקל זוערי משכח רברבי וכו' וכבר כתב הח"ם בכעין זב לף כי ימלא סחירא לרלי' לחת מ"מ הדבר נרור לגמיתו, ולקמן עוד תציב לזה בס"ד.

ובסק"י הבלחי מגמ' בחוברת דף ק' ע"ב בממלת והשני' והחילונית הין להן בחובב וכו' ובגמ' למר שמואל ל"ם הלא מכב ומלחים שלא תוס' יש לכם וכו' נשים שלמרו חכמים יולאות שלא בבחובב כבון טוברת על דת והברותיב הין לכם תוס' וכ"ם מנב ומלחים וכו' וכראה משם דכ"מ שלין לכם תוס' הין כלן קידושין כלל וכן רלימי בם' כמכרים לרבינו יצחי' כאן שרייך כן מגמ' בל"ל, ועוד בניח רלימ מפרק כמדיר דף. ע"ג ע"ל דתנן בחם בנסב סחם וכו' ע"ש נראה דבח בבח חלי' כיכי דלין לב תוס' הין כלן קידושין כלל וגם גם לף בחי ולני חית לב תוס' לף שלין לב מנב ומלחים מ"מ גם בחי ועיין תוס' בחובות דף ק' שבללו בלמות לשונם כל דברי ריל"ז ז"ל ומשב לפי מלן דס"ל בדיבן דגם תוס' הין לב מ"ב לפילו גם לינב לריכב וכוי קידושי בעות לגמרי ושם יבצתי דברי הב"ג מה שנראה לכלורה סותרים.

לאחר זמן כתיב ד' מיני ורליתי בבשנות ברלב"ד בחובות דף ק"ל בד"ב עוד כתב הרב ז"ל בעין תילונית ולמנה לכב"ג ומברותיב שלם לף בכיר בהן הין לכם בחובב מלחים לבל תוספת ים לכם ול"ל חמר לברכם ומלחר דמקח בעות הוא למלי ים לבן תוספות בשלמת ממלנת כיון דידע דיכולב למלן ולוסיף לב לדמתא דכבי כתב לב ומחנב הוא דבעי למיתן לב, שני' נמי כיון דידע דשני' היא ומפקינן לב מיניב למיתן לב מדילי' כתב, אלא תילונית ילמנה לכב"ג שלא בכיר בהן הין דמקח בעות אלא למלי ים לבן תוספות וכו' ולפפ"ב הין בשבל מודה עליהן וכו' ע"ש וזב בעזב"י רלויב נרורב למב שבחבתי.

וכבר מלחתי גדולב מזו בשו"ת מ"ם חיו"ד סי' רנ"ג שבשיב לר"ם דיין בגר קטן שמעבילין לוחו על דעת ב"ד ונסחפק לי לברך עליו כיון שבידו למחות לבשיגדל וכוי ברכב לבעלב ובח"ם ז"ל בחריך בדבר וכתב בגם עלמך כמפרים תרומב לף יברך דילמא מיחבלף עלב ונמלא ברכב לבעלב וכן לף יאכל לדם מן בברי בחתוקן עד שניתנו בחתנות לבעליהן דילמא מיחבל עלב ונמלא לכל עבלים למפרע ועיין כיעב בם"ם ובחריך בע"ז יו"ד סי' שכ"ג ומב שבשיב עליו בחשו' חו"י ולומר לני בעח לם יחרע שלכל לחד מן בברי ונחברע על בחרומב דמיחבל על בחרומב ובדר בברי לבעלו הין לחוש במב שלכלו עבלים דבשעב שלכל בביחרע קלכיל ולף כיו לריכים לחוש למלחא חדתא וכ"ל בניין דיבן דכוחי' וכו' שכ"פ ברי לן דלפילו יכול לחזור לו לחבול ולפילו בבי לף מייבינן דילמא יחזור לו יחבול דחזינן בחר רובא וחזקב ועיין ר"ן נדרים מב שבחריך בעין דבי"מ לי מיקרי ובגמ' שם. ועיין לקמן קושי' בשם רש"ם ז"ל.

ולכאורה עלב נדמני דלכני לף דמי ברכת קידושין לברכת לשב לב דכאב מלינו מחלוקת בפוסקים ז"ל בעשן פ"פ ורולב לקיימב מ"ב (וכייבו יבראל) לי לריכי קדושי שניב ודעת בחום' דף יו"ד ע"ל בד"ב חזקב נראה דלריך דתל"ב הינו מפסיד כלום וכן כתב בש"ם ל"ע סי' ס"ח ס"ק כ"ד (וע"ש שם מ"ם בחום' דף י"ל ול"ל יו"ד ע"ל) וכן ל"ל דס"ל עמי ברשב"ם ז"ל שברי הוא ז"ל כתב דלם טרח בלב בשביל בסעודה הינו עמן ות"ב בכ"ג ל"ב לתן כלם בסב בסעודה שניב ובעולין לממי יבא עמן בא הינו מפסיד בשרולב לקיימב ות"ב כ"ל יעשן פ"פ לבפסיד לב בחובבב ות"ב

ויקיימה פ"ו דנרין לקידושי שיה וכמ"ש בתב דנרין לגרשה מספק וכמור וכרמ"א ז"ל בתבו דפם רובב לקיימה כתובתה מבב ופ"ב דלם נמי קידושין מחדש וכבב לדעת הפוסקים דלם נמי קידושין מחדש מקום יש נרשם לתלק בין כני תרי דבשלמא בקידושין דפתי כשימלה פ"ם שנשלה קודם בקידושין מ"מ לי יהבב לקיימה פגי בקידושין כרמבתם פ"ב שפיר מני לקדש ולם מייטינן לפ"ם דכוי ס"ם ספק פם יממל פ"ם ופתי פם יפטון מ"מ דיממל יקיימה ופף שפשבר נכבן מ"מ כוי מיטומא דמיטומא ובבא ודתי לם מייטינן מפ"ב נרבה פשר גב לי יממל פ"ם ודתי כוי נרבה לנמלה לטולם ולכן שפיר תקנו שיננך לומר שמלה פתח פתום בן כי פפשר לתלק ניהבם. ומיין תשו' כמניי"ם ח"ב סי' ל"ז נקטן שקידש לי נמי ז' נרטות מחדש כשגדל. ומיין כגב"ג סי' ל"ד.

איברא דפף למ"ד דתי רובב לקיימה נמי קידושי מחדש לכתי לם נרוב כך מילתם דגם נרבה קידושין נמי מחדש ודבר זה נ"ב מתלקת כרמבתם ז"ל ובבגהות מרדכי קידושין סי' תקמ"ד כשיש מפשה שפשלו לפני כרב משלון בקידושי פעות דלם כוי קידושין ופפ"ב פני נגרבה שפשיה מהחלב לפם ניפולין מידי דכוב פקנן שקידם וכן כשיש שם עוד נפם רפ"י ז"ל נפי תקמ"ו וכן פסק כרמ"ם פ"ב סי' ס"ם וכן כתב כרדב"ז בתשובותיו וכן נרפה דפת בתשב"ן מ"ב סי' ע"ב, לממם מבר"ם מיכן כתב לנרך לנרך ומיין ב"ם סימן כ"ל סקי"ו ובניפול כגר"ם ז"ל סקי"ז ולפי זה שפיר יש ליפב ולתלק נרבה לפר לב מנרבות נפולין מפתר דלם נמי לנרוכי מחדש פ"ב פם יתרלה לקיימה שלים ע כנרבות כרמבתם ופ"ב יש לתוש שמע ימממ פ"ם דפפ"ב לם יכם כנרבות לנפלה מה שפ"ב נרבה לפר לב וכגל"ל וכגה לף שיש ליפב כן מ"מ לדעת כפרשב מי לפשר טמר כן שכרי כוש ז"ל לם רפה לתלק ניהבם ומדבב כניש רפי לדבריו נרבות לפר לב מקידושי משות וכן לדעת כפוסקים ופל"ל דבמיון לנרוכי מחדש פ"ב לם יכם כנרבות לנפלה מה שפ"ב כרמבתם כשכל קידושי לפה ניהוש דילמת ימממ פ"ם פ"ו דלם מייטינן מפוש פ"ב.

ודברי כמ"ם כוסיל ומתי ליתן ניממ כי מילתם דמה שכתב דפשימם לי נפמד שפכל מן כבבי ומח"ב שפל פלו וכדר כבבי לפנלה תן לפוש נמה שפכל פנלים, לנלוחב מלפתי ע רב נרפ"ם נדרים ני"ם פ"ם נדר"ם נתרומה ניד כבן דיממל מרפות יפרפל וקיים נב מלות נמיכב תו לם מני לפפקומי שם תרומה מיני פ"י שפלב וכרב כי פלימר ממיין פי' לם מני למיפל פליב שכרי לם קרם פלי כוש שם תרומה מפמם דמכבן קמי פנל ישראל שכפריפב מני למיפל פב ופ"ל לפירוש דפפ"ג ליכול כיפרל לכתיירב לתולן כוי לי דבר שפין ע מחיירן דלם שכיה כלל שיפל פלי פנל כ"ז שכוש ניד ישראל זיממין דל"ל תבושב לפכול מחפל פלב ומתקן לב ותוכל לב פ"כ, וכגרפב פ"כ דלם חייטינן למב שפכל כבר שיפשב מנל למפרע וכדפת כמ"ם ז"ל דפי מייטינן כתיך קמר זיממין דל"ל תבושב וכו' ותכיל לב כה ומשב תבושתו מנל למפרע ומבר מחיסור מנל פפ"כ דלם מייטינן דפין כתן ליסור חב לכתורב רמיב לשיפת מ"ם ז"ל

איברא דלכתורב דברי כמ"ם נפ"ג שכרי כדי"ם ניו"ד סי' שכ"ג כניש תשובות מיימוניש סוף כלכות זרעים דתלב שתשרבב נשיפב ופין ק"ל לנפלב שוב ליפפל פליב דקיי"ל יש שפלב לבקדם וסיים וכ"ל דוקא בכ"ג שמדיין כשיפב קיים ויכול ליטול חלב תחת פנל שם כבר וחכל כשיפב לי לפשר ליפפל פלי דפ"ב כבר פכל למפרע מנל כ"ל פ"כ. וכפ"ך סקי"ו שב כניולו וכוסיף מדילי ח"ל ופפ"ג דכשתם נמי כשלם ישפל פלי פכל למפרע חלב שתסורב לזרים מ"מ כיון דלברבב פוסקים נפלב נרוב שרי חנל מנל פסור לכ"ע פ"כ. וכן כתב בלבוש ז"ל ויו"ד כ"ל דדוקא שם לם פכל כשיפב ישפל לתכם פ"ם גם כתוי' בתשו' סימן ק"ל כתב נפשיטות כבד"ם ניפוב קושית כש"ז דהיכן מלינו מיתב נד"ם בתרומב דמליטו בתרומב ניד כבן פ"ב נרשם שלם נם לפפול וכו' פ"ב בתרומב דתברי פ"ב שכבר מפכט מולן כבם וגם מב מבני שפלתו דפי שפל כרי פכל מנל דנ"ב נמיתב שם פ"ב סקי"ו פ"כ. ומשתב נ"ם תחים ז"ל דפשיטא ליה כ"ב שפפי פכל כבר כתולן מדיין מותר לבשתיל ותין כתן משום ליסור מנל ולם זכר כשר שכד"ם וכש"ך וכלבוש וכתוי"ם כולם פשיטא לבו לביפך ומדברי כרתי"ם תין לבקשות פד"ם ודמיתי שכם יפרשו דכרתי"ם מיירי כשלם פכל כתולן רק שפלבדו פו שכם מסוגרים בטופן שתן ע חולן וכוא רובב לתכול וכן רלימי נשמת לרש"ם ז"ל שפי' נדברי כרתי"ם ושד בקשב למב לם מוקי כש"ם נדרים שם נכב"ג דכבר פכל חולן דמו לם מלי מיתשל ופלם פל רגיעו כתי"ם ז"ל שלם כרגים בזב.

והנה נגמי שבושות כ"ח ובכמ"ם פ"ו מ"ב שבושות כ"ח לימא למי שפשב שלם יפכל פח ז' ומכלב ומתר שפלב קודם שיגיע קרבנו שם כי שוב פו קודם שילקב שם כי מיד ניתם ושפל לתכם וכתיב ע כי ז' פעול תן בקרבן פו תן כמלות ולם שד שלם לפי כפתובו לגלות ושפל וכתיב ע קודם שבתחילו לגלקותו כרי ז' פעול ומיין רב"ז שם וכגרפב לפף שבבר פכל פפ"ב מדיין בר שלב ופ"ב כ"ש בקדש כי"ל מקום לומר דכן כוא, לממם נשמת לם למי כלל שכרי כשם בשבושב מתתר שפשל וכתיב ע כי תין

כמן שוד שוס לימור נדבר וכוי כלה נשנע ולה עבר כלום משמ"כ כמן חס ישמל על כחרומה יחזר לנעלו שמן לב כיחר ויעבור למפרע, וכן רלימי שכחב נמרלה כמן שד שם ע"ש ודו"ק.

ודברי כח"ם נ"ע, חס לה שנדמוק נדנריו דהוה יפרש דנרי כרמ"ם לפיכ כשלכע מלי מיחשל עליה ולה כמו שפי' כרמ"ם ז"ל וכוכרה למה כדי ליחב קושית כרמ"ם דלמה לה מוקי כש"ם דכבר מכל כחולין דחו לה מלי מיחשל וכח"ם ז"ל נחמת מוקי לה ככ"ג, ולה קשה קושית כרמ"ם ונדנרי כח"ם לפי זה מוכרחין נפי' כגמ' למנם כגון דל כי' לי' להח"ם ז"ל לכשמיענו שכוח נגד דמת כפוסקים וקושית כרמ"ם ז"ל לחשר ליחב נחופן לחר משום דלה שכיח וכמו שכחב נעקודות ככסף משנה ז"ל כיון דחין נשלין להקדש לנה מחוך כדחק ע"ש. *)

ולכאורה עכ"פ נדעתי ליחב דמת הח"ם ומלחתי לו חבר כחוי"ם ס"ג דניפין מ"כ נד"ה כ"ז שכחב לדמת כרמב"ם ז"ל דלפי' כבר חכל כעבל ממויב לכפרים תרומות ומעשרות ולכ לכעות גם שיטת רש"י לנריו ע"ש, וכוותו דים לכפרים חו"מ חף לחחר שכחל עבל ובזה יל"ל מידי חיסור למפרע ע"ש, ודו' לשער לדמוק דדמת רניו כח"ם נ"כ נמה שכחב דנשמה שכחל נכיחרל קשכל ולה כי' לריך לחוש למילחל חדחל, כיוחו דמ"מ כשיכח ל חבוחה ח"כ לריך לחקן כעבל שכחל כיון שניכו לחקן ולחף שמשמוח לשונו לל משמע ככי מ"מ מחויבין חנו למשכוני נפשך ליחב דנרי רניו כח"ם ולכחורה כי' לשער לכניח רש"י לדנריו ולכחוי"ם ז"ל מדנרי כרמב"ם פי"ב מכלי משער כ"ב שכחב נמי שכחל דמלי נשנה נגלמנות ע"כ דמולחי שנה לריך לשער לף על מה שכחל נשנה נגלמנות עם כחרן כרי מפורש לכדיח דדמת כרמב"ם דים לכפרים גם על מה שכחל וכן כמיר כרש"ם שם ע"ש.

ברם לחר כמיון זה חינו ונדנרי כחוי"ם ז"ל חמוכין ונ"ע שכרי נירושלמי דמלי פ"ז כ"ח מפורש דלה כוחי' לכחורה וז"ל רני חבוכו נשם ר' יוחנן עמו חומו כמוכר פירות עכולן לחכרו כבדם דחניח כמוכר פירות עכולן לחכרו כרי זה רן לחריו ומחקנו לה מלחו חם ידוע שכפירות קיימין משער עליהן ופם לחו חינו לריך לשער עליהן ספק קיימין ספק חין קיימין משער עליהן וקורח שם למשכרוחיהן וכחב נפ"מ שם ופם לחו שכבר נחכלו חו שחבדו חין לריך לשער עליהן וכו' ע"ש, ונבר זה מפורש כחוספחה וכרמב"ם פ"ו מכמ"ע כ"ז ספק כן ומיין נכשנות ונרדב"ז שם וכב"ח ומ"ל דנפיקר דיעה כולי עלמה ס"ל דחין לריך לשער וחב כיתן דמת כחוי"ם ז"ל ויגמתי ומלחתי שכבר כקשה כן נשב"ח פ"ב מ"ב תרומות כב"ד וכגיה דנרי כחוי"ם נחיתה. וכשב"ח ז"ל כקשה שוד שם לפי דמת כחוי"ם כיכי משכחת לב מלקוח נחוכל עבל נמחן דס"ל כ"ם לה שמב כחרחב דכח חוכל עבל כ"ם כוח דממן יחקן חמ"ב על מה שחכל כבר, ולע"ד לי משום כח לפשר ליחב מידי דכוי חחוכל כבר שנשנע עליו חף שניהו לשחול חו בעבל חחרים חו שחין לו שוד עבל חחר לחקן לממם מירושלמי קשה ולע"ע.

שברתי ולחיתי לכלחורה דנרי כרמב"ם סוחרים דנפ"ו מכמ"ע כחב דחין לריך להפרים חו"מ על מה שחכל כבר ונפ"ב כ"ב כחב דנמולחי שנה משער גם על מה שחכל נשנה והוח ג"כ מכירושלמי פ"ד דממי כ"ח ונמלח לכחורה פסקיו סוחרים וכרמ"ם ז"ל לח כרגים זה.

ואשר נרחה לפ"ד ניסוב דנרי כרמב"ם ז"ל דודחי לח דמי עבל לדמחי דחף שכקילו נדמחי לחכול נשנה וחח"כ מפרים כוח רק נדמחי דרנון וכקילו נו וכמו דמיכו נחלח חו"ל דחוכל וחח"כ מפרים לכ"ע וחם כן ככי נמי נדמחי כיון דמדריכם כוח חף דנחול חסור לעשות כן מ"מ נשנה כקילו, כם חמרו וכם חמרו, משמ"כ נעבל ודחי דחין לבקל ולעשר לחחר שחכלו ולפ"ז שפיר מיושנים פסקי כרמב"ם ז"ל דודחי נעבל דחוריימה ס"ח להפרים חחר שחכל משמ"כ דמחי דרנון ונפ"י מכמ"ע מיירי מעבל ונפ"ב מיירי מדמחי וק"ל, ומשחה חין מכחן רחי' לדמת כחוי"ם מפי' כרמב"ם פ"ב כ"ל ול"ע חרמ"ם ז"ל שלה כרגים זה. עוד יש לפרש נדיוק שיטו לשון כרמב"ם דנפ"ו כחב חין לריך להוליח עליהן מעשר מפירות לחרות משמע דוקח מפירות לחרות כוח דחין לריך להוליח ולה כי' לו עדיין מחוחן פירות כיה לריך לעשר חף עליהן חף שיודע לו שכבר נחכלו, חמנם נפרק י"ל כחב חמ"ם שכוח חוכל ס"ח נשנה לה יחכל מחוחן כפירות למולחי שנה עד שיעשר דמחי על כל שחכל נשנה ועל כשחר וכו' כרי שדייק נשונו לכחוב מחוחן כפירות שנשחרו דוקח ומחוחן יכול עדיין להפרים חף שחכל כבר ונלמח כן כחבו כחוס' ניכה לענין חלח חו"ל דנעי דוקח מחוכה מיכה ולה מעיכה לחרת וח"כ י"ל ככ"ע כן לענין דמחי דנעי דוקח מחוחן פירות וממחר דים לו עוד מחוחן פירות משער חף לשעבר וכעשם חפשר כיון דנדמחי נוחן מיניו נגד זה וחוכל נגד זה וכוי כמו נוחן מיניו, ועיין רמב"ם פ"ע מכמ"ע כ"ז ונירושלמי פ"ז כ"ח ונרדב"ז וכ"מ שם, רק שנשפחיו לחסור לכוליח נשנה משום דחין משערין לח כדמחי נשנה מ"מ כיון דעדיין נשער כקילו נו לשנה וזו"ק, משמ"כ נעבל ודחי לחסור לעשות כן ולפי עניד לח מכלי כל"ל ניסוב דנרי כרמב"ם ז"ל

וחבט מיני נעל חורה לכגמון ר"מ מריק ניושלמי דמחי שכבית קושית כשב"ח על כחוי"ם

*) ועיין קידושין מ"ה ע"ב נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אימה אוכלת שמא יבא אביה

ז"ל מכרמב"ם פ"ב מכ"ת והיינו ח"ל ום לדחות דבשלמא בלה לכל צריך כמוכר לבפרים שפט יתתין פד שיודיע לעקה בתוך כך יהכל פבלים לבל בכבר נהכל מה ש בכבר לבמוכר כה יוכל להודיע לעקה ויפרים על מה שבבר לכל וכו', ולפנ"ד זה לא ניתן לבאמר דכי לעולם יוכל להודיע לעקה ומה יפשה פם לא יפוד לעולם לו שניגו מכירו ואי מלי לבפרים למתי לא יפרים, גם מלשון כפ"מ פם לא נראה כן שכתב ואם לאו שבבר נהכנו לו שנאבדו ודו"ק, שוד כתב פם נד"ב אמר רבי, תיכף לאר לחוי"מ ז"ל והוא דבדיפנד יכול להפרים תרומות ומעשרות לפיגו לעבל לף לאחר שבבל וכדפת בחוי"מ רק לם נפחייב מלותן בפירות וכמו גבי חלת חו"ל, וכיינו כמו שכתבתי לענין דמתי ורק ממקום לאר ליגו מוציל, וכתב גם נריך שיפחייב מפט יותר מפיטור בתרומה שבפיפרים מאב כוה שיריים ניכרים שמוציל גם על מה שבבל למפרע, ושו"מ כעין זה גם חלת לחם סי' ג' ס"ק כ"ב ס"ב, ולבאורה מדברי כרמב"ם כי' רצי' לדבריו נמה שכתב פירות לאחרות. ו"ע שלא כרגיש זה גם לא כרגיש בסתירת דבריו וכנ"ל ו"ע לי לתריגן גם בעבל כן לפיגו נפחייב מן בפירות כרשעונים ללא דמי עבל לדמתי וכמו שבתבתי לעיל לתלק ודו"ק. מכ"ם רצי' נראה מדבריו ז"ל למה שבתבתי ניעוד כרמב"ם ז"ל ופיין יו"ד סי' שכ"ג ובבר"י שם בד"ה ולם רוצה ובד"ה אבל חלת תרן ישרשל.

וראיתי עוד בכס"ם נדרים כנ"ל שבתב ח"ל ודע דק"ל

על כרמ"ה דלפיגו קיימת בפיפה מ"מ לי לפיחשל עלה נמלא דבבר למפרע על לא חשה בבברכה שניך על בפרשה וכן קשה בגמ' דקאמר וכרי תרומה דלי בפי מיחשל עלי' וכרי יעבור על לא חשה למפרע ולפמש"כ בתוס' בחגיגה י"ח ע"ב וכן כרמ"ם שם סי' י"ז לענין חפלה בגנו דלפי' לכל לחי"ב לא מקרי שקרן כיון דלו כי' בדעתו לבחפנות ח"ב י"ל כי"ב לענין ברכה לבעלה ופיין לשון כרין בפ"ב דשבת דאה וה כמו שבתב בח"ם ז"ל לענין ברכה לחמם כרמ"ם ז"ל יש לם לחדש דבר חדש דבפיפרים תרומה מחדש על לותן בפירות שאחל לא יפערך לברך שניה דיומא בברכה שניך בבפרשה לחשומה לפ"ג דלא עשה בחמה לו מ"מ חשב לעשות וכיו בבתחלה בחמה ולף בינתיים מ"מ דומה למפסיק בחמצ בחמה דליגו חוצ ומצרך וכמו בשוכה דלמ"ד בשוכה מ"ב צ' דליגו חלמת לחר שחיטה וחריקה ליתה בשחלה וכו' בבל קודם זריקה לף לחר שנשחטה ליתה בשחלה ובשה לאיך שיילינן עלי' בה כיון שעומדין עליו לחר שחיטה כיה ליה חולין בשעה למפרע ובפ"ת רחם בשחלה כ"ח כוסיף עוד דלפיגו לחר זריקה ליתה בשחלה ולפיגו אמאי לא חיישינן שמא תמצן ותעשה אזה למפרע דלא חיישינן אלא היכא דאכלה בתרומה דאורייתא אבל קטנה לא אכלה

ולענ"ד נ"ע נראה דלא קרב זה לל זה שכרי בשוכה כשניך ליש בשוכה ניום רחצון מב"ם קיים כמלוה חיבף ומיד רק שמצך כמלוה משך והולך פד לחר סוכות והיה דומה למי שניך כמלית ובבל כיום שלח מוחר ו לבפסיק בתוך בסעודה פד גמירת ולא נריך לנרך שניה דברבה שניך קאי על בל בסעודה מלחר שבשם חיבף לחר כמלית, ומיין ע"ז לו"ח בי' סעודה, אבל בתן בשחיטה על תו"מ כרי בחבם עוקר את בבל ובוי בלא בית ול"ב עדיין לא נתן תו"מ ורק ניריך עליהם וה דומה למי שבשב מוליה על בלחם ובפסיק בדברים קודם שבבל לנריך לחזור ולנרך בין לפסיק בין ברבה לאבילה במו שמפורש בחו"מ סי' ק"י ס"ם ובמפרשים חב ברור לענ"ד, לחנם יש להביה רצי' לדיגו ז"ל מקידושי טעות דלף שכי' בקדושין בטעות מ"מ בברבות הרשומות עולות ו לי בפי לקיימה ומין נריך לנרך שניה לף שכי' זמן רב ניגו לבין קידושין שניים וה לבאורה רצי' ברורה לדיגו ז"ל ול"ע שלא הרגיש בזה.

והנה לחר כתבי נחמתי לבאורה יש ליש דברי בח"ם והוא במה שבתב ח"ל ותומר לפי בשם לם יפרע שבבל לחר מן הברי ודיוק בלשונו לומר לחר בייגו שבאוכל כי' לים וברי שלין בתנותה שלו ולח"ב נחברע בעל בתנותה ושאל על בתרומה והוא לא לבל מן בחולין ולח"ב לין עליו שום ליסור שברי הוא לא לבל ולבילור יבי' על השני בייגו לחים ברברי ולזה לין לו לחריות ולבילור לדעת בח"ם רק שאסור למכור לו ליתן עבל ליפראל לאבול אבל מה שבילור נשאר ממילא לא חיישינן. ובי' לי להביה רליה לדבריו מגמ' דמנחות דף מ"ח גבי שחט ב' בבשים על ד' חלות מוכך ב' מבן ומניפן ובשאר נאבלות בפדיון ופריך דלא ברבי דאמר שחיטה מקדם דפריך לבוא ביבא מי מלברלי בוין דבחיב לפני ד' ליפבל ביולא מי בגוף הא מפיל חולין בעזרה, ומשני לעולם ברבי ופריך לבו גופי וחולין ממילא קא בוי ע"ב.

ובבריתות י"ג ע"ב גבי הא דתנן יש לוכל מבילה לחת וחייב עליה ד' חטאות ולחם לחד, ממה שאבל חלב וגותר מן המוקדשין ביום בבפורים ובקשו התוס' שם ובא דלא חשוב שנשבע שלא יאבלנו ואבל י"ל מידי דליתה בשאלה לא קאמי ומוקדשין דהני חע"ג דהוי בשאלה מ"מ בשתה שנשחטו ומיק דמן בהלבתן ליתה בשאלה אבל ל"ל דחייבי בבור שברי קאמר בגמ' לקדשים מגו דחיסוחף וכו' ולי בוה מייבי בבור לא בוי חומר לקדשי' שברי קדום בפסר רחם חלמת לאחר שחיטה וחריקה ליתה בשאלה וכו' אבל קודם זריקה לף לאחר שנשחטה ליתה בשאלה וקשה הא"ש שיילינן עלי' בה כיון שעומדין עליו לאחר שחיטה כוה ליה חולין בעזרה למפרע ובפ"ת רחם בשאה לף כ"ח כוסיף עוד דלפיגו לאחר זריקה ליתה בשאלה

אלא בתרומה דדבבן מבואר דבדאורייתא ודאי חיישינן ובדרבבן נמי לא חיישינן אבל אם עבר למפרע עבר ודו"ק.

ודברי כתום' כאיה נחימה מגמ' שבועות דף כ"ד ע"ב דגרסה דאפי' לאחר זריקה נמי מלי למעול ע"כ ובמ"א כביאו (ועיין שבה"מ ומבן שוא ומרכבת המשנה מה שחילקו) ולפ"ב כ"ש לדבריו דכתיך שולחן כח כוי עבל למפרע מלא ודאי דלא מיישיק לזה כן כי' גראב לכאורה.

איברא דאפילו נניח דמיירי בשחר שחכל ולא בעמל כניח עלמו נמי נראב לפ"ד שלין לפשוט מיסור למפרע בשלילת עבל דודאי עבר על מיסור וכבר בקשב כן כע"ש שם בקושיתי כפ"ל דכוב חולין למפרע ותי' מגמ' מנחות כפ"ל דכוי חולין ממילא וכחב מיכו לפ דמי כולי כאי דכחם כי פריק לב מכלן ובבעה כוא דעשב חולין ועשב שעשב משעב וכביאו למחרב כי קודש ולפ כי פריק לב מ"מ מד כשחם שם קודש עליו ולין בו משום מיסור חולין בשחרב ולא לין בו משעב שחחם דפריק לב כשכוא בשחרב וכא לין בו משעב וממילא כוי, לבל כי שלל שלב כיון שקוי"ל דאכם עוקר כגדר מפיקרא ומלא מיגלגלי מילחא למפרע בשעת בניסב למחרב ובשעת שחיטב שעשב משעב בכניס ושחם חולין בשחרב ולין זב ממילא ללא משעב גמור ועשב בשיסור ס"ם ולפ"ב כל"ל לעניו תרומב כיון דשועל ועשב עבל למפרע ולפ"ב עשב משעב שבאיכולו עבל ועבר למפרע לעניי שור וגם כאוכל לישור. לבל וכן לפיהי בפ"ש נדרים ל"ם שבקשב קושית כפ"ל דיבא לאור לשעול שפילו בשחחו לאוד משום חולין בשחרב ולפי דל"ב שאיל על ידי זב מלישורים חמורים מומלב נוחר ומשיב ס"ב, ופי' דכוב כעין ניחא ליב למיעבד לישורא זעלא וכי משל"ב כלן ודאי שים לחוש מב שבלעו מבנים לפ שבחחו שעב ליחר כי מ"מ לישנלי מילחא למפרע

דגם בחחו שעב לישור כיב וכל"ל.

גם נעיקר כדיוק שרגיחי לדייק דכח"ם ז"ל בשאר שבלל מיירי, מדיין ל"ש מדע למעחו שם בסמוך בל"ב בגע עלמך לע משמע כני ומשמע לפפילו לבעל כתרומב שבלל כחולין מיחר לבחשיל עליו ולין בו שום לישור שבחב שם ח"ל וכן לע יפלל לדם מן כברי במחוקן עד שנחנו במאות לבעליבם דלמא מחשל עלב משמע ועמלע לבל מבנים למפרע ומדכחב מחשל עלב משמע דכבעלים בשלמם שולים עלב וב עשוש דלל"ב כי' ע עמר דילמא מיבשלי עלב בעלים וכ"ז קלי לפוף דבריו כלי ולומר לני בעח וכו' גם מבלשן שכחב שם יפרש שבבל שאר מן בברי ושחחרש על בחרומב משמע דבלי ושחחרש קלי על לוחו שבלל דלל"ב כי"ל שבלל שאר ושחחרשו בעלים על בחרומב ס"ו דלעלים קלי וחיבח שאר ס"ם ול"ל לחד בדל"ח ולע בר"ם בעלל"ד ול"ע. *)

והנה לע יבולני כעח לבחיך יחר ולני לע כחבחי גם ב רק מחוך מבילות רבב כי מדיין לע

*) ועיין מש"ב בח"ב בחשו' סי' נ"א קנח ישוב לדבר הב"ם.

נסחדרחי ישב מעעול כדך וכבר לעכו לע על הרגש בדרך ופי' ז"ל על החעסק בדבר בלכב וגם לעכו ודלע מוסיף יסף רק לפי שלע רליתי לשבב כדבר כרבב לכן הנחתי ולע כחמבחתי במישוע דברי עט, ושולי ימלע בכב עשות לע לבעמידני על כחמת ובפרע בדברי ב"ם אשר לע זכיתי לבביאם לולי ימלע תרופב לעחתי ולי"ב לבעלטה מעם מפרדותי לפחיק עוד מעם מחידושי אשר חגני ד' בפגין ע"ם אשר גר לומר מרן שליט"א בביותי שם לכתוב ו ליחב כעזות על קונפרסו תקנת פגזות שחבר כדר"ג ולפ שלין ביבי לבבין וכ"ש לבביל מ"ם כבר סדרתי מעם דבריב בחניים כלנו ולע לבנות ולע לבחות רק בדרך פלפול בעלמל ולי"ב בעוקדם כלפשר ברלב לבחיקם.

ובעיקר כשלב לבח"ם בדין גר קטן לי מבריכן רליתי בחנודרכם כלבות ברכות ח"ל, כחב כרי"ף כמל לח בגרים מבדך בפ"י פ"ב לקב"י לעול לח בגרים ולבמיף מכם דם גרית שלעלע דם גרית לע מקייעו שמים ולרן שלעלר ולי כמל לח כעבדים ולי גראב מדבריו שלין לברך בשיבם ברבת על כמילב, וכן כחב כרמב"ם ז"ל ולכעם מפי שברכב א במקום על כמילב כול, לבל בעל כ"ג ולב שמרם כחבו כמל לח בגרים ולח כעבדים מבדך חחלב בפ"י פ"ב לקב"י על כמילב ולחר כמילב יבדך ברכב לחרת לעול לח בגרים ולעול לח כעבדים וכן כי' דשח כרמ"ם ושלל בעל בלבות גדולות כמל לח כעבדים לחד מבדך לו שחים ובשיב כמל מברך על כמילב ולוו לעול לח כעבדים כול במקום לבבייכו בברית של לברכם לבביו ולפ כיב כגר לו כעבד גדול בשעת כמילב ברך לבדים דגר קבן עי בשעת בברכב ב"ב, ולכי ל לבדים דגר קבן עי מברכין דמדחנב ולפ כי' כגר גדול בשעת כמילב מבעב דמד כשחע גגר קבן קמיירי ושב"ע בחרוייכו בקבן בגדול ולחרוייכו בעי ברוכי, ול"ע פרביע ב"ם ז"ל שלע כרגים בזב. (ועיין בחשובב מבגלן מברי"ז שליט"א סימן כ' מב שבחיר ג"ב בדברי ב"ם ז"ל).

ומעתה לפיים מעין בפחיבב ובחפלה ר' נחוים בן בקבב שלע מבום ולע לבלם ובלחי שחבב יגילחי בגילחי ולני מבקש לח כבוד בדונ"ק שליט"א להכיריני בחפלחו בבב בימים בעולים בבלים לשובב ושעטם ושמחבב ללמוד וללמד מחוך מחה וברחבב כ"ד עבד לעבדי ד' בפלפב ברחמי שמים שרב ובקר ובברים וממחין להשובחו בריבב

אני הצעיר מנשה הקטן בן לאמשר"ד הקדוש אליעזר זאב הי"ד.

סימן ה

בעזהי"ת יום כ"ח אלול תשע"ז

בהשמע קול שופר ותחק לחיים טובים בספר תוכחה כולנו לביאת הדומה לעפר. כבוד הרה"ג הר"ב קנקן חדש מלא ישן כר' מהר"ד מנשה קליין שליט"א רב לחברה ליאזדי בברוקלין.

קבלתי מכתבו ניחמרת בכבוד וביבוי תומרים כרחוקים ממני ותוי למי שכשופם ממעין בו וכבר כתב לזודות זה בגרע"ח ז"ל מוצא בהקדמת גניו לחשובותיו. וזאת נחמתי שכחותרים בוכגים בזמן כזה יזושים למצפע פשוב ותיגם שוים בעם.

הנה נמה שכתבת שכשלח אלת רק בכתי לייד דמשכה אומרי ושקיל וכו' מכ"פ לישנך לשוליח בדברים מחוך כתבך פס עדיין לא נדפסו. וכמה כנר בנמחי ליומים שעם תוכל עוד לעלות ועבע וגם בכתיבה קשה לי לפפ"ב תוליסך בקיצר לשתי בעניו חירוק בדרישב וכן ניחר כשניים שחברו בקונטרסך.

בהגהות מרדכי סוף פס' יגמות כתב דמדם יכול ליקנע על כדבר דמזלוק בתר רובא, ומכ"פ בנרכב דמפיוט על פסק יכול לברך ותין כזה מצוס לשו דלא תצע כמש"כ בחוס' ברכ"ב ל"ג ע"ת ד"ה כתי, וכיכא דמיכא לברוחי מיד כתב כמג"א סי' מ' ס"ק י"ת דתין סומכין שפיוט לתוב ותחקה ויש לברך קודם שמברך, וזכ ט"ם מפ"ב כדרישב נפפ"ז סי' ס"ג נמצם כירושלמי דקידושין בנמילה שיברך תפ"ב שמע ימלת פ"ת ויכי קידושי מצוה מצת"ב בקידושי כסף ושמר שנוחנין לבחולה י"ב תודש סומכין על רוב ותחקה דבחולה כיון דכרי שפיוט על כספק מברכין כתכר.

ומה שתלה כדרישב נמפ"ב כרפ"ם בברכה בחולים לברכה תחר שמלת בחולים דמיומו נפלה ממני וכן מיקר כשנה וכודי שחקנו על מילתה בבחולים וכתיך יתן חודה לבפ"ת קודם שמלת בחולים מצת"ב ברכת קידושין שחקנו כברכה על ממך רוב ותחקה יוכל לביום דשפיוט קידושין בנמילה יוכל לברך קודם כנמילה.

ודרמב"ן מוצא נמ"ם פ"ג מהישות כב"ג מפרש טעם כירושלמי דת"ת לו לברך כשכות שמה נמצה משום ולא ילמד בך שרות דבר ולא בלריכו חכמים שיגמול כות בנדנו וכיון בנגדה ולכשות בשמת ברכה ופיים דלא סמכין בגמרא דבני מערבא. וסיום דבריו יתפרש בני פיים לו למברכין קודם שתייחד שמה בפני כמדים ולא כוי עובר דעובר לו שכלריכוהו חכמים לנטול כות בנגדו וכיון בנגדה ולכחכפות בשעת ברכה.

וע"ך תשובת כח"ם יו"ד סי' רי"ג גם לגכי ממדתי מאז בהערות נוספות על תשובה אלה. ו) מש"כ בגע שלמך דמפרים תרומה לא יברך דילמא מיחשל שלה ונמלא בירך לבעלה ובחשו' קשה ש"כ שבכתב בזמן מאוחר כתב שעם אחר למה שלין ברכתו לבעלה כשנשאל על בתרומה. ז) כלשה כותב וכן לא יאכל אדם מן כברי כמחוקן וכו' דילמא מיחשל שלה ונמלא אכל שבלים למפרע ועיין כיטב בפ"ז יו"ד סי' שכ"ג ומה שבשיב עליו בחשו' חו"י סי' ק"ל ותומר תני בשם אם יאכל שאכל אחר מן ככרי ונחמרע על בתרומה כו' וכדר ככרי למבלו אין לו לחוש נמה שאכלו שבלים דבשעה שאכלו נהיתרע קאכיל כו' שכ"ל, מש"כ אם יאכל אכל אחר שכל"ל דלמו דוקא אחר אז שבשעות נדפס ר' חמת ד' שכרי רלה בזה לחרן מה שכשיב בחו"י על כפ"ז שלין עוזם מיחה בידי"ם על ליסור בשבל שאכל פ"י כשאלה לפילו כשאכל שבל ככרי נמלמו דבכיתרע קאכיל ובד"מ מוצא בש"ך אם סק"ו מפורש להיפך. ואני תומר שפילו לבד"מ שאכל למפרע שבל ג"כ יש לחרן מה שכשיב בחו"י על כפ"ז דשכ"ע אז כשאכל לא כי' עדיין שבל שכו' עדיין כיחר ופ"י כשאלה כור לשבלו וכוי בתוזם ופשוט משוזם מיחה בידי"ם דומה לאכל מבשמה שמלת מריפה נאחר לאחר שנאחה יעויין בתוס' ניזה כ"ה ע"ב ד"ה תוחה ובפמ"ג יו"ד, בפיחה לפי' ל"ה שלי"ל כפרה על לכילתו אבל מ"מ דימ זוטת עליו של שבשבל בהכילת ליסור בתוזם. ג) בעיקר כשאלה שבשאל עליו מבותר כדברים בספר בעלי בנפש לברחב"ד בשפר בשבילה שגר קטן שב"ד מבעילין חוזו בם מברכין על מבילת גרים.

וע"ך בחוי"ט גיטין ספ"ג שבבר שמד עליכם בשמ"מ תרומות פ"ב בכ"ד כות מבלוכת של שמעון. ומה שמלת ברמ"ם פי"ב מבלי משבר כ"ב מוצא בחוי"ט דמלי רפ"ד בלוקא מש"ב ושולטו בשת שאוכל על פיו ולמול"ם יפרים גם על מה שאכל ל"ל פשום דלין בכוונ שבחותו בפרשב יתוקן נמה שאכל אלא בחמ"ב בחוי"ט שם אבל בחול לא בלמינוכו בשמך שאלת שבת משום דאיכא למגזר אטו שאילת חול ומכלי שמעת בלריכו שיפרים גם על מה שאכל בשאקבל עוד ד"ת ממך ל"ב בשיכי ניזי וכבוזי לבשיב לא אמנם בר כי זה חפלי מעודי. ואני תפלה שתזכה לגמוד מתוך נחת וברחבה ולברך על בתוגמר מיגיעתך ומפעולתך בשבבה בספתך ופפ תדרשנו לעובה ומלפה ליעוצה שתחל שנה וברכותיה

ישראל זאב מינצברג

סימן ו

ב"ה יום שנתלו בו המאורות י"ט מר חשון תשי"ז פה ברוקלין יצ"ו.
חכם ותרשים, גדול ואשים, ישראל אשר בך אתפאר תמארת עמו, רב הרבנים, גאון אמיתי, ע"ה שמו ממארים, פ"ה אין גומרין עליו את ההלל וכו' כקש"ת הרה"ג מוה"ר ישראל זאב פינצבערג שליט"א, זקן ישב בישיבה בתוכבי ירושלים עי"ק תו"א.

פתיחת מכתבי תבוא בבקשתי סליחה על כעריחו כמי שדיק בדברי תשר כמה ללא כוחיל עבד כבדר"ג וכו' לי לכיות נחבא על ככלים מדבר דבריס נגד מלמדים וירלחתי לגשת פן תכמיני בושת ובפרט כי כבר כשיב לי בכוב טובו ומי מנכי כי תבוא תחר כמלך לכרכר על דבריו בקדושים ומה לחבן לת כבר ברס מעוניתי' דמר קלחיעת שכתב בסוף תשובתו תלי ח"ל כשתקבל עוד ד"ת ממך תי"כ כשיכי' ביזי ובכוחי לכשיב לת לחמת בר כי זה חפלי מעודי, ולכן לממחי לכשתשמע בדבריו בקדושים ולת לבקשות חליב על דבריו רק בדרך פשטי דתורייתת כהולכי בחשות לקומי בחר לקומי בחתי בגן ברזים ולללום שושנים מה מעט ומה מעט ותולי חנגב גם תנכי ממנב ויקוויים בי דדי ירוץ. ובכב נחלחר כדבר מחמת רוב בטרדות במועלות עלי בשו"ת שלת זכיתי לעשות מלחכתי ע"י לחריס ובפרט עול כישיבב וכתלמידים כי"ו ופגעי בזמן ד' ירחם.

וזה כתלי, כתב כדר"ג בישוב דבדי כפריסב ז"ל לפי מה שכתב במג"ת תו"ח סי"ח סקי"ת לפנין לינת דחייב לבודקן משום דתין סומכין על כחזקב במקום דיכולין לברר כמ"ש בי"ד סי' ס' ובזב ס"ם מש"כ כדריסב בפ"ת סי' ס"ג בטעם כירושלמי בקידושין בפעולב שיברך תח"כ שמע יתלת פ"ת ויכי' קידושי טעות משמ"כ בקידושי כסף ושטר שוחנין לבתולב י"ב חודש סומכין על רוב וחזקב דבתולב היא ודבדים תלו דבדים של טעם כם וש"י משיב דבדים נחוכים.

ולכאורה מלחתי רתי' ברורב לדבריו בפמ"ג יו"ד סי' ל"ט שכתב תמה שכתב כרשב"ת ז"ל ומיכו שתר ד"ת תכת דמנריכין לבדוק כריתב ח"ל ומיכו שתר מריעות תף דתיכת קמן ס"ל לבדוק ורתי' מדתמרינן ודלמת היכי דלת תפשר שתי תלמת לרבנן תפילו תפשר ס"ל בדיקב ופ"ב משום דחזקין בחר רובת וכתב עליו כפמ"ג ז"ל ח"ל כגב כרתי' כרתשובב דתלמת רבנן תפילו תפשר כו' י"ל כ"מ קמן וקטנב דלכמחין מד שיכיו גדולים לת ממחינן כת לבדוק תחר ח"י טרפות שתפשר לכתגדר מיד תפשר דמנריכין חב רתי' גדולב וחזקב לשיטת כבדר"ג שכתב לחלק בין קידושי כסף לקידושי ביתה דכאן צריך לבמחין ותי תפשר לכתגדר וק"ל

איברא לכלוותב דברי כמג"ת מקושי' כגב ניכו ולמג"ד לתו כ"ע ניכו וכבר דחקו קמאי בטעם כמג"ת ז"ל ובמוד וקישבה סי' כג"ל כתב עליו ח"ל ותתי תומר תי לבתם מדמינן לב לחיבת שמיכ מגב ובתם שתי דבת דכתבו בגתונים דכיבת דתיבת קמן צריך למבדקב ולת סמכינן מרובת תפ"ג דקי"ל רוב מלויין תלל שהיתב מוממן כן כיינו משום דנכתב בתוי בחזקת ליסור עומדת עד שיודע שבשתב כרתוי וכיון שיש כאן חזקב גמורב דליסורת וחב נת לבוית כבתתב מחזקתב לת תלינן בחר רובת כיבת דתיבת לברורי ותמיקם עלב דמלחת, משת"כ כבת, ותו תתו תי לת שי לן בין רובת כי בת לחזקב דפשיט רוב ומוב לת כוי כי בביתי רובת דליבת קמן וחזקב ליבת בתם כלל דתימר לת בוחזק משולם ומכ"ת כמריף כרשב"ת בתשובב כל בכלים למשרת בשוחט שבדק ומלת שלת ידע כלי שהיתב דשמת לת ידע משולם, ולפיכך כיון שתין שם חזקב דכשרות וכתי כרוב קלוט ותיכו רוב גמור משו"כ לת מכני תלת בדיעבד בדתיבת, תבל בדתיבת כיון דתיבת לברורי מבריכן כי היכי לתחזק, ברם בכת כי לילית תיפחזקי לב בכשרות משפת שמייתן ברור לן דכשרים בם פשיטת דתית לן למימר מוקמינבו תחזקתייבו כל כמב דלת תיברשת.*)

ותדע דמסיק דברי כשבדקו כשוחט פעם תחד ממרינן לוקמי' תחזקתי' כל ימי חייו ותיכת למתן דס"ל כיון דתיבת לברורי לבדקי כל שעתת דבעי למשחט תלת שלשת רמ"ת יש לתלק דבדקו פ"ת לין תכו לשנות משמ"כ לילית דבניני דפסקי ות"כ זב מ"ם במ"ת תח"כ תינו טעם תחר כי זב צריך לזב וכל זב לדמתו ז"ל וכו' ע"ש.

והנראה דדעת כמו"ק ז"ל דתפילו כיכי דתיבת לברורי נמי סמכינן מרובת וכן נרתב דעת כרשב"ת שכתבתי למיל ממנם תפילו לסיעת כמג"ת לפי מה שפירש ז"ל בדבריו לשג"ד בגידון דיבן לת בעי לברורי דכבת ודתי כוחזקב בחולב כשולדב ותחריו תזלינן בחר רובת דרוב גסים בחולות שלות וכבת כוי רוב גמור כמו שמצוחר בכחובות ובכב"ג תפילו תיבת לברורי לת בעי וגם לטעם לילית בניני דפסקי כבת לין שייך לומר כן דודתי בחולים לת בניני דבשרו כיון דכבחולות שוכרות לותן שלת יבשרו ולת דמי לטלית שמניחים פעמים בלי סימור. תיברת דגם בטלית תס בדקו ובניחו במקום מסומר דעת כמ"ת ובמ"ר ז"ל, ועוד כמה פוסקים דכב"ג לת בעי לברורי תפילו בטלית בב"ג וסמכינן תמה שבדקו בבר, וגם במג"ת בעלמו נרתה דמוכח תת. ובו ביום תו שבגית בטלית לשלת לבבודו ובשיחזור ויניח נמי כתבו

*) עיין שו"ת בית שערים למהרי בקי"ז יו"ד סימן א' ברוב מצריים אש"ם ואם עשוי לשכרה.

כמפרשים דלפיט לדעת כמג"א לא נמי לחזור לבדוק דסמכינן אבדיקה כראשונה ולא"כ כ"ש בנשים דשומרין נחוליהן שלא ישרו וכשוערין מרגישין ומספרין לחתן כמ"ש בגמ' ל"ח כולן רואות ומספרות לחתן, ודלמי לא שייך לומר מעמא שמא נשרו וכנ"ל ומיין גיטא וחדיש כלל ס"ב בדברים אלו.

וראיתי בדרכי תשובה יו"ד סי' ס' ס"ק כ"ד שכתב בשם שו"ת זכרון יצחק סי' כ"ב שכתב דכשותב דבר שאין לריך שתיטב שלא מדרבנן לכ"ע יכולין לסמוך על בחזקה לפיט במקום שיכול לברר ול"ע למיך יבדק על בשתיטב דלף דנימא לענין לישורא סמכינן מ"מ כה לענין בדכה לא סמכינן כיכי דלכיכה לברורי.

ותבט מיני בפר"ח לו"ח כל' פסא סימן חל"ז שכתב ח"ל בקצה כב"י דכי היכי למשכיר קמן לחתי שיולין ליה ולא סמכינן לחזקה מ"ס מבכמה דלחיתא קמן ולפ"ב לא בדקינן לה מבלבו טריפות אלא מוקמינן לה לחזקתה וי"ל דשאני בכמה שכיח בחזקת כשרה משגולדה אבל בית כל בשנה בחזקת שלימו בדוק ע"כ. וב"ח תי' דבכמה שאני שחזקת כשרותה ממילא כיון משמ"כ בנית בדוק דנמי משנה שיבדקנו בפ"ב שאפשר שפ"י שוס סיבה אלא בדק ע"כ, ולא בנוחי מאי כמי דקאמר שבכמה בחזקת כשרה נולדה דלמא נולדה טריפה וכו' אלא מין לדברים אלו מיקר ובטעם דלא בדקינן בבלבו טריפות משום דחזינן בהר רובא ורוב בכמות כם כשרים ולפיכך לברורי סמכינן לחזקה רובא מדוכה ולא סמכינן לחזקה משום דרובא וחזקה רובא מדיף ובכיון דרוב מצויין אבל שתיטב מוממין כן לא חיים כולי כאי ככך רובא דרוב בכמות בשרות וכו' ע"ש.

והגה לכל בחירושים שבניה ז"ל דיכן לא נמי לברורי לדעת בב"י דאי בכמה שאני שכיח בחזקת כשרה משגולדה בב"י כיון בחזקת בחולה משגולדה ובכיכ ולא שייך קושית בפ"ח דלמא טריפה נולדה דבכה ודלמי בחולה נולדה ובפרט שאר ג' שנים לעולם מחרין, כדלתיתא בגמ' דלא כהי חיה כדמא מין. גם לדעת בב"י בחזקת כשרה ממילא משמ"כ בבכמה דבחזקה בא ע"י מעשה בב"י בחזקה ממילא כוח ולא בא ע"י מעשה וכיון לא שייך ג"כ קושיתו של בפ"ח ז"ל מה שהקשה עליהם מחולין, ומה שהקשה עליהם מחוס' חולין י"א דכל חזקה שלא נתברר ולא נודעת בפיכ שעה אחת לא חזינן בתרה ולכאורה בב"י לא נתברר למנס לאחר כמיון לענ"ד גם בה לא קשיא דבבא בחזקה שנתברר דמי כיון דכל בנשים בחולה נולדות ולא דמי לחזקה שלריך לברר משתיטב מי חזקה כוח דלא ידוע לן בודאי דכך כוח משמ"כ בבא בודאי כוח כך וי"ל שב"א גרלה דעתו ז"ל בפירושו כרמצן ס"ל דכיכי דלכיכה רובא לא נמי לברורי ולא בחולין בגמ"ח זה וכמ"ש.

אמנם בפירוש בשני שאי דכיון דנשכמה אם נאנו לבודקה בכלכו מריפות מטרפין עפי כוי בחלו לא מצינן לברורי ליה, זה נראה לכאורה דמסכים לדעת בגמ"א ז"ל ולפי זה שפיר לריך לומר דנמי לברורי וכנ"ל, גם לפי פירוש כרמצן מדיין יש לומר דלא דמי לדידן דלף דלא נמי לברורי בחיסור וכמו שכתבו ז"ל מכל מקום יש לומר דלמצין נרכה נמי לברורי וכמג"א דוקא למצין נרכה אבל למלתיה דכיכי דלפשר לברורי מבריך אבל למצין חיסור מודה דסמכינן לרובא וכמו שכתב בפ"ז ז"ל דדוקא משום נרכה נשלה בחמירו לבדוק שלא יעבור בלא תעשה אבל לא משום דלבשו בלא ליליח לממנ בפ"ר חולק ע"ז וכבית כן מב"ח ולבוש ומ"מ סי' ע"ז.

והגה בחוס' בכורות דף ב' בקצו גמ לחרינן רוב מצויין אבל שתיטב מוממין ולא לחרינן סמוך מיעוטא לחזקה דבכמה בחזקת חיסור עומדת עד שלא נשחטה וכן בחיס שאין לכס סוף דדיעבד לבתו מוחרת ולא לחרינן סמוך מיעוטא דמלטיס לחזקת ט"ח וכרמ"כ בחכ"ג שער י' כתב דלמו דוקא רוב קאמר אבל כל כמצויין קאמר שאין לך מלו אבל שתיטב אלא מוממה ולפיכו מיעוטא ליכא וכן כתב כרמב"ן ז"ל בקידושין דרוב לאו דוקא אלא כל כמצויין דאי לא סמוך מיעוטא לחזקה ועיין ריטב"א בשמעתא בבית.

ודרא"ש כתב כא דסמכינן ארמתמ"כ ולא לחרינן סמוך מיעוטא דאין מוממין לחזקה דבכמה בחיי בחזקת ט"ח ואחרתי ליה רובא משום דמיעוטא דאין מוממין לא שייך ולפיכו לר"ת דחיים למיעוטא למיעוטא דלא שכיח לא חיים וכ"כ לרבנן תפ"ג דאיכא חזקה בבדה ובבר"ן דס"ל דמיעוטא דאין מוממין שכיח כא דלא לחרינן סמוך מיעוטא לחזקה בטעם כמו שכתב במ"כ ד"ז ע"ב משום דלף מלותו מיעוט שהיס מוממים יש שלא יקנקנו בשחיטתן וכוי כמקנקנין מיעוטא דמיעוטא ולפיכו לר"ת לא חייטינן אב"ל ועיין קונטרס אחרון לפ"ב כרב ז"ל.

ולפי פי' כרמ"כ וכרמב"ן וכרמ"ם ז"ל ודאי לא דמי לדין דכא דיו"ד לדידן דכחס שאני דאית לן לישור נגד כרוב מצויין אבל שתיטב ולכן ודאי נמי לברורי משמ"כ בדידן דאין לן שום חזקה לישור לדרכב חזקת כיתר יש לן ודאי לא דמי לבדדי שוב ראיתי דכן כוח נחמת קושית כמור וקלישב בב"ל דק שכוח ז"ל לא כקצה אלא משום דרוב מצויין ואני כיוספתי נפ"ד גם לדעת כרמב"ן וכרמ"כ וק"ל.

ובהתבוננני בדברי כמג"א רלחיתי דלכאורה דבריו סותרין
מיניה וביה, שכתב כאן שם לאחר שכתב
כב"ח דלא תוקמי' לחזקתו כיון שלא החזיק בעצם אלא
מכח מדם שחקן כלישנא כדאמרינן ר"פ כאשר נתרפא
(בדג"מ בכורות רפ"ג וכתוס' כריתו פ' כל"ב) דרופא
דחלי בעשאה לא חשוב רופא ע"כ וכאן אליבא ז"ל לא
ידענא מאי קאמר דכאן אמרינן שמא לא בא אליה
אבר ואח"כ בא אליה שמא לא נתעברה משא"כ כאן
דנחקנו בלישנא בכלכאן תוקמי' לחזקתייהו כמו מקוה
שבמציאה לחוכה מ"ם שפ"ל לבודקה בכל מה שעבל בה
לך נ"ל דמ"מ חייב לבודקן משום דאין סומכין על
החזקה במקום דיכולים לברר כמ"ש ביו"ד, ודבריו ז"ל
בשו"ע נפלאו ממני דלכאורה לאו ריעא סיפא ולאו
סיפא ריעא דמאחר דכתב רלי' לדבריו ממקוה דאין
לריך לברר בכל מה משום דסמכינן לחזקה כאין כאב
בתוך כדי דבור דמ"מ חייב לבודקן ודבריו כאחרונים
סותרים לח כרמשונים דלי בשמת חייב לברר במקום
שלפשר ל"ב במקוה לשמי לה מברינן וסמכינן לחזקה
כיון דלפשר לברורי בכל מה שעובל ומ"ם מקוה דסחם
שפ"ל לבודקה בכל מה שעובל בה וניחא ליה לף ליכול
לברר ולילית כאב דלריך לברר ולבודקן.

דן שמת דביו"ד סי' ר"ח כאבו דנהן לעיין במקוה
קודם טבילה והוא מחשובת כרי"ן בביאה בב"י
ז"ל, לשם כאם משמע דוקא במקום שדרכה לאסר כלל לה כאב
לפפרים אבל במקום שלא דרכה לאסר כלל לה כאב
שיעורך בדיקה ולף שמדברי כר"ן כיה נראה משמעותו
לפעולם נכון לעיין קודם טבילה מדכתב רלי' לדבריו
מכח דרס פסחים במשכיל ביתו ביו"ד דמשני לישא קמן
דמשייליה וכאם לין ריעותא כלל ולפיטו כבי מי לימי'
קמן לריך למשלי אבל בשא"ם לה כאב כן רק כשדרכו
לאסר אז כאב דנהן לעיין ולה בא"ם, ולפשר דכאם
שמי ליכא ריעותא שברי כל בשאב בביה מלא חמן
וא לפיטו לדמת כר"ן, ועיין פ"ת בי"ל, לשם כמג"א
ודבי כאב שאמת למילתי' דבמקוה סמכינן לחזקה ופ"ל
לבודקה בכל מה שעובל ול"ע למה ומ"ש.

ובעמדי משאכב שוכב ומשוטם בין ספרי רבותינו ז"ל
מלאתי בח"מ כלי לישנא שבער בקשב בן בדברי
כמג"א ותי' ז"ל, לכן י"ל לפמ"ש בר"י בשם כרא"ש ז"ל
סי"ג משמע דגם לישנא דרכן לפסוק הלה שאין נפסלין
מיד ל"ב דומים ממש למקוה שדרכה ליאסר לפעמים
הלה שלא ידעינן שנאסר עד פחות ממי סאה וכר
פ"ם ולפ"ז י"ל דמה שכאב כמג"א לף ני"ל ע"א
הלה מקרי חזקה דעשוי לפסק בכל שעה וכבר בשאלי
לפיל בשם מו"ק דסי"ל בכי ומ"ב נאמת לפ"ז ני"ל
לפפיטו לדמת בכי ומ"ב נאמת לפ"ז ני"ל דאין
לריך לברר אלא שברי לפשר בכל שעה וכבר בשאלי
לפיל בשם מו"ק דסי"ל בכי ומ"ב נאמת לפ"ז ני"ל
לפפיטו לדמת כמג"א דכיי דכחזקה מליתא לן לריך
לברורי לפיטו כיי דלפשר לברר כגון מקוה לפ"ב
ובדרך עליו ומ"ב חמני כחיר כמג"א לנשב בלי בדיקה
ובדרך עליו שברי לפשר לברורי לאחר כחפלה ולברר
סמכינן לחזקה. ובלפ"ד לבניע לרלי' נרוכה דכבי ס"ל
כמג"א דכיכי דכוי חזקה מליתא סמכינן עלי' ולא בעי
לברר לפי' כיכי דלפשר ממה שכאב בסמוך ח"ל ומכ"ש
לא נכנו לבדוק כחופין שלמעלה מן כבדיל שמניחין
על כבגד משום דאין עשויין לפסק ע"כ, כרי לכדיה
דכבא לף דלפשר לברר מ"מ כיון דאין עשויין לפסק
סמכינן לחזקה ולא בעי לברורי וכ בדור לעג"ד ועיין
מחלב"ם שם. ויעשכב שכיכו לדיכן עמי מאחר דודאי
חזקה בחולים חזקה מליתא כוא וכוי כמקוה לו ליכיה
למעלה מן בבדיל ולא בעי לברורי לפיטו לדמת כמג"א
כמו במקוה וסמכינן לחזקה בללע"ד.

בר מן דין כיכ קשב לעג"ד לייעב דברי בפריעב
דס"ל כמג"א דכיכי לפשר לברורי מברינן לפ"ב
ני"ל דכבי כלכתא כוא ג"ב בקידושין בגיהב כיון לאיבא
לברורי בפי לברר ומ"ב בחמת כמקדש בגיהב לא יברך
עד לאחר שיברר שמא בחולים וכייכו לאחר כמעשב
ומ"ב לשלי דמו כמפרשים ז"ל כירושלמי מכלכתא וכאבו
דלא סמכינן בגמרא דבמי מערבא כיון דלאיבא דחמת
כבי קיי"ל דבפי לברר בבי לישבי לן לבורות דלא
יברך עד לאחר שיברר, ול"ע.

גם בזמן כאב דלא ובנו לקדש זמן כרשב קודם בבגמי
דנוחנין לבחולה י"ב חדש רק מקדשין ובופלין מיד
כי"ל ומי למימר דיברך לאחר בביאה כיון דאיבא לברר
ואין לומר טעם דלריך לבמתין י"ב חדש וי"ל עוד קשב
לי דכשוחט את בבבמה ומי לא יברך דלמא יצלע טרפה
ונמלא ברכה לבטלה וכיון דלפשר לברורי יחמוש קודם
וכשימלא בבמה כשרה יברך על שחיטתו. ול"ל דכב"ג
לא מקרי לפשר לברורי כיון דבפי בריך טובר לעשייתן
ע"ב לא לפשר ל לשחוט קודם ולברר דאז לא יבא
טובר לעשייתן וכב"ג לא כוי בכלל לפשר לברורי ולפשר
לברר לא מקרי לפג"ד רק כשלפשר לברר כמו שבוח ועשייה
כמלוה ישאר כמו שבוח בלי שבוי בב. (ועיין לקמן חשובב
ח' בילוד יותר לקושיא זו מירושלמי ברכות ודו"ק.)

ונלע"ד דכן כוא ג"ב דמת כמג"א ממה שכאב שם ח"ל
ולפי טעם זה שם בתוך שיחשבתן בבדיקתו
לא יוכל לבחפלל שם כלישנא רשלי לעבשו בלי בדיקה
ע"ב, וכמפרשים נדחקו בטעם כדבר ולכאורה ל"ש בדבר
לדמת כפוסקים דס"ל דלא מיישיק כבא משום שילוש
מליה שלישו מלילת דלבא סמכינן פרוצה ודלא כט"ז
וכחשב כוא רק משום לא בשב ובדכב לבטלה, ומשבח
יש לי טעם וכוכ כשילשה בזמן קלר ומ"ש ליב בבדוק
בשוב שיוכל לבחפלל שם כלישנא יובש כפליה כמו שבוח
בלי בדיקה ובלי בדכב ג"ב ומאחר כחפלה יבדוק כפליה
ויברך עליו ומ"ב חמני כחיר כמג"א לנשב בלי בדיקה
ובדרך עליו שברי לפשר לברורי לאחר כחפלה ובדרך

עליו, ולשימתו במקום דחיכה לברורי לא מצרך מד שיברר, אע"כ ל"ל דכב"ג לא מקרי חפצר לברורי מאחר דצריך לברך עובר לעשייתן וכה ליכא.

ואין נומר דכשמברך אחר כחפלה מדיק כעובר לעשייתן כוה כמה שיקויים אח"כ וכמ"ש כב"י לענין עליה קטן שנשנו בעוד שאין ידיו נקיות דדינא כוה שילנישנו בלא ברכה וכשיטול ידיו ימשמש בציצית ויברך וכקשה כב"י וכה לא כוי עובר לעשייתן ותי' מ"מ כוי עובר לעשייתן כמה שמקויים אח"כ ומביא רמי' מדברי ר"י שכתב בחפילין מי ששכח לברך קודם קריאת חפילין יברך כ"ז שעדיין עליו ממש כע"ז ל"ל סק"ס כתב דמ"ל לה דאין צ"ל כאן עובר לעשייתן דאותה שעה לא כוי חזי וכ"כ כר"ן ספ"ג שאכלו לענין עניבה דמברך אחר כמעשה משום דאכתי נברת לא חזי ע"כ, ממש ככה כרי נברת חזי כוה וכמי לברוכי עובר לעשייתן ולכן ס"א ו לנעשם בלי ברכה וכ"ל וכוי בכלל ס"א לברך. וזה למ"ד ברור.

ומעתה כב"י לענין קידושין מפשר לומר למ"ד דבעי לברך ברכת קידושין קודם כיון דלא יכא עובר לעשייתן קודם בניאה שהוא בקידושין לא יכא מקרי ליכא לברוכי וכ"ל. וכבר כתבתי בחידושי על בב"ג (ס"ק ו וז') בס"ד מחלוקת הפוסקים ברמשונים ז"ל לי בעי קדושי קודם או ברוכי קודם וגם מחלוקת הפוסקים לי זה מקרי ברכת המזון דליבעי ע"ל ולא כתבי רק לשורר. (ועיין לקמן תשובה לבגר"פ פרחנק שליט"א).

שוב ראיתי בספרדם לרש"י בעניני מילה שכתב ומבי כאן למצרך לבניסו בעשי"ת אין מברך אלא לאחר מילה ואע"פ שאמרו חכמים כל המצות כולן מברך עובר לעשייתן בב"י ב"ל לברך לבב"ג קודם מילה ואי"ת וכלה מילה שאינו מברך אחרי' אלא לפני' בב"י ליברך לבבנים קודם לימת לך שאני מילה דמוכל שמסך במילה ואי"ת אלא ברכה אחל אם לימו יברך שמא תקלקל במילה נמצא מונית ש"ס לבעלה ואי"ת שחיפה וחקישה נמי חימוש שמא תקלקל בשחיפה ונמצא מונית ש"ס לבעלה וכב"י לחק"ס לא דמיין כלל אחרי לבא לליכו בידו ;יכול לחקן אחל אבי כאן מלותו ביד אחר כיון כלך מברך לבניסו לאחר מילה וכן מנהג בשחי ישיבות ס"ב. ובשל"ה סיים וכן כתב רב יכודאי גאון ומיין של"ה כלי מילה ובספרמ"ג ובמחז"ו סי' ח"ק ובמור"ז סי' ק"ז אות ו' ובעור יו"ד סי' רס"ה וב"י וא"ת שם. ונראה דג"כ אמרו מאחר דכמוכל שיסק במילה ס"א בלא ברכה אף לאפשר לברך אלמא יתקלקל וכן בשופר ובחיפה וכן לא חיים אלמא יערף כבמה ויתקלקל בשופר ואף שכתב דשאני כאי תרתי דבידי לחקן מ"מ עדיין קשה ניחוש אלמא יערף כבמה או יצבר בשופר וק"ל

ומעתה נחן קצי למילן וכבר כתרכתי יותר מדאי בכריכה תכן ומעם בר ואני לא פי כדר"ג אשמור, ולא אסיר ממנו ימין ושמאל, ככל אשר יורני ומי כמוכו דשה מורה, עוזה ומשיב לכל קורא, לבורות לפניו דרך כחמת, אלו פוסים בכתב וחותמת, ואשר יגזור כוא יקום, לעולמי עולמים כמה חוקים.

כ"ך עבד לעבדי ד' כשוחב בלמא לא דבריכם ומשפה לרחמי שמים בכל עת ובגע להבזל מכל פגע ולזכות לרלוחב בבניכו בשרחב דיהן בכרמת קרן כחורב ובניאת בר נפלי.

אני הצעיר מנשה הקטן במא"ז הי"ד רב דחברה ליאדי נוסח האר"י ברוקלין נ"י, מ"ד ישיבת שארית הפליטה.

בשלהי המכתב:

מה שכתב בגרע"א בגליון בש"ס ע"ז ס"ו ע"ב לשימת אבוי ורבא ובקשה ל' ז"ל לשימתייכו ולא זכר בשר ז"ל מחשו' בר"ן חשו' ס"ב שמבאר שם בימב קושיתו ז"ל גם בריטב"א בשקומו בריגים שם בקושיתו ז"ל ע"ש ובמ"ב.

סימן ז

ב"ה יום כ"ה אדר תשי"ז, ירושלים ת"ו.

שלמא רבא ונפישא מארעא קדישא לכבוד הרה"ג חר"ב קנקן חדש מלא ישן וכו' מו"ה מנשה קליין שליט"א, רב לחברא בברוקלין.

יקרת מכתבך מ"ע מר משון קבלתי, וכבר כתבתי לך פעם שכבר בגמתי לימים שלא אוכל לעלת ולבא ומיני לא נחוסף לי חושבה. בש"ת יאמור לי שאשוב לאיתי ולחגתי בריאתון אבל לא אשער בע"א בפרט שעדיין נרגע בדברי.

נ"ך פשוט שגם חזקה שאוכה שעולדה ים לב ריעותא שכוא חזקה בשעייב להשתות ע"י בעילה בולדה או לפילו ע"י פיתוי לא אבדה בזה חזקה בברוחב וכמ"ש כמ"מ בפ"ח מכלי חיעות כ"ד דבעילה שע"י פיתוי גם בר"מ מודה שאין בה משום לאו דלא תכיה קדשה ממילא לימעמיד בספרתי לחירון בדריסה בפכ"ע פיעה ס"ג בפשם בירושלמי וכיכא לאיכא לברוכי מיד מברייתן כדי שלא יבא לאיסור ברכה לבעלה.

ועי"ך מג"א בחמוכים בסי' ח' ס"ק י"ח יש לי בחוות נוספות ומקודם אבאר דין מקוה. בשי"ת בר"ן

סי' ס"ו מוכח בב"י יו"ד סי' ר"מ כתב וז"ל דמקום שהחזק לביות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה לריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידעה בודאי שנשאר שנשלה היו מ' סאה בו לבל לא לה כוחזק לביות מימיו מתמעטין כ"כ שיעמוד על פחות ממ' סאה לא"פ שפעמים מימיו עוליס מימיו מתמעטין לא לריכה לחזור ולטבול דהא היכא למימר לוקמי' לחזקתי' שהוחזקה שהיו בו מ' סאה והא לא אתא לידי ישוחא כלל ולא"פ שפעמים מימיו עוליס פעמים מתמעטין מה בכך מ"מ כשר הדבר לעיין קודם הטבילה לא ים בו מ' סאה לא לא לאו דאין סומכין על החזקות בדבר שהוא לפשר להחבר מדאמרינן בפ"ק דפסחים בפי מיני' מר' בב"י המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למחי ב"מ דליתא להאיך ולשולי לאטרוחי להאי מאי וכו' אלמא דכל היכא דליתא קמן שיולינן ליה ובפסחים הביא הר"ן סוד ראי' ממש"כ הרי"ף בפ"ק דחולין לענין רוב מלוין אלל שחיטה מומחין כס דאס כוח לפניו לריך למבדקיה חמלית דברי הר"ן בחשובה מוכח בש"ע סי' סעי' ס"כ לפסק הלכה.

והנה הרחיות שכתב הר"ן לדבריו מחזקתו בדוק ומרוב מש"ס מוחחין כן שם לחרינן דמדינא לא כס לפניו לריך לבדר ובכאן לענין מקוה לא כתב רק דכשר כדבר לעיין וב"ל דס"ל להר"ן דהפרס גדול ים בין מזקה דמקוה לחזקת בדוק ורוב המלויין אלל ש"מ דאלו באין ס"י מעשה ויוכל להיות שלא בדק או בשוחט שלא למד או שלמד ושכח ומחמת זה הס גרועים משל"כ במקוה שהחזקה טובה שידוע שהי בו מ' סאה ולא נחמעט מ"מ סאה מכ"ע כתב הר"ן שרק כשר הדבר לעיין ולא מדינא. וכ"כ החכ"ח בביאת לדס שער רוב וחזקה סי' ט'.

והלבוש לחר שהפחיק לשון הש"ע לבל לא לה כוחזק לביות מימיו מחמעטין כו' לריכה לחזור ולטבול כוסיף ולא חיישינן שמא שכשיו בשעת טבילה הי' נחמעט לפחות ממ' סאה כיון שאינו מוחזק בכך לוקמינן ליה למקוה לחזקתו שהי' בו מ' סאה ולש"ג שים חזקה כאשה כנגדו שהיא בחזקת טמא מ"מ כיון דידעינן בודאי שבמקוה היה מלא הוי כמו ש"ס ספק שמא לא נחמעט כלל ולח"ל נחמעט שמא לא נחמעט לפחות ממ' סאה לפיכך עכור מ"מ כיון שדרכו להחמעט טוב וכשר הדבר לעיין קודם טבילה לס ים בו מ' סאה. ולאי יודע מאין לקח הדגרים שכוסיף שמוחרין מכח ס"ס ספק שמא לא נחמעט כלל ולח"ל נחמעט שמא לא נחמעט לפחות ממ' סאה לפיכך עכור וכר"ן כתב מפורש שמחמעט לא לחיליד ריעוחא כלל כיון שהוחזק שאינו מחמעט פחות ממ' סאה ואין לריך לבניא מכח ס"ס. וגם ממה שסיים מ"מ כיון שדרכו להחמעט טוב וכשר הדבר לעיין קודם טבילה לס ים בו מ"ס מבואר דמאי דמה שכשר הדבר לעיין קודם טבילה כוא רק במקוה שדרכו להחמעט לבל שהוחזק שאינו מחמעט כלל ש"ל כלל לעיין ולפי מה שכתב הר"ן לין הפרס בין מקוה זו למקוה שהוחזק שלא נחמעט כלל וכ"כ בניאת לדס שם דלף להרשב"ש במשמרת בניאת ד"כ ס"ח שכתב דסחס מקוה לין לריך למדוד דלוקמינן לחזקה לפ"ג דים מזקה לטומאה מ"מ כשר הדבר לעיין.

ולענין חזקת ניליח שכמג"ח הביג על הב"ח וכתב דלאן לדמותו לחזקה ורוב הנשחין ס"י מעשה משום דכאן לאינו שנחקנו הניליח כהלכתא וים לדמותה למקוה שים בה מ"ס ולש"ל לבודקו בכל עת שעובל בה. ומה"ע כתב הרש"ם דנהגו שלא לבדקן רק כירח והחרד ים לו לבדוק וזה כמו שכתבתי דגם במקוה שהוחזק שלין מימיו מחמעטין כשר הדבר לעיין לס ים בו מ"ס לדעת הר"ן דלא כהלבוש.

אבל מש"כ המג"ח לח"כ ג"ל דמ"מ חייב לבודקן אי דלא כהרש"ם דהרש"ם כתב רק דכירח והחרד ים לו לבדוק וכן מש"כ הטעם דלין סומכין על החזקה במקום שיכולין לבדר כמ"ש ביו"ד סי' ו' הלא לותן הדברים עלמן כתב הר"ן בחשו' לגידונו במקוה ומביא ראי' מחזקת בדוק ובפסחים מביא ג"כ מהדין שביו"ד כמ' ולשפ"כ טשב בפרס ניכיכם דלמקוה כתב רק דכשר הדבר לעיין בו לס ים מ"ס ובאלו בשנים כשהוא לפניהו לריך לבדר מדינא וחידוש שלא כזכיר כלל חשו' הר"ן כאן.

ומה שכתבת בשם כס' חמד משב לחרן דברי המג"ח דגם מש"כ קודם וחייב לבודקן כוא משום דס"ל דאינה חזקה חלימתא משום דגם ניליח דרכן לפסוק הלא שאין נפסלין מיד חירולו דחוק בפיני דכרי מקודש דמו חזקת ניליח למקוה שים בו מ' סאה והוחזק שלא יחמעט כלל ש"כ כאין כתב שחייב לבודקן דלא כלשון הרש"ם דרק כירח והחרד ים לו לבדוק, רק שכ"כ כתב לך ג"ל טעם לחר דלא מקרי חזקה דשוי' לפסוק בכל שעה משעת דמקודם לא לחי עלה מעשה דשוי' לפסוק, וכס' חמד משב שין בידי.

ומה שכעיר בשלבי מכחבו על הגרע"ח בגליון הש"ס ס"ז סי' ס"ב שיעור לחניי ורבא וכקשה לו ז"ל לשיטחייכו ולא זכר הש"ב ז"ל מחשו' הר"ן סי' כ' שמבאר שם היטב קושיחו גם הריטב"א במקומו הרגיש שם בקושיחו ז"ל ע"ש כוא חמיכה קיימת ושין לי פחרון.

והנני לברכו שיזכה ללמוד מחוך נחת והרחבה ולברך על המוגמר מיגיעתך ומפעולתך הנשגבה בנפשך ונפש תדרשנו לטובה. ומצפה לישועה קרובה. ידידך דושו"ם באה"ר.

ישראל זאב מינצברג

סימן ח

אור ליום ב' לסדר ויסעו ויחנו כ"ג תמוז תשי"ז ברוקלין נוא יארק יצ"א.

זקן שבסנהדרין, היושב בלשכת פלהדרין דולה ומשקה תורת משה אמת, הנתונה בכתב וחותמת, בחדרי תורה הוא בקי, משנתו זך ונקי, רב הרבנים, המצויין שבדיינים, גאון ישראל עמוד הימיני פ"ה שמו מפארים, משכיל לאיתן וכו' כקהדר"ג מוהר"ר ישראל זאב מינצבערג שליט"א רב ומו"צ בירושלים עה"ק ת"ו.

אחר רוב קידה והשתחויה מרחוק לא מוכ פני כ"ק לא לוכל להתחפק מלכניד רוב לעבי ועבוד לחזתני בקרתי במכתב כ"ק מרן שליט"א לשר לא כיב בקו בבריאות, ותני תפלה לא-ל גדול ונורא בורא שמים וארץ שיחזירהו לימי עלומים בבריאות ולריכם ימים וחיים ושלום עד בא יבא גואל במהרה, ובידו לגזור גזרה, ויגזור לומר לחיים עולם, ובמלכות ש-די יתקן כעולם, וכיתב לד' במלוכה, ומזכה ללמוד תוכ"ק בכבוד ומנוחה.

ומתחלה לבקש סליחה על לימור מכתבי דין כי בעוו"כ לני טרוד עד למאד ובפרט עבשיו בסידור חיבורי לשר במהכ"י בעוד ימים ילא מביח הדפוס ע"כ יהיו דברי משעים ולא בחתי להביד על דברי כ"ק כי אם לפרש לתלמיד כמוני דברי כהדר"ג לשר לא זכיתי להבין לפוס רילעה בגלמרו בודאי בלך רק מיעוט השגתי גרמה לי לשר לכתוב מה שליני מבין ולבקש מאת כ"ק שליט"א לעיין בדברי משע יותר מבקופיא כי ללמוד לני לריך וכהדר"ג בחגלל בחשובתו כרמה כי לא יכול לעיין כיעב מחמת חלשות גופו ד' ירמרנו בלא ולכן נחשדתי בעיניו בעבורות כי דרכי בשחה לחנם תורה היא וכחמת לכוב לי ולחפשכו ומשום וכייחם נקייס לנגד דברי כרחשונים ולי"כ לסור מעני תלוה ומהחוון לאדם דעת לבקש להדריכני במעגלי צדק למען שמו.

וזה בחני במכתבי בשניה בחנתי לכ"ק דלטע"ד ס"ת לומר בטעם על בפירשה בטעם בירושלמי דלכן מברכין לשר בעמילה שמא ימלא פ"פ ומלא ברכה לבטלה וכל כיכי דלפשר לברורי מברכין דכה"ג לא בעי לברר חדא דכבא ליכא חזקה מעלית ועוד בקשתי משחיטה דכשוחט ומי לשלי סומכין לרוב בהמות בשרות בם ומברכין קודם בשחיטה ניחום שמא ימלא טריפה או שמא יקלקל בשחיטתו ומלא ברכה לבטלה ול"כ ישחוט קודם ויברר לכיכי דלפשר לברר מברכין ע"כ.

וכהדר"ג לא שת לבו לקושיתי זאת משחיטה כלל ולשתי חלון שגגתי שלא בשרתי כל לרכי ובשמת קושית דא הוא מחלוקת מפורשת בירושלמי ברכות פ"ט ה"ג וז"ל מלוה לימת מברך עליכן רבי יוחנן לומר עובר לעשייתן רב הונא לומר בשעת עשייתן לתיא דרב הונא כשמועל דלמר רבי יוסי בר' בון בשם שמועל כל המלוה מעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מחקיעה ועבילה ויש לומרים קידושין בטבילה וכו' שחיטה לימת הוא מברך עליה רבי יוחנן לומר עובר לשחוט ר' יוסי בן נהורלי לומר משחוט למה שמא תחגלל שחיטתה מעתה משידק כסימנים חזקת בני מעיים כשרים חני ונעלו כזחניס מעיה כשרה ומושם שמא ניקובי רבי בא בשם רבנן דחמן בני מעיים בחזקת כושר, ופי' הפ"מ עובר לשחוט, קודם שישחוט, משישחוט למה שמא וכו' ומעלתה ברכה לבטלה, מעתה לי חיישינן להכי ס"ב משידוק הסימנים, כלומר לף לאחר שידוק הסימנים והן נשחטין כחיקונן ניחוש שמא ימלא לימן טריפות בבני מעיים, ומשני חזקת בני מעיים כשרים הן כל זמן דלא לחילוד בהו ריעותא כדחני בברייתא שחטה וכו' ע"כ.

והנראה להדיא דבירושלמי הוא מחלוקת בשחיטה לי מברכין עובר לעשייתן או לא ונראה נמי דלף דנחלקו עד שידקו הסימנים מ"מ לאחר שנשדקו הסימנים לא נחלקו רבי יוחנן ורבי יוסי דחזקת בני מעיים כשרות כן ומסכימן לחזקה, ולכאורה למה לא נמחין גם בכה בברכה עד שנשדוק נד"ה כיון דליכא לברורי ועכ"פ נשדיקת הריאה דהוא מיעוט המלוי. ולין לדחוק דהכא בשדיקת פנים היינו טעמא משום טרפת יחירא וכשיטת הרשב"ם, דהרי בירושלמי לא משני הלא דבני מעיים בחזקת כושר ולא נחלו טעם משום טרפת ועוד יש לבוכיח דיקן מעיקר מחלקותם דהכא ודאי דקיי"ל כר' יוחנן דמברך עובר לעשייתן בשחיטה ולא כר' יוסי וע"כ דסמכינן לרובא לפי' בעין ברכה ובלאורה ל"ע נמה לא קיי"ל כר' יוסי דסברתו ישרה דודאי כיכי דלפשר לברורי מברכין משום ברכה לבטלה לפילו לי סמכינן לרובא בשאר דברים מ"מ לעניו ברכה לא סמכינן לרובא וחזקה.

גם רבי יוחנן נופיה למאי פליג על ר"י ולא חיים לברכה בבטלה דלמא תחגלל בשחיטה ולין לומר דלדלמא תחגלל לא חיישינן דבידו הוא כמ"ם כבר בש"ד בשם רש"י דגראה דהירושלמי לא ס"ל הלי טעמא דבידו, ועוד דמכל מקום ניחום דילמא ימלא טריפה ולף דלא חיישינן בן לעניו ליסורא, מ"מ לעניו ברכה ניחום משום ברכה בבטלה וכדעת המג"א, גם מדלמר ר"י הטעם משום עובר לעשייתן ולא הביד לר"י דלמא תחגלל לא חיישינן דבידו הוא משום דלא סבירא ליה הלי טעמא, ולין לומר משום דלחר השחיטה עוד לא יכול לברך לר' יוחנן דודאי לי לא לר' יכול לברך לאחר שחיטה לא כי' פליג ר' יוסי וגם ר' יוחנן כיב משני ליה לאחר שחיטה אין כאן עוד ברכה ל"ו דס"ל דלאחר שחיטה נמי לי